

Хари Стојанов

Српски језик за напредне почетнике

Варна, 2007.

Српски језик за напредне почетнике

уџбеник

© Хари Стојанов, 2007.

прво издање

Srpski jezik za napredne početnike

udžbenik

© Hari Stojanov, 2007.

prvo izdanje

Србски език за напреднали начинаещи

учебник

© Хари Стојанов, 2007.

първо издание

Предговор

Овај уџбеник није наставак неког другог уџбеника српског језика, али за обнављање градива можете да користите *Српски језик за почетнике* И. Иванове (Иванова И. Е. *Сербский язык для начинающих: Учебник и разговорник.* – М.: Айрис-пресс, 2003.), а можете да га нађете на Интернету.

Уџбеник *Српски језик за напредне почетнике* намењен је Бугарима који уче српски језик као страни језик (није обавезно да су студенти славистике). Да бисте користили овај уџбеник препоручљиво је да познајете основне принципе српског правописа, особине српске интерпункције и основне особине српског изговора, као и следеће основне граматичке теме:

- Промена глагола у презенту (садашњем времену)
 - Промена правилних глагола у презенту
 - Промена глагола *бити* у презенту, негативни облици глагола *бити*
 - Промена глагола *имати* и *немати* у презенту
 - Промена глагола *ићи* у презенту
 - Промена глагола *моћи*
- Замена инфинитива да-конструкцијом
- Перфект (прошло време) глагола
- Начини постављања питања
- Личне заменице, промена личних заменица
- Присвојни придеви
- Грађење облика множине именица мушког рода
- Наставци именица и придева у номинативу и осталим падежима једнине и множине
- Особине коришћења збирних именица (*деца, браћа* итд.)
- Предлози типа *над* и *изнад*
- Конструкција са везницима *већ* и *него* итд.

Осим тога, препоручљиво је да познајете и лексику коју обухватају следеће основне теме:

- Упознавање
- Разговор у продавници
- Породица
- Кућа и стан
- Портрет људи
- Боје
- Бројеви
- Дани недеље
- Саопштавање тачног времена итд.

Структура лекција овог уџбеника је класична: оригинално штиво, речник уз штиво, вежбе и граматика. Понекад вежбе садрже и додатно штиво. На почетку уџбеника и после сваких шест лекција има обнављање градива које је усмерено углавном превођењу са бугарског на српски језик.

Речници уз штива садрже српске речи и изразе написане ћирилицом и латиницом са означеним нагласцима и превод тих речи и изрази на бугарски језик. Вежбе обично садрже питања у вези са текстом, превод са бугарског на српски, као и друга логичка и граматичка питања, а понекад и упознавање са додатним текстом – читање, превод на бугарски, препричавање. Уз сложеније граматичко градиво такође иду вежбе.

Током састављања овог уџбеника коришћена су оригинална штива различите тематике. Извори и аутори коришћених штива изричито се наводе.

У случају да имате питања, примедбе или предлоге у вези са овим уџбеником, слободно их пошаљите на адресу наведену на веб сајту *Софтис-а*. Датотеку уџбеника коју можете да одштапате можете да наручите на исту адресу.

Од срца се захваљујем својој ученици Красимири Личеви која је била моје заморче током састављања овог уџбеника и показала велико стрпљење кад сам јој предавао ове лекције.

У Варни,
03. октобра 2007. год.

Предговор

Този учебник не е продължение на някой друг учебник по сръбски език, но за преговор на материала можете да използвате *Сръбски език за начинаещи* на И. Иванова (Иванова И. Е. Сербский язык для начинающих: Учебник и разговорник. – М.: Айрис-пресс, 2003.), който можете да намерите в Интернет.

Учебникът *Српски језик за напредне почетнике* е предназначен за българи, които учат сръбски език като чужд език (не е задължително да са студенти по славянска филология). За да използвате този учебник, препоръчително е да сте запознати с основните принципи на сръбския правопис, особеностите на сръбската пунктуация и основните особености на сръбското произношение, а също така и със следните граматически теми:

- Спрежение на глаголите в сегашно време
 - Спрежение на правилните глаголи в сегашно време
 - Спрежение на глагола *бити* в сегашно време, отрицателни форми на глагола *бити*
 - Спрежение на глаголите *имати* и *немати* в сегашно време
 - Спрежение на глагола *ићи* в сегашно време
 - Спрежение на глагола *моћи*
- Замяна на инфинитива с да-конструкция
- Перфект (минало време) на глаголите
- Начини за задаване на въпроси
- Личне местоимения, склонение на личните местоимения
- Притежателни прилагателни
- Образуване на форми за множествено число на съществителните от мъжки род
- Окончания на съществителните и прилагателните в именителен и другите падежи в единствено и множествено число
- Особенности в използването на събирателни съществителни (*деца, браћа* и т. н.)
- Предлози от типа *над* и *изнад*
- Конструкция със съюзите *већ* и *него* и т. н.

Освен това, препоръчително е да сте запознати и с лексиката, включена в следните теми:

- Запознаване
- Разговор в магазина
- Семейство
- Жилище
- Портрет на хора
- Цветове
- Числа
- Дни на седмицата
- Съобщаване на точно време и т. н.

Структурата на уроците от този учебник е класическа: оригинално четиво, речник към четивото, упражнения и граматика. Понякога упражненията съдържат и допълнително

четиво. В началото на учебника и след всеки шест урока има преговор на материала, който е насочен предимно към превод от български на сръбски език.

Речниците към четивата съдържат думи и изрази, написани на кирилица и латиница с поставени ударения, и превода на тези думи и изрази на български език. Упражненията обикновено съдържат въпроси по текста, превод от български на сръбски, както и други логически и граматически въпроси, а понякога и запознаване с допълнителен текст – четене, превод на български, преразказ. Към по-сложните граматически материали има и упражнения.

При съставяне на този учебник са използвани оригинални текстове на различна тематика. Източниците и авторите на използваните четива изрично се посочват.

В случай, че имате въпроси, забележки и предложения във връзка с този учебник, можете да ги изпратите на адреса, посочен в уебсайта на Софтис. Файла с учебника, който можете да принтирате, можете да поръчате на същия адрес.

Сърдечно благодаря научничката си Красимира Личева, която беше „опитно зайче” в процеса на съставяне на учебника и прояви голямо търпение, когато ѝ предавах тези уроци.

Варна,
3 октомври 2007 год.

Обнављање градива (1)

1. Преведите са бугарског на српски језик следеће изразе:

зает съм, готвя обед, меся кейк, семя на масата, всяка неделя, почиствам масата, да закъснея за автобуса, заповядайте, в добро настроение, десет и половина (*час*), най-необходимите неща, да си доспя, разхождам се из града, риза с къси ръкави, рожден ден, бизнес дама, роклята ѝ стои добре, обувки на висок ток, в покрайнините на града, подреждам стаята си, обзаведена стая

2. Преведите са бугарског на српски језик следеће глаголе:

готвя (*ядене*), меся, семя, обядвам, почиствам (*разтребвам*), нося, мия, оставам, лежа, спя, да се събудя, донеса, обичам, ям, искам, да бъда, трябва, уча, работя, ставам, закусвам, нямам, тичам, да закъснея, чакам, имам, да седна, отглеждам, обличам се, излизам, давам, да поканя, връщам се, отивам, да си доспя, разхождам се, виждам, играя, избирам, обувам, да дойда, слушам, харесвам, каня, радвам се, вали, гледам, живея, дружа, разговарям, чета, представям си, ядосвам се

3. Како се мењају личне заменице у различитим родовима, бројевима и падежима?

Падеж	Једнина		Множина		Једнина		Множина	
Ном.	ја		ми		ти		ви	
Ген.								
Дат.								
Акуз.								
Вок.								
Инстр.								
Лок.								
	једнина				множина			
род	м. р.	ср. р.		ж.р.	м. р.	ср. р.	ж.р.	
падеж								
Ном.	он	оно		она	они	она	оне	
Ген.								
Дат.								
Акуз.								
Инстр.								
Лок.								

4. Преведите са бугарског на српски језик следећи текст:

1. Това е братът на Драгана. Драгана е сестра на Милан. Майката на Милан и Драгана е заета в кухнята. Там тя готви обяд. Баба също е в кухнята. Тя меси кейк. Днес е неделя. Всички сме в трапезарията. Седим на масата за хранене. Всяка неделя обядваме тук, защото тогава сме всички заедно. Обикновено обядваме в кухнята. След обяда аз почиствам масата и нося чиниите, а сестра ми мие съдовете. Когато татко е в

командировка, а мама на работа, у дома оставаме само аз, сестра ми и баба. Тук винаги е и нашата бяла котка Мира. Тя цял ден лежи на дивана и спи. Събужда се, когато ѝ донасяме ядене. Тя много обича да яде и да спи. Понякога искам да бъда на нейното място, защото постоянно трябва да уча или да работя. Сутрин ставам рано, макар че ми се спи. Не закувам, защото нямам време. Тичам за автобуса. Понякога закъснявам за автобуса и трябва да чакам следващия, който е след половин час.

2. Приятно ми е, че имаме гост. Какво ще кажете за (ще пиете ли, искате ли) едно кафе? Заповядайте кафето. Днес е много топло. Седнете на терасата. Нашата майка отглежда чудесни рози на терасата. Тя работи много и цял ден е на крак. Затова няма време за телевизия. Все пак, тя винаги е в добро настроение и весела. Облича се доста скромно, но с вкус. Вечер излизаме заедно на кино. Там дават един добър филм. Поканихме и чичо Митар. Той е голям любител на уестърните. У дома се връщаме в десет и половина. Лягам си около единайсет и веднага заспивам. Утре ставам рано, защото отиваме на екскурзия. Трябва да вземем само най-необходимите неща. Ще си доспя в автобуса. С нас отиват всички ученици от нашия клас. Цяла сутрин се разхождаме из града. На тротоара виждаме детска рисунка. Децата играят на криеница. Момчетата само правят навалица. Не обичат да стоят мирно. Имат обикновени панталони в син цвят. Винаги ходят с ризи с къси ръкави. Носят големи червени маратонки. Понякога обличат пуловери и слагат шапки.

3. Избирам подарък за майка си. Утре има рожден ден. Тя не е бизнес дама, а работи в пицария. Обича украшения, но на работа никога не носи верижки. Имаш ли някаква идея какво да ѝ купя? Тя обича също и хубавите рокли, които много добре ѝ стоят. Обаче тя обикновено носи широки поли. Когато се разхожда, ходи с панталони или дънки. Когато отива на работа не обува обувки на висок ток. На рождения ден покани само роднини, но не мисля, че ще ни бъде скучно. Ще дойдат баба и дядо, моите лели и чичовци и децата им. Ще бъде весело, защото те обичат да слушат хубава музика, която харесваме и ние. На своя рожден ден обаче каня приятелите си и приятелките си. Те винаги носят хубави подаръци. Най-много се радвам на добри книги или филми. Когато времето стане по-хубаво, седим на терасата и гледаме морето. Ако вали дъжд, отиваме в трапезарията. Тя е най-тържественото помещение в апартамента.

4. Цяла сутрин се разхождаме в парка. След обед отиваме у Драгана. Тя живее в покрайнините на града. Вечерта заедно отиваме на кафене. Понякога се разхождаме из града или отиваме на кино, ако там дават някой интересен филм. Обаче Драгана най-много обича да дружи с момичета, защото те разговарят за актьори и актриси и слушат най-хубавите касети. Нейните съученици (*момчета*) обикновено разговарят за футбол и футболисти и не слушат хубава музика. Момчетата най-много обичат да играят на футбол. Те не обичат да четат книги и да подреждат своите стаи. Те не могат да си представят живота без другаруване, игри и разходки из града. Стаите им са обзаведени просто, но в тях винаги можете да видите големи тонколони. Те никога не слушат тиха музика. Затова техните родители и съседи се ядосват. Аз се радвам, че живеем в къща, защото съседите ни не обичат моята музика. Те обикновено гледат телевизия, а след това разговарят за това какво са видели по телевизията.

За превод користите доле наведене речи.

У заградама су стављене ознаке уџбеника (1 - *Иванова И. Е. Српскиј јазык для начинајућих: Уџбеник и разговорник. – М.: Айрис-пресс, 2003.*), лекције (1, 2... 10, 11 итд. а ознака 'И' означава 'основне особине српског изговора') и вежбе (0 означава основни текст лекције, а ознака 'Г' означава 'граматика')

ово (овај, ова, ово) (1, 1, 0) | је (бити, 3. л. јед.) (1, 1, 0) |

Драганин, Драганина,
Драганино (1, 1, Г)
брат (1, 1, 0)
Миланов, Миланова,
Миланово (1, 1, 4)
сестра (1, 1, 0)
мајка (1, 2, 0)
заузет, заузета, заузет (1, 2,
0)
у (1, 1, 0)
кухиња | у кухињи (1, 2, 0)
она (он, она, оно) (1, 1, Г)
тамо (1, 3, 0)
кува (кувати, кувам) (1, 8,
0)
ручак (1, 9, 10)
бака (1, 1, 11)
такође = исто тако (1, 7, 3)
меси (месити, месим) (1, 8,
0)
колач (1, 8, 0)
данас (1, 1, 0)
недеља (1, 5, 0)
сви (1, 5, 0)
смо (бити, *1. л. мн.*) (1, 1, 0)
трпезарија (1, 11, 0)
седимо (седети, седим) (1,
1, 11)
за (1, 9, 2)
трпезаријски, трпезаријска,
трпезаријско (1, 11, 0)
сто (1, 9, 10) | за
трпезаријским столом
недељом (1, 5, Г) = сваке
недеље
ручамо (ручати, ручам) (1,
9, 0)
овде (1, 3, 0)
јер (1, 7, 8)
тада (1, 7, 8)
заједно (1, 1, Г)
обично (1, 5, 0)
после (1, 3, 0) | после ручка
(1, 9, 10)
ја (1, 1, 0)
спремам (спремати,
спремам) (1, 8, 0)
и (1, 1, 0)
носим (носити, носим) (1,
5, 0)
тањир (1, 6, 1)
а (1, 1, 0)

пере (прати, перем) (1, 9,
10)
посуђе (1, 11, 5)
када (1, 3, 9)
тата (1, 1, 0)
на (1, 1, 0)
службен, службена,
службено (1, 8, 0)
путовање | службено
путовање (1, 8, 0)
мама (1, 1, 0)
посао (1, 1, 0) | на послу (1,
1, 2)
код (1, 1, 0)
кућа (1, 1, 0) | код куће (1,
1, 0)
остајемо (остајати,
остајем) (1, 9, 0)
само (1, 4, 0)
моја (мој, моја, моје) (1, 1,
0)
увек (1, 2, 5)
наша (наш, наша, наше) (1,
1, 0)
бела (бео, бела, бело) (1, 5,
10)
мачка (1, 2, 11)
цео, цели, цела, цело (1, 4,
11)
дан (1, 6, Г)
лежи (лежати, лежим)
кауч (1, 9, 10)
спава (спавати, спавам) (1,
9, 0) | спава ми се
пробуди се (пробудити се,
пробудим се) (1, 9, 0)
јој (она, њој, јој *Дат.*) (1, 6,
0)
донесемо (донети,
донесем) (1, И, 10)
јело (оно што се једе (1, 4,
11))
јак (1, 1, 0)
воли (волети, волим) (1, 3,
12)
да једе (јести, једем) (1, 4,
11)
понекад (1, 10, 0)
желим (желети, желим) (1,
4, 0)
будем (бити, будем) (1, 4,
0)
њен, њена, њено (1, 8, 3)

место (1, 11, 0)
стално (1, 8, 0)
морам (морати, морам) (1,
9, 0)
учим (учити, учим) (1, 3, 0)
или (1, 3, 7)
радим (радити, радим) (1,
4, 0)
ујутро (1, 3, 0)
устајем (устајати, устајем)
(1, 5, 0)
рано (1, 5, 0)
мада (1, 8, 0)
ми (ја, мени, ми, *Дат.*) (1,
1, 0)
не (1, 2, 0)
доручкујем (доручковати,
доручкујем) (1, 9, 0)
немам (немати, немам) (1,
2, 0)
време, времена (1, 2, 0)
трчим (трчати, трчим) (1, 4,
11)
аутобус (1, 5, 0)
закаским (закаснити,
закаским) (1, 9, 0)
чекам (чекати, чекам) (1, 3,
14)
следећи (онај што долази
после некога/ нечега)
који (1, 3, 7) (који, која,
које)
по, пола (1, 9, 0)
сат (1, 6, Г) | за пола сата =
после пола сата
драго | драго ми је (1, 1, 0)
имамо (имати, имам) (1, 2,
0)
гост (1, 2, 0)
један, једна, једно (1, 2, 0)
кафа (1, 2, 3)
јесте (*3. л. мн.*: бити, јесам)
(1, 1, Г) | јесте ли за
једну кафу?
изволите (*имп. 2 л. мн.*,
изволети, изволим) (1, 2,
0)
топло (1, 1, 0)
седите (*имп. 2 л. мн.*,
седати, седам) (1, 2, 0)
тераса (1, 2, 0)
гаји (гајити, гајим) (1, 2, 0)

диван, дивна, дивно (1, 2, 0)
ружа (1, 2, 0)
много (1, 6, 0)
нога (1, 4, 11)
зато (1, 4, 0)
за (1, 1, 0)
телевизија (1, 2, 0) | на телевизији
ипак (1, 3, 12)
добро (1, 2, 0)
расположен, расположена, расположено (1, 8, 0)
весео, весела, весело (1, 8, 0)
облачи се (облачити се, облачим се) (1, 9, 0)
доста (1, 9, 0)
скромно (1, 10, 0)
али (1, 5, 0)
са (1, 5, 0)
укус (1, 10, 0)
увече (1, 3, 0)
излазимо (излазити, излазим) (1, 3, 0)
биоскоп (1, 8, 0)
дају (давати, дајем) (1, 8, 0)
добар, добра, добро (1, 2, 0)
филм (1, 2, 0)
позвали (позвати, позовем) (1, 4, 0); позвао, позвала, позвало)
стрико, стрика (1, 8, 0)
велики, велика, велика (1, 8, 0)
љубитељ (1, 8, 0)
вестерн-филм (1, 8, 0), *мн.* вестерн-филмови
кући (1, 5, 7)
враћамо се (враћати се, враћам се) (1, 5, 0)
једанаест (1, 8, Г) | пола једанаест
спавање (1, 9, 0)
идем (ићи, идем) (1, 1, 11)
око (1, 9, 0)
одмах (1, 9, 0)
заспим (1, 7, 8) (заспати, заспим)
сутра (1, 3, Г)
устајем (1, 5, 0) (устајати, устајем)

рано (1, 5, 0)
јер (1, 7, 8)
излет (1, 5, 0)
узмемо (1, 9, 10) (узети, узем)
најпречи (1, 9, 10)
ствар, ствари (1, 9, 10)
одспаваћу (1, 5, 0) (одспавати, одспавам)
аутобус (1, 5, 0)
са нама (1, 5, 0) (ми, нас, *инстр.* са нама)
ђаци (1, 5, 0) (ђак, *ном. мн.* ђаци)
из (1, 1, 0)
разред (1, 1, 11)
јутро (1, 6, 0)
град (1, 3, 0)
по (1, 6, 0) | по граду (1, 6, 0)
шетамо (1, 6, 0) (шетати [се], шетам [се]) | шетња по граду
тротоар (1, 7, 8)
видимо (1, 6, 0) (видети, видим)
дечији, дечји (1, 7, 8) (дечији, дечија, дечије; дечји, дечја, дечје)
цртеж (1, 7, 8)
деца (1, 1, 11)
играју (1, 1, 11)
жмурке (1, 9, 10)
дечаци (1, 4, 0) (дечак, *ном. мн.* дечаци)
праве (1, 4, 0)
гужва (1, 4, 0)
воле (волети, волим) (1, 3, 12)
седе (седети, седим) (1, 1, 11)
мирно (1, 4, 0)
обичне (1, 10, 8) (обичан, обична, обично)
панталоне (1, 10, 0)
плава (1, 10, Г) (плати, плава, плаво)
боја (1, 10, Г)
кошуља (1, 7, 2)
кратки (1, 7, 8) (кратак, кратка, кратко)
рукав (1, 10, 0)
црвен (1, 7, 2)

патике (1, 10, 0)
облаче (1, 7, 5) (облачити, облачим)
џемпер (1, 7, 2)
стављају (1, 10, 0) (стављати, стављам)
шешир (1, 10, 0)
бирам (1, 6, 0)
поклон (1, 6, 0)
свој (1, 3, 0)
сутра (1, 3, Г)
рођендан (1, 4, 0)
није (1, 1, Г)
пословна (1, 6, 0) (послован, пословна, пословно)
жена | пословна жена (1, 6, 0)
него (1, 9, 4)
пицерија (1, 3, 0)
накит (1, 6, 0)
посао, посла (1, 1, 0) | на послу (1, 1, 0); идем на посао (1, 9, 5)
никад (1, 10, 4)
ланчић (1, 6, 0)
да ли (1, 3, Г) | да ли имаш (1, 10, 2)
неки, нека, неко (1, 9, 10)
идеја (1, 4, 0)
шта (1, 2, 6)
купим (1, 4, 11) (купити, купим)
такође = исто тако
лепа (1, 1, Г) (леп, лепа, лепо)
хаљина (1, 7, 0)
стоје (1, 10, 0) (стојати, стојим)
међутим = али
широка (1, 5, 14) (широк, широка, широко)
сукња (1, 7, 2)
фармерице (1, 10, 0)
обува (обувати, обувам)
ципеле (1, 10, 0)
висока (1, 10, 0) (висок, висока, високо)
штикла (1, 10, 0)
рођак (1, 8, 0)
мислим (1, 4, 11) (мислити, мислим)
да (1, 2, 0) | мислим да

досадно (1, 4, 0) | мислим
да ће нам бити досадно
доћи (1, 2, 0) (доћи, дођем)
| *фут. 3. л.* доћи ће
бака (1, 1, 11)
деда (1, 1, 11)
тетка (1, 8, Г)
стриц (1, 8, 0) | *ном. мн.*
стричеви
њихов, њихова, њихово (1,
9, 9)
биће (бити+ће > биће)
весело (1, 5, 4)
слушају (1, 2, Г)
музика (1, 5, 0)
нама (ми, нас, *дат.* нама)
допада се (допадати се,
допадам се); допада ми
се = свиђа ми се (1, 7, 0)
зовем (1, 3, 14) (звати,
зовем)
пријатељ = друг
пријатељица = другарица
они (1, 1, 0) (он, *ном. мн.*
они)
највише (1, 8, 0)
књига (1, 1, Г)
радујем се (1, 6, 0)
(радовати се, радујем се)
| радујем се добрим
књигама
пролепша се (1, 9, 0)
(пролепшати се,
пролепшам се)
гледамо (1, 2, 0) (гледати,
гледам)
море (1, 2, Г)
ако (1, 4, 11)
киша (1, 7, 8) | пада киша
(1, 7, 8)

најсвечанија (1, 11, 0)
(најсвечанији,
најсвечанија,
најсвечаније)
просторија (1, 11, 0)
стан (1, 6, Г)
парк (1, 3, 2)
после (1, 3, 0) | после подне
(1, 3, 0)
живи (1, 3, 0) (живети,
живим)
периферија (1, 3, Г) |
периферија града (1, 3,
3)
кафић (1, 9, 0)
интересантан (1, 9, 0)
дружи се (1, 9, 0) (дружити
се, дружим се) | дружење
девојка (1, 4, 0)
оне (1, 1, 0) (она, *ном. мн.*
оне)
разговарају (1, 4, 0)
(разговарати,
разговарам)
о (1, 4, 0)
глумац (1, 4, 0)
глумица (1, 4, 0)
најлепша (1, 4, 0)
(најлепши, најлепша,
најлепше)
касета (1, 4, 0)
школски (1, 4, 0) (школски,
школска, школско)
друг (1, 4, 0), *ном. мн.*
другови
фудбал (1, 5, 13) | играју
фудбал
фудбалер (1, 8, 0)
читају (1, 1, Г) (читати,
читам)

спремају (1, 8, 0)
(спремати, спремам)
соба (1, 11, 0)
могу (1, 4, 0) (моћи, могу,
през. 3 л. мн. могу)
замисле (1, 11, 0)
(замислити, замислим,
през. 3 л. мн. замисле)
живот (1, 11, 0)
без (1, 4, 11)
играти се, играм се (1, 1,
11) | игра
њихов (1, 9, 9) (њихов,
њихова, њихово)
су (бити, *3. л. мн.*) (1, 1, 0)
једноставно (1, 11, 0)
опремљен, опремљена,
опремљено (1, 11, 0)
њима (они/ оне/ она, њих,
лок. у њима)
звучник (1, 11, 0)
тихи (1, 4, 13)
због (1, 9, 0) | због тога
(тај/ то, *ген.* тога)
њихови (1, 9, 9) (*ном. мн.*
њихови, њихове,
њихова)
родитељ (1, 1, 4)
сусед (1, 1, 0)
љуте се (1, 11, 10) (љутити
се, љутим се)
станујемо (1, 11, 0)
(становати, станујем)
после | после тога
том, томе (тај/ то, *лок.* о
том, о томе)
видели (видети, видим,
прид. рад. видели)

Од горе наведених речи саставите бугарско-српски речник

Превод израза из вежбе бр. 1 са бугарског на српски језик:

бити заузет (заузет сам), кувати ручак (кувам ручак), месити колач (месим колач), седети за столом (седим за столом), недељом, спремати сто (спремам сто), закаснити на аутобус (закасним на аутобус), изволите, добро расположен (добро расположена, добро расположено), пола једанаест, најпрече ствари, одспавати (одспавам), шетати по граду (шетам по граду), кошуља са кратким рукавима, рођендан, пословна жена, хаљина јој добро стоји, ципеле са високом штикллом, на периферији града, спремати своју собу (спремам своју собу), опремљена соба

Превод глагола из вежбе бр. 2 са бугарског на српски језик:

кувати (кувам), месити (месим), седети (седим), ручати (ручам), спремати (спремам), носити (носим), прати (перем), остајати (остајем), лежати (лежим), спавати (спавам), пробудити се (пробудим се), донети (донесем), волети (волим), јести (једем), желети (желим), бити (будем), морати (морам), учити (учим), радити (радим), устајати (устајем), доручковати (доручкујем), немати (немам), трчати (трчим), закаснити (закасним), чекати (чекам), имати (имам), сести (седнем), гајити (гајим), облачити се (облачим се), излазити (излазим), давати (дајем), позвати (позовем), враћати се (враћам се), ићи (идем), одспавати (одспавам), шетати (шетам), видети (видим), играти (играм), бирати (бирам), обувати (обувам), доћи (дођем), слушати (слушам), допадати ми се (допада ми се), звати (зовем), радовати се (радујем се), падати киша (пада киша), гледати (гледам), живети (живим), дружити се (дружим се), разговарати (разговарам), читати (читам), замислити (замислим), љутити се (љутим се)

Промена личних заменица из вежбе бр. 3

Падеж	Једнина		Множина		Једнина		Множина	
Ном.	ја		ми		ти		ви	
Ген.	мене	ме	нас	нас	тебе	те	вас	вас
Дат.	мени	ми	нама	нам	теби	ти	вама	вам
Акуз.	мене	ме	нас	нас	тебе	те	вас	вас
Вок.	-	-	-	-	ти		ви	
Инстр.	мном		нама		тобом		вама	
Лок.	мени		нама		теби		вама	
	једнина				множина			
род								
падеж	м. р.	ср. р.	ж.р.		м. р.	ср. р.	ж.р.	
Ном.	он	оно	она		они	она	оне	
Ген.	њег		га	ње	је		њих	
Дат.	њему		му	њој	јој		њима	
Акуз.	њег		га	њу	је, ју		њих	
Инстр.	њим		њом		њима			
Лок.	њему		њој		њима			

Превод текста из вежбе бр. 4 са бугарског на српски језик:

1. Ово је Драганин брат. Драгана је Миланова сестра. Миланова и Драганина мајка је заузета у кухињи. Она тамо кува ручак. Бака је такође у кухињи. Она меси колач. Данас је недеља. Сви смо у трпезарији. Седимо за трпезаријским столом. Недељом ручамо овде јер тада смо сви заједно. Обично ручамо у кухињи. После ручка ја спремам сто и носим тањире, а сестра пере посуђе. Када је тата на службеном путовању, а мама на послу код куће остајемо само ја, моја сестра и бака. Овде је увек и наша бела мачка Мира. Она цео дан лежи на каучу и спава. Пробуди се кад јој донесемо јело. Она јако воли да једе и спава. Понекад желим да будем на њеном месту јер стално морам да учим или радим. Ујутро устајем рано мада ми се спава. Не доручкујем јер немам времена. Трчим на аутобус. Понекад закасним на аутобус и морам да чекам следећи који је за пола сата.

2. Драго ми је да имамо госта. Јесте ли за једну кафу? Изволите кафу. Данас је јако топло. Седите на терасу. Наша мајка гаји дивне руже на тераси. Она много ради и цео дан је на ногама. Зато нема времена за телевизију. Ипак, она је увек добро расположена и весела. Облачи се доста скромно, али са укусом. Увече излазимо заједно у биоскоп. Тамо дају један добар филм. Позвали смо и стрика Митра. Он је велики љубитељ вестерн-филмова. Кући се враћамо у пола једанаест. На спавање идем око једанаест и одмах заспим. Сутра устајем рано јер идемо на излет. Морамо да узмемо само најпрече ствари. Одспаваћу у аутобусу. С нама иду сви ђаци из нашег разреда. Цело јутро шетамо по граду. На тротоару видимо дечји цртеж. Деца се играју жмурке. Дечаци само праве гужву. Не воле да седе мирно. Имају обичне панталоне плаве боје. Увек иду у кошуљама са кратким рукавима. Носе велике црвене патике. Понекад облаче џемпере и стављају шешире.

3. Бирам поклон за своју мајку. Сутра има рођендан. Она није пословна жена, него ради у пицерији. Воли накит, али на послу никад не носи ланчиће. Да ли имаш неку идеју шта да јој купим? Она воли такође лепе хаљине које јој јако добро стоје. Међутим она обично носи широке сукње. Кад се шета иде у панталонама или фармерицама. Кад иде на посао не обува ципеле са високом штиклком. За рођендан је позвала само рођаке али не мислим да ће нам бити досадно. Доћи ће бака и деда, моје тетке и стричеви и њихова деца. Биће весело јер они воле да слушају лепу музику која се и нама допада. За свој рођендан међутим зовем своје пријатеље и пријатељице. Они увек носе лепе поклоне. Највише се радујем добрим књигама или филмовима. Када се време пролепша седимо на тераси и гледамо море. Ако пада киша идемо у трпезарију. Она је најсвечанија просторија у стану.

4. Цело јутро се шетамо парком. После подне идемо код Драгане. Она живи на периферији града. Увече заједно идемо у кафић. Понекад се шетамо по граду или идемо у биоскоп, ако тамо дају неки интересантан филм. Међутим, Драгана највише воли да се дружи са девојкама јер оне разговарају о глумцима и глумицама и слушају најлепше касете. Њени школски другови обично разговарају о фудбалу и фудбалерима и не слушају лепу музику. Дечаци највише воле да играју фудбал. Они не воле да читају књиге и да спремају своје собе. Они не могу да замисле свој живот без дружења, игара и шетње по граду. Њихове собе су једноставно опремљене али у њима увек можете да видите велике звучнике. Они никад не слушају тиху музику. Због тога се њихови родитељи и суседи љуте. Ја се радујем да станујемо у кући јер наши суседи не воле моју музику. Они обично гледају телевизију а после тога разговарају о томе шта су видели на телевизији.

Ново на тржишту: растегљив стан

Од околности да је код нас појам стамбене зграде односно викендице често веома растегљив, па до наше преломне архитектонске замисли (сва права придржана) прављења растегљивих кућа – био је само један корак, који ће, надајмо се, наша грађевинска оператива убрзо и учинити!

Наиме, по узору на она растегљива врата у стилу „хармонике“, која се могу видети у неким становима – обично између трпезаријског дела кухиње и дневне собе – тако се, према нашој идеји, сви зидови, па и подови и плафони, граде „à la harmonica“. Приликом пројектовања, изградње, плаћања радова, и процене ради опорезивања – сви зидови, подови и плафони су стиснути, тако да је квадратура супер економична (према неким нашим прорачунима, за четворочлану породицу само око осам кома два квадрата корисне површине, уз занемарљив постотак некорисне). Пред усељење, међутим, читава структура куће се *рашири*, те се добија сасвим задовољавајућа квадратура (од око 144 м² корисне површине, без имало некорисне, опет према нашим аутентичним прорачунима).

Овај модел, засад предвиђен само за породичне зграде на издвојеним плацевима, може се у принципу примењивати и у стамбеним солитерима, и то по систему „пар-непар“, при чему се у парне датуме парни станови растежу док се непарни стискају, и обратно. Међутим, пошто би то довело до рецидива сустанарских односа у специфичном виду (истина, на далеко вишем технолошком нивоу), реализација овог метода грађења у стамбеним солитерима условљена је претходним утврђивањем права и обавеза између станара на бази самоуправног споразума који никако не би смео бити у стилу самог пројекта, тј. растегљив.

Драгослав Андрић, *Сваштара. Уџбеник нонсенса*, четврто издање, *Знање*, Загреб, 1988, стр. 192

Речник

тржиште [tr̩žište] пазар

растегљив [rastègljiv] разтеглив; разтегателен

стан [stân] жилище, квартира, апартамент

околност [okólnost] обстоятелство

појам, појма [pójam] понятие

стамбени [stàmbenī] жилищен | **стамбена зграда** [stàmbenā zgràda] жилищен блок

односно [òdnosno] съответно, респективно, или

викендица [vikendica] вила

веома [veðma] тврде, много

па па, пък, а, и, та

преломан, -мни [préloman, -mnī] преломен, повратен, превратен, револуционен | ~**мни**

угао [prélomnī ùgao] љгъл на пречупване

архитектонски [arhitèktōnskī] архитектурен

замисао, -сли [zàmisao, -sli] (*жс*) замисъл, идея, концепция

придржати, -им [pridžati, pridžīm] да запазя, да задържа

придржати се, -им се [pridžati se, pridžīm se] да спазя

придржан [pridžān] спазен, запазен | **сва права** ~а [svā práva pridžāna] всички права запазени

правити, -им [pràviti, pràvīm] правя, изработвам, произвеждам
прављење [pràvljenje] правене, изработване, произвеждане
корак [kòrāk] крачка
надати се, -ам се [nàdati se, nàdām se] надявам се | **надајмо се** [nàdājmo se] да се надяваме
грађевински [gràðevīnskī] строителен; архитектурен | ~ **инжењер** [gràðevīnskī inženjēr] строителен инженер
оператива [òperatīva] изпълнителен орган, организация изпълнител | **грађевинска** ~ строителна организация
убрзо [ùbřzo] скоро
учинити, -им [učīniti, učīnīm] да направя, да извърша, да сторя
наиме [nàime] именно
узор [ùzor] образец, пример; мостра | **по узору** [po ùzoru] по образца (примера) (на)
врата [vráta] (мн.) врата
стил [stīl] стил | **у стилу** [u stīlu] в стила (на); тип...
хармоника [harmònika] акордеон, хармоника
растегљива врата у стилу „хармонике“ [rastègljiva vráta u stīlu harmònike] разтегателна (сгъваема) врата тип (в стил) „хармоника“
обично [òbično] обикновено
између [između] между, помежду
трпезаријски [trpezàrijskī] трапезарен, отнасящ се до трапезария, за трапезария, за хранене
кухиња [kùhinja] кухня
дневна соба [dnèvnā sòba] хол, дневна стая
према [prema] според, по; спрямо; към; срещу
плафон, плафона [plàfòn, plàfóna] таван (на стая)
градити, -им [gràditi, gràdīm] строя, изграждам
приликом [prílikòm] при, през, по време на
пројектовање [pròjektovanje] проектиране
изградња [izgràdnja] строителство, изграждане
плаћање [pláćānje] плащане, заплащане, изплащане, платеж
рад [rād] работа, труд; дело, дейност; произведение
процена [pròsena] оценка, преценка
ради [rādi] заради, за, с цел
опорезивање [oporezívānje] облагане с данък | **процена ради опорезивања** [pròsena rādi oporezívānja] (изготвяне на) данъчна оценка
стиснут [stìsnūt] свит, събран; сбит
економичан [ekonòmīčan] икономичен
прорачун [pròračūn] предварителна (приблизителна) сметка (изчисление); проектосметка; проектобюджет
четворочлани [četvoròčlanī] четиричленен
породица [pòrodica] семейство
кома [kòma] запетайка
користан, -сни [kòristan, kòrisnī] полезен
површина [površīna] повърхнина, повърхност, площ
уз [ùz] до, при, край, покрай; срещу; с
занемарљив [zanemàrljiv] пренебрежим, пренебрежимо малък
некористан, -сни [nèkoristan, nèkorisnī] безполезен; който не е полезен, неполезен
постотак, -тка [pòstotak, pòstotka] процент
усељење [ùseljenje] нанасяне (в жилище), заселване, настаняване
међутим [međùtīm] но, обаче, впрочем
читав [čītav] цял; непокътнат

раширити, -им [rašíriti, ràšírĭm] да разширя, да разтегна, да разпъна; да разперя (напр. ръце)
задовољавајући [zadovoljávajući] задоволителен, удовлетворителен
те [te] и, та, като
добијати, -јам [dobíjati, dóbĭjām] получавам; добивам; придобивам, печеля
сасвим [sàsvm̄] съвсем
око [oko] около; край; приблизително
имало [ĭmalo] поне малко, някакво малко количество; ни най-малко (в конструкции без отрицание)
опет [òpet] пак, отново
ауентичан, -чни [autèničan, autèničnĭ] автентичен
засад [zàsad] засега
предвиђен [prèdvidĕn] предвиден
породични [pòrodičnĭ] семеен
издвојен [ĭzdvojen] отделен, отделен, обособен
плац, плаца [plàs, plàca] участък, място (за строеж); строителна площадка; плац
примењивати, примењујем [primenjívati, primènjujĕm] прилагам, използвам, употребявам
солитер [solitĕr, solitéra] многоетажен (жилищен) блок
пар [râr] чифт, еш, двойка
непар [nĕrâr] тек, нечетно число; който не съответства
парни [rârni] четен, чифт | ~ **број** четно число
датум [dátum] дата
растезати, -жем [rastézati, ràstĕžĕm] разтягам
док [dòk] докато
стискати [stískati, stĭskām] свивам
пошто [pòšto] понеже, тъй като; след като; колко
сустанар [sùstanâr] съжител, съквартирант; съсед (при етажна собственост)
сустанарски [sùstanârskĭ] междусъседски (при етажна собственост)
однос [òdnos] отношение; връзка
виши [vĭštĭ] по-висок; по-висш; полувисш | ~ **школа** полувисш институт
технолошки [tehndloškĭ] технологичен, технологически
ниво, нивоа (*м*) [nivõ, nivða] ниво
метод [mètõd, metõda] метод
грађење [gráđĕnje] строене; строеж
условљен [ùslovljen] обусловен
претходан [prèthodan] предишен, предходен, преден; предварителен
утврђивање [utvrđivanje] установяване, констатиране; утвърждаване
обавеза [òbaveza] задължение
станар, станара [stànâr, stanára] квартирант, наемател; обитател (собственик) на апартамент
самоуправни [samoùprāvni] самоуправителен, свързан с (отнасящ се до) самоуправление
споразум [spòrazũm] споразумение, спогодба
смети, смем [smĕti, smĕm] смея, осмелявам се; позволено ми е | **не** ~ не трябва, не ми е позволено, не мога, не бива
сваштара [svaštára] всичкология
уџбеник [ùdžbenĭk] учебник
нонсенс, нонсенса [nònsĕns, nonsĕnsa] глупост, глупости, безсмислица
издање [izdánje] издание
етажни [etážni] етажен

својина [svojina] собственост | **етажна** ~ [etážnā svojina] етажна собственост, **својина на деловима зграде** [svojina na dělovima zgrāde] етажна собственост (собственост върху части от сградата)

Вежбе

1. Одговорите на следећа питања:

а)

1. Какав је према аутору у Србији појам стамбене зграде односно викендице?
2. Каква је замисао прављења растегљивих кућа?
3. Одакле полази ова замисао?
4. Шта мора да се учини до ове замисли?
5. Ко ће учинити овај корак?
6. Када ће то грађевинска оператива учинити?

б)

1. По ком узору се сви зидови, подови и плафони граде?
2. У ком стилу се граде зидови, подови и плафони?
3. Кад су сви зидови, подови и плафони стиснути?
4. Каква је квадратура стиснутог стана?
5. Колика је према прорачунима аутора квадратура корисне површине за четворочлану породицу?
6. Какав је постотак некорисне површине стиснутог стана?
7. Шта се прави пред уселење у стан?
8. Каква квадратура се добија након раширења структуре куће?
9. Колика је квадратура корисне површине раширеног стана?
10. Какав је постотак некорисне површине раширеног стана?
11. Одакле је узета ова квадратура?
12. Какви су прорачуни аутора?

в)

1. За какве зграде је предвиђен овај модел?
2. У каквим зградама се још може примењивати овај модел?
3. По ком систему се може примењивати овај модел?
4. У чему се састоји систем „пар-непар“?
5. До чега би довела реализација овог метода грађења у стамбеним солитерима?
6. На каквом нивоу били би ови односи?
7. Чиме је условљена реализација овог метода грађења у стамбеним солитерима?
8. Какво мора да буде утврђивање права и обавеза између станара?
9. На каквој бази мора да буде ово утврђивање права и обавеза између станара?
10. У каквом стилу не би смео да буде самоуправни споразум?
11. Шта је у „растегљивом“ стилу?

г)

1. Како вам се допада идеја растегљивог стана?
2. Је ли она изводљива?
3. Зашто мислите да је (да није) изводљива?
4. Какве би биле препреке пред реализацијом оваквог пројекта?

2. Преведите на српски језик

а)

жилишна сграда, жилищен блок, сгъваема врата тип хармоника, всекидневна (*стая*), строителна организация, по образец на, по наша идея, по време на проектиране, по време на строеж, данъчна оценка, по наши приблизителни изчисления, четиричленно семейство, полезна площ, пренебрежимо малък, преди нанасяне (*в жилище*), семейна къща, по принцип, по системата, четни дати, нечетни дати, междусъседски отношения (*при етажна собственост*), етажна собственост, права и задължения, не бива да бъде

б)

Наша строителна организация скоро ще направи крачка към реализация на нашата революционна концепция. Всички стени, подове и тавани ще се строят по образец на сгъваемите врати тип „хармоника“. Те ще бъдат свити по време на проектирането, строежа, заплащането на работите и изготвянето на данъчната оценка. Квадратурата на свития апартамент е супер икономична. По някои наши приблизителни изчисления полезната площ за четиричленно семейство е около 8,2 м², при пренебрежимо малък процент неполезна площ. Преди нанасяне цялата конструкция на къщата се разширява и се получава съвсем задоволителна полезна площ, около 144 м², без дори и малко неполезна площ.

3. Испуните таблицу по узорку (0), утврдите, одговарају ли тврдње садржају текста:

0. У Србији појам стамбене зграде је **увек** веома растељив
1. Растељив стан се гради по узору на растељива врата
2. Приликом пројектовања стана сви зидови су стиснути
3. Приликом изградње растељивог стана зидови су раширени
4. Корисна површина стиснутог стана је око осам кома два квадрата
5. Некорисна површина стиснутог стана је веома велика
6. Пред усељење се структура куће стисне
7. Пред усељење се добија сасвим задовољавајућа квадратура
8. Овај модел растељивог стана предвиђен је само за стамбене солитере
9. У парне датуме парни станови се растежу
10. Самоуправни споразум мора бити у стилу самог пројекта, тј. растељив.

Тачно	Нетачно
	X

4. Утврдите правилан редослед уломака:

А. Овај модел, засад предвиђен само за породичне зграде на издвојеним плацевима, може се у принципу примењивати и у стамбеним солитерима, и то по систему „пар-непар“, при чему се у парне датуме парни станови растежу док се непарни тискају, и обратно.

Б. Приликом пројектовања, изградње, плаћања радова, и процене ради опорезивања – сви зидови, подови и плафони су стиснути, тако да је квадратура супер економична

(према неким нашим прорачунима, за четворочлану породицу само око осам кома два квадрата корисне површине, уз занемарљив постотак некорисне).

В. Наиме, по узору на она растегљива врата у стилу „хармонике“, која се могу видети у неким становима – обично између трпезаријског дела кухиње и дневне собе – тако се, према нашој идеји, сви зидови, па и подови и плафони, граде „à la harmonica“.

Г. Пред усељење, међутим, читава структура куће се *рашири*, те се добија сасвим задовољавајућа квадратура (од око 144 м² корисне површине, без имало некорисне, опет према нашим аутентичним прорачунима).

1	2	3	4

5. Прочитајте овај виц и преведите га на бугарски. Покушајте да га препричате својим речима.

Банкарски чиновник из Волстрита, користио се, за повратак кући, возом у 4.50. Једног дана, међутим, закаснио је за длаку. Једина утеха му је била што је приметио да се исто десило и некој згодној плавуши.

- Шта кажете – рекао јој је – да заједно проведемо негде време до следећег воза, оног у 7.30?

- Баш фино – рече она. – Па ето, могли бисмо да одемо код мене – мирно је и пријатно, а и справићу вам коктел какав одавно нисте пили!

Чиновник се вратио, касно, кући у изврсном расположењу.

- Е, па – пита га жена намргођено – какав ли си само алиби измислио овога пута?

- Немам никакав алиби – признаде он. – Просто, закаснио сам на воз. Али нека слатка, млада риба помогла ми је да сате чекања проведем у њеној гарсоњери.

- Ха, ха! – поруга му се жена. – Ти баш умеш да сањариш... Него, кажи ми, лепо и поштено, са ким си играо карте, и колико си изгубио!

Данас, среда, 20. април 2005.

<http://www.danas.co.yu/20050420/frontpage1.html>

Речник

банкарски [bànkārskī] банков; банкерски

чиновник [čìnōvnik] чиновник

Волстрит [Vòlstrīt] Уолстриџ

користити се, користим се [kòristiti se, kòristīm se] (*ким, чим?*) ползвам се от, използвам

повратак, повратка [pòvratak, pòvratka] заврџане, врџане | ~ **кући** [pòvratak kùci] заврџане у дома (в кџи)

воз [vòz] влак

међутим [međùtīm] впрочем; но, обаче; между това, между другото

длака [dlàka] косъм

закасни, **закасим** [zàkasniti, zàkasnīm] да закаснея | **закаснио је за длаку** [zàkasnio je za dlàku] закасня сџвсем малко (измџкна му се под носа); **закаснио сам на воз** [zàkasnio sam na vòz] закасных за влака, изпуснах влака

једини [jèdīnī] единствен

утеха [ùteha] утеха

приметити, приметим [primétiti, primētīm] да забележа
десити се, деси се [dēsiti se, desī se] да се случи
дешавати се, дешава се [dešávati se, dēšāvā se] случва се
згодан, згодна, згодно [zgòdan, zgòdna, zgòdno] удобен; хубав, симпатичен
плавуша [plàvuša] блондинка, русокоса (руска) жена
провести, проведем [provèsti, provèdēm] да прекарам | ~ **негде време** [provèsti nēgde vrēme] да прекарам някъде времето
проводити, проводим [provòditi, pròvodīm] прекарвам
следећи, следећа, следеће [slèdēćī, slèdēćā, slèdēćē] следващ
баш фино [bāš fino] супер, много добре (хубаво)
миран, мирна, мирно [míran, mírna, mírno] спокоен, тих; мирен
справити, справим [spràviti, spràvīm] да приготвя
справљати, справљам [spràvljati, spràvljām] готвя, приготвям
коктел, коктейла [kòktēl, kòktéla] коктейл
вратити се, вратим се [vrátiti, vrâtīm] да се върна, да се завърна
враћати се, враћам се [vràćati, vràćām] връщам се, завръщам се
касно [kàsno] късно
изврстан, изврсни, изврсна, изврсно [izvrstan, izvrsnī, izvrsna, izvrsno] превъзходен, отличен
расположење [raspoložénje] настроение
намргођен [nàmrgođen] намръщен, навъсен, мрачен
алиби, алибија [àlibi, àlibija] (м) алиби
признати, признам [prìznati, prìznām] да призная
признавати, признајем [priznávati, prìznajēm] признавам
риба [rība] риба; *жарг.* мацка
гарсоњера [garsonjéra] гарсоньера
поруѓати се, поругам се [porúgati se, pòrùgām se] да се присмея, да се подиграя
поруѓивати се, поругујем се [porugívati se, porùgujēm se] присмивам се, подигравам се
умети, умем [ùmeti, ùmēm] умея; знам
сањарити, сањарим [sanjáriti, sànjārīm] мечтая, бленувам, фантазирам си
поштен, поштена, поштено [pòšten, poštèna, poštèno] честен; почтен
изгубити, изгубим [izgùbiti, izgubīm] да загубя; да изгубя

ГРАМАТИКА

Презент помоћног глагола *хтети*

Пуни облици	Енклитички облик	Пуни облици	Енклитички облик
ја хоћу	ћу	ми хоћемо	ћемо
ти хоћеш	ћеш	ви хоћете	ћете
он, она, оно хоће	ће	они, оне, она хоће	ће

Футур (будуће време)

Облици футура граде се од енклитичког (скраћеног) облика презента глагола **хтети** и инфинитива глагола:

1. Сложени облици футура:

ја ћу учинити

ми ћемо учинити

ти ћеш учинити
он, она, оно ће учинити

ви ћете учинити
они, оне, она ће учинити

2. Прости облици футура:

учинићу
учинићеш
учиниће

учинићемо
учинићете
учиниће

Напомена: Футур је редовно сложен облик од глагола чији се инфинитив завршавај на **-ћи**: **ја ћу доћи** и **доћи ћу**.

Упитни облици код футура

У упитним реченицама у футуру кад почињу помоћним глаголом употребљавају се пуни облици презента глагола **хтети**:

Хоће ли наша грађевинска оператива убрзо учинити овај корак?

Аорист

Аорист се гради од инфинитивне основе.

Наставци глагола у аористу:

Број	Лице	С основом на самогласник	С основом на сугласник
Јединина	1	-х	-ох
	2	-	-е
	3	-	-е
Множина	1	-смо	-осмо
	2	-сте	-осте
	3	-ше	-оше

Промена глагола у аористу:

Број	Лице	поругати	рећи	признати
Јединина	1	поругах	рекох	признадох
	2	поруга	рече	признаде
	3	поруга	рече	признаде
Множина	1	поругасмо	рекосмо	признадосмо
	2	поругасте	рекосте	признадосте
	3	поругаше	рекоше	признадоше

Глагол **признати** мења се такође и на следећи начин:

признах
призна
призна
признасмо
признасте
признаше

Лекција бр. 2

Башта у соби

Баште увек лепо изгледају, бар кад се редовно одржавају, и многи их воле. Нажалост, већина нема услова да има праву башту, али ако волите биљке, неку врсту баште можете направити и у сопственој соби. Цвеће у саксијама вам ништа не значи? Не мора да се ради о цвећу - може се радити и о нечему са употребном вредношћу.

Под „употребном вредношћу“ мислимо на храну, али ако сте се уплашили да ћемо вам предложити да у соби гајите парадајз и друго поврће, не брините, нећемо (мада, за оне које то занима, парадајз сасвим лепо успева у саксији, а и не изгледа лоше). Мислимо на зачинско биље. Део повремено можете сецнути кад вама или неком од укућана затреба баш тај зачин за неко јело, а остатак ће и даље лепо изгледати.

Које биљке вам предлагемо? Тарагон, оригано (можете одмах да замислите пицу), босиљак и мајчина душица (тимијан) сви лепо и симпатично изгледају; неће вам заузети много места, пошто их можете ставити у минијатурне саксије. Ако уз то саксије буду и декоративне, можете направити заиста леп аранжман и пред целим друштвом се похвалити својом собом. Ове биљчице нису нешто претерано захтевне, само се повремено треба сетити да их залијете и треба им и нешто светлости, а биле би вам захвалне ако прљаву одећу не баците баш преко њих. Иначе, колики год да вам је неред у соби, њима то неће сметати нити ће се жалити.

То још није све. Као што вам је сигурно познато, свака од биљака које смо навели има специфичан, пријатан мирис, тако да ће ваша мала башта, поред тога што ће лепо изгледати, лепо и мирисати (можете слободно да заборавите на било који освеживач мириса за просторије, неће вам требати). Дакле, уз сасвим мало труда, можете имати стварно атрактивну и мирисну баштицу само за себе - плус бесплатне зачине кад год су вама или неком од ваших укућана потребни. Још ћете бити сигурни да у тим зачинима нема ничег вештачког осим ако га сами тамо не ставите, а природна, здрава храна је сад веома у тренду. Није лоша награда за повремено заливање неколико биљчица, зар не?

Тинејџери - Магазин Крстарике, 25.12.2004

<http://www.krstarica.com/lat/magazin/tinejdzeri/index.php?clanak=bastausobi&arhiva=12-2004>

Речник

башта [bášta] градина

изгледати, -ам [izglédati, ìzglédām] изглеждам

бар [bàr] поне

одржавати, -ам [održávati, od`ržāvām] поддржам

многи, -а, -о [mnògī, mnògā, mnògō] (*придев*) мнозина, множество, много на број, не
един

волети, волим [vòleti, vòlīm] обичам; харесвам

заволети, заволим [zavòleti, zàvolīm] да обикна; да харесам

нажалост (на жалост) [nàžalòst] за съжаление

већина [večīna] мнозинство, болшинство; повечето от

услов [ùslov] условие

прави [pràvī] истински, същински

биљка [bîljka] растение
неки [nèkī] някой; някакъв
врста [vr̥sta] вид; род, категория; сорт, порода
сопствени [sòpstvenī] собствен
значити, -им [znáčiti, znâčīm] знача, означавам | **ништа вам не значи** [ništa vam ne znâčī] нищо не означава за вас
означити, -им [oznáčiti, òznâčīm] да означа; да обознача, да отбележа, да маркирам
радити, радим [ráditi, rādīm] работя, правя, действам, функционирам | **ради се о нечему** [rādī se o nèčemu] става дума (въпрос) за, касае се (отнася се) за
употребни [ùpotrebni] прил`ожен, свързан с (отнасящ се до) употреба, практически
вредност, -сти, (Инструментал: вредношћу) [vrédnòst, vrédnòsti, vrédnòšču] стойност
мислити, -им [mìsliti, mìslīm] | **мислим на храну** [mìslīn na hránu] имам пред вид храната
али [ali] но, ала, обаче
уплашити, -им [ùplašiti, ùplašīm] да уплаша
предложити, -им [predlòžiti, prèdložīm] да предложи
предлагати, предлагем [predlágati, prèdlâžēm] предлагам
гајити, гајим [gájiti, gājīm] отглеждам, култивирам | **гајим осећање** [gājīm òsecānje] изпитвам чувство; **гајим наду** [gājīm nádu] храня надежда
одгајити, одгајим [odgájiti, òdgājīm] да отгледам
парадајз [paràdajz, paradàjza] домати (червен)
поврће [pòvrće] зеленчуци
бринути (се), бринем (се) [brīnuiti, brīnēm] грижа се
мада [mada, mada] въпреки че, макар
занимати, -ам [zanímati, zànimām] интересувам; занимавам, забавлявам
занимати се, -ам се [zanímati se, zànimām se] интересувам се; занимавам се, по професия съм; забавлявам се
успевати, -ам [uspévati, ùspèvām] успявам; вирея, раста
успети, -ем [ùspeti, ùspēm] да успея; да израста
лоше [lòše] зле, лошо
биље [bîlje] растения
зачински [záčinski] за подправка, свързан с (отнасящ се до) подправка | **зачинско биље** [záčinsko bîlje] растения за подправки
део, дела [dèo, dèla] част, дял
повремено [pòvremèno] периодично, от време на време
сецнути, сецнем [sècnuti, sècnēm] да резна, да клъцна, да отрежа малко количество
затребати, затреbam [zàtrebati, zàtrebām] да затрябвам, да потрябвам
баш [bâš] тъкмо, именно
зачин [záčin] подправка
јело [jèlo] ястие, ядене
остатак, остатка [ostátak, ostátka] остатък; останка
даље [dàljè] по-далече, по-нататък | **и даље ће лепо изгледати** [i dàljè će lèpo izgledati] ще продължи да изглежда красиво (добре)
предлагати, предлагем [predlágati, prèdlâžēm] предлагам
предложити, предложим [predlòžiti, prèdložīm] да предложи
таракон, таракона [taràgōn, taragóna] тарос, естрагон (*Artemisia dracunculus*) (тревисто едногодишно растение, чиито листа се използват за подправка)
оригано [origàno] риган
мајоран [majòrān, majorána] риган
босиљак, босиљка [bòsiljak, bòsiljka] босилек
мајчина душица [majčina dúšica] бабина душица, мащерка (*Thymus serpyllum*)
тимијан [tīmijān] бабина душица, мащерка
симпатичан, симпатична [simpàtičan, simpàtična] симпатичен

заузети, заузем [zaùzeti, zàuzmēm] да заема; да превзема
заузмати, заузимам [zaùzimati, zaùzimām] заемам; превземам
ставити, -им [stäviti, stävīm] да сложа, да поставя
стављати, -ам [stävljati, stävljām] слагам, поставям
минијатурни [minijatúrni] миниатюрен
заиста [zàista] действително, наистина
аранжман [arànžmān, aranžmána] аранжимент
друштво [drúštvo] компания, приятели; дружество; общество
похвалити, -им [pohváliti, pòhvālīm] да похваля
похваљивати, похваљујем [pohvaljívati, pohvàljujēm] хваля, възхвалявам
биљчица [bìljčica] малко растение, растенийце
претеран [prèteran] прекален, краен
захтеван [záhtevan] претенциозен, капризен
сетити се, сетим се [sètiti se, sètīm se] да си спомня, да се сетя
сећати се, сећам се [sèćati se, sèćām se] спомням си, сещам се
залити, залијем [zàliti, zàlijēm] да поля
залевати, залевам [zalévati, zàlèvām] поливам
светлост [svètlòst] светлина
захвалан, захвалана [zàhvālan, zàhvālana] благодарен, признателен
прљав [přljav] мръсен
бацити, бацим [báciti, bâcīm] да хвърля
бацати, бацам [bàcati, bàcām] хвърлям
преко [překo] през, над; отвъд, отсреща
неред [nèrèd] безпорядък, безредије; безредица
познато [pòznato] известно
мирис [mìrīs] аромат, мирис; парфјум
поред [pored] до, при, край, покрај; освен
мирисати, миришем [mirisati, mirišēm] мириша, издавам аромат
заборавити, заборавим [zabòraviti, zabòravīm] да забравя
заборављати, заборављам [zaborávljati, zabòravljām] забравям
освеживач [osveživāč, osveživāča] освежител | **освеживач мириса** [osveživāč mīrīsa]
 ароматизатор
просторија [prostòrija] помещение
дакле [dàkle] значи, следователно
труд [trúd, trúda] усилие, мька; труд
стварно [stváрно] наистина, действително, реално; фактически
мирисан [mīrisan] ароматичен
баштица [báštica] градинка
кад год [kàd god] когато и да е, когато и да било
вештачки [vèštāčkī] изкуствен; експертен
природан, природна [přírodan] естествен, натурален; природен
тренд [trènd] тенденция | **у тренду** [u trèndu] на мода
заливање [zalívanje] поливане
зар [zâr] нима | **зар не?** [zâr nè?] нали

Вежбе

1. Одговорите на следећа питања:

а)

1. Како изгледају баште кад се редовно одржавају?

2. Ко воли баште?
3. Да ли већина има услова да има праву башту?
4. Шта можемо да направимо у сопственој соби ако волимо биљке?
5. Ако цвеће у саксијама нам ништа не значи о чему може да се ради кад правимо башту?

б)

1. На шта мислимо под „употребном вредношћу“?
2. Шта нам аутор предлаже да гајимо у башти у соби?
3. Шта нам аутор не предлаже?
4. Да ли парадајз успева у саксији?
5. Како парадајз изгледа у саксији?
6. Шта можемо да урадимо са зачинским биљем у саксији кад нама или неком од укућана затреба зачин за јело?
7. Како ће остатак зачинског биља у саксији изгледати чим сецнемо део овог биља?

в)

1. Које биљке нам аутор предлаже?
2. Шта можемо одмах да замислимо уз оригано?
3. Како изгледа зачинско биље које нам аутор предлаже?
4. Хоће ли нам зачинско биље заузети много места?
5. Зашто зачинско биље неће заузети много места?
6. Шта можемо да направимо ако саксије буду декоративне?
7. Пред ким ћемо се похвалити својом собом?

г)

1. Да ли су ове биљчице захтевне?
2. Чег се морамо повремено сетити у вези с овим биљкама?
3. Шта још треба овим биљкама?
4. На чему би вам биле захвалне ове биљке?
5. Хоће ли неред у соби сметати овим биљкама?
6. Хоће ли се ове биљке жалити на неред у соби?

д)

1. Шта има свака од наведених биљака?
2. На шта можемо да заборавимо ако имамо ове биљке?
3. Шта можемо да имамо уз сасвим мало труда?
4. У шта можемо да будемо сигурни кад имамо ову баштицу?
5. Шта је сад веома у тренду?
6. Каква је награда за повремено заливање неколико биљчица?

2. Преведите на српски језик

а) става дума за, имам пред вид, отглеждам зеленчук, растението вирее, растения за подправки, ще продължа да отглеждам, прекалено претенциозен, от време на време, здравословна храна, на мода, за съжаление, практическа стойност, да се похваля със стаята си, мръсни дрехи, когато и да е, изстудена бира, ароматизатор за помещения, наистина красив

б) Много хора обичат градини. Те изглеждат добре, когато редовно се поддържат. За съжаление, повечето хора нямат условия да имат истинска градина. Ако обаче някой обича растенията, може да направи градина и в собствената си стая. Растенията ще се

отглеждат в саксии, но може да не бъдат цветя, а зеленчуци или растения за подправки. Ако става дума за растения за подправки, от време на време можете да отрежете малка част от тях, когато на вас или членовете на вашето семейство потрябва точно тази подправка за някое ядене. Остатъкът от това растение ще продължи да изглежда добре.

в) Тези растения не са прекалено претенциозни. Те не заемат много място и можете да ги поставите в миниатюрни саксии. Можете да направите красива аранжировка и да се похвалите пред цялата си компания със своята стая. Вашата градинка, освен че ще изглежда хубаво, хубаво и ще мирише. От време на време трябва да се сетите да я полеете. Следователно, със съвсем малко усилия можете да имате действително атрактивна и ароматна градинка с приложна стойност.

3. Исполните таблицу по узорку (0), утврдите, одговарају ли тврдње садржају текста:

0. Под „употребном вредношћу“ мислимо на храну
 1. Парадајз сасвим лепо успева у саксији
 2. Зачинско биље је претерано захтевно
 3. Мајчина душица се такође зове тимијан
 4. Оригано се такође зове тарагон
 5. Неред у соби неће сметати зачинском биљу
 6. Зачинско биље ће се жалити на неред у соби
 7. Уз сасвим мало труда можете имати атрактивну и мирисну баштицу
 8. Вама ће требати освеживач мириса за просторије кад у соби гајите зачинско биље
 9. Баште лепо изгледају кад се редовно одржавају
 10. Већина има услова да има праву башту
 11. У тим зачинима нема ничег вештачког
 12. Природна, здрава храна није сад у тренду

Тачно	Нетачно
X	

4. Утврдите правилан редослед уломака:

- A. Још ћете бити сигурни да у тим зачинима нема ничег вештачког осим ако га сами тамо не ставите, а природна, здрава храна је сад веома у тренду.
- B. Дакле, уз сасвим мало труда, можете имати стварно атрактивну и мирисну баштицу само за себе - плус бесплатне зачине кад год су вама или неком од ваших укућана потребни.
- C. Није лоша награда за повремено заливање неколико биљчица, зар не?
- D. Као што вам је сигурно познато, свака од биљака које смо навели има специфичан, пријатан мирис, тако да ће ваша мала башта, поред тога што ће лепо изгледати, лепо и мирисати.

1	2	3	4

5. Прочитајте следећи текст и преведите га на бугарски. Покушајте да га препричате својим речима.

Правац – Conway Reef

Кувар наше експедиције, увек насмејани Вили, тог поподнева нам је на броду припремио и сервирао наш први ручак. На трпези, која се померала у ритму љуљања брода, лево-десно и горе-доле, главни оброк је био кувани пиринач са печеном пилетином и тзв. кери-сосом, а пијуцкали смо, како ко, добро расхлађен новозеландски ризлинг, хладно пиво или кока-колу. Након доброг ручка најстарији члан наше експедиције, Ратко, почео је да осећа прве симптоме морске болести који су из минута у минут бивали све тежи и тежи, а неколико таблета против ње и повраћања нису му помогле. Имао је ужасно велике тегобе праћене јаким стомачним проблемима те је у једном моменту, једва чујним и дрхтавим гласом, рекао: „Само да се све ово заврши, а кад се вратим кући – никад више у животу нећу путовати даље него од Крагујевца до Кнића!“ Наиме, Ратко живи у Крагујевцу, а у Книћу има викендицу. На сву срећу, остали „морепловци“, или боље рећи „океанопловци“, нису имали оваквих проблема.

Истините радио-аматерске бајке, Срећко Морић, Авантура на Пацифику 2001, Правац - Conway Reef!, стр. 19
http://www.yu1srs.org.yu/dl/razno/Istinite_bajke_YU1DX.pdf

Речник

правац, правца [pràvas, pràvca] посока, направление
кувар [kùvār] готвач
насмејани [nasmejànī] усмихнат
поподне, поподнева [poròdne, poròdneva] следобед
брод [bròd] кораб
ручак, ручка [rúčak] обед
трпеза [tìpeza] маса, трапеза
померати, -ам [pomérati, pòmērām] помествам, премествам
померити, -им [pòmèriti, pòmèrīm] да поместя, да преместя
љуљање [ljúljanje] люлеене, люшкане, клатене
оброк [òbrok] ядене; порция; част, дял; дажба
кувани [kùvanī] варен; готвен
пиринач, пиринча [pìrinač, pìrīnča] ориз
пилетина [pìletina] пилешко месо
тзв. [takòzvānī] така наречения
кери-сос [kèri-sòs] сос кърри
пијуцкати, -ам [pijùskati, pijùskām] пийвам, попийвам, сръбвам
како ко [kàko kò] който каквото (си избере, намери, вземе и т.н.)
расхлађен [rashláđen] охладен, изстуден
пиво [pìvo] бира
почети, почнем [pòčēti, pòčnēm] да, да започна
почињати, почињем [pòčinjati, pòčinjēm] почвам, започвам
осећати, осећам [òsećati, òsećām] усещам, чувствувам
осетити, -им [òsetiti, òsetīm] да усетя, да почувствувам
бивати, -ам [bívati, bívām] съществувам, съм | **бива** [bìvā] става, случва се
таблета [tablèta] таблетка, хапче
повраћање [pòvraćanje] повръщане

тегоба [tegôba] страдание, болка, гадене, дискомфорт; тегло, мька; трудност, затруднение

праћен [prăĉen] придружаван, съпровождан

стомачни [stòmăĉnī] стомашен

чујни [čūjnī] доловим (за глас, звук, шум), който се чува

дрхтав [d`rhtav] треперещ, треперлив

морепловац, морепловца [moreplóvac, moreplóvca] мореплавател

истинит [ištinit] достоверен, автентичен, истински

ГРАМАТИКА

Трпни глаголски придев

Трпни придев се гради или од инфинитивне или од презентске основе глагола, а помоћу суфикса: *-н-*, *-ен-*, *-јен-*, *-вен-* и *-т-*:

- суфикс *-н-* додаје се глаголима с инфинитивном основом на *-а-*:
насмејан, куван

- суфикс *-ен-* додаје се на презентску основу глагола:
довести, доведем – доведен; плести, плетем – плетен

- суфикс *-јен-* додаје се на презентску основу глагола:
печен, расхлађен, праћен

- суфикс *-вен-* додаје се на инфинитивну основу глагола:
чути – чувен, шити – шивен

- суфикс *-т-* има већина глагола код којих инфинитивна основа завршава на *-у-*, те други глаголи:

скинути (да свалја, да съблека) – *скунут; стиснути – стиснут;*
почети – почет; познати – познат

Промена личних заменица

Лице	Падеж	Једнина	Множина
1 л.	Номинатив	ја	ми
	Генитив	мене, ме	нас, нас
	Датив	мени, ми	нама, нам
	Акузатив	мене, ме	нас, нас
	Вокатив	-	-
	Инструментал	мног	нама
	Локатив	о мени	о нама
2 л.	Номинатив	ти	ви
	Генитив	тебе, те	вас, вас
	Датив	теби, ти	вама, вам
	Акузатив	тебе, те	вас, вас
	Вокатив	ти	ви
	Инструментал	тобом	вама
	Локатив	о теби	о вама

3 л.	Номинатив	он	она	оно	они	оне	она
	Генитив	њега, га	ње, је	њега, га		њих, их	
	Датив	њему, му	њој, јој	њему, му		њима, им	
	Акузатив	њега, га	њу, је, ју	њега, га		њих, их	
	Вокатив	-	-	-		-	
	Инструментал	њим	њом	њим		њима	
	Локатив	о њему	о њој	о њему		о њима	

Напомене: Краћи облици личних заменица чешће се употребљавају од акценатских (дужих). Акценатски облици употребљавају се на почетку реченице или кад је на њих реченични акценат, нпр.:

Мени није било могуће да ту и даље останем.

Обратили су се баш *њему* за савет (Обратили су му се за савет)

Краћи облик трећег лица женског рода једнине у акузативу (*ју*) употребљава се само поред облика помоћног глагола *је* да би се избегло удвојење ове по облику исте речи, нпр.:

Брат *ју* је волео кад је била мала.

Књига је преведена на енглески и објавио *ју* је 1989. године.

Негативни облици код футура

Негативни облици код футура граде се помоћу негативног облика помоћног глагола *хтети* (*нећу, нећеш* итд.) и инфинитива глагола:

Лице	Једнина	Множина
1.	нећу сметати	нећемо сметати
2.	нећеш сметати	нећете сметати
3.	неће сметати	неће сметати

Вожња на тротинету

Блистави кабриолет паркиран је у вишеспратној гаражи, а возач – по последњој моди до главе обријани тамнопути младић у елегантном црном оделу и црној мајици припијеној уз тело, и његова сапутница – витка плавуша у бунди испод које се није могла запазити хаљина, одвезли су се до оближњег бара „на гласу“ двочкашима узетим са задњег седишта аутомобила. Младић је, претходно, једноставним потезом раздвојио, по принципу старинског бријача, две странице ових возила од глатког алуминијума и претворио их у симпатичне, лаке тротинете. Воzeћи се тротоаром по центру Менхетна на тротинетима типа „рејзер“ („бритва“), младић и девојка привукли су само пажњу радозналих туриста.

Нову моду је, наводно, „увео“ извесни Волкер Барон, једанаестогодишњи ученик основне школе „Палисад“ у предграђу Лос Анђелеса. Прошлог новембра појавио се у школском дворишту на омаленом, блиставом тротинету на „ножни погон“ и нашао се одмах окружен знатижељним друговима. Глас о новом начину доласка у школу пронео се кроз учионице и кроз непуних месец дана директор Тери Арнолд панично је сазвао родитеље како би их упозорио да се „зараза шири алармантном брзином – тротинети као да се репродукују у дворишту“. Али, предвођени Дијаном Барон, Волкеровом мајком, родитељи су се успротивили забрани коришћења тротинета и „рејзер“ је тако постао легално средство превоза у Калифорнији, да би такав статус убрзо добио и у осталим деловима Сједињених Држава.

Изум једанаестогодишњег основца из предграђа Лос Анђелеса пронео се брзо кроз учионице, прихватили су га студенти и млађи професори, дошли су нови модели, а ове године очекује се продаја до пет милиона „бритви“ од Атлантика до Пацифика.

Дарко Рибникар, *Нова зараза међу америчком децом и одраслима*, Њујорк, јула 2000.

Речник

вожња [vòžnja] возене, пџуване
тротинет [trotìnet, trotinéta] тротинетка
блистав [blìstav] лџскав; блестящ, бляскав
кабриолет [kabriòlet, kabrioléta] кабриолет, спортна кола
паркирати, -ам [parkíрати, pàrkìrām] паркирам
паркиран [parkíран] паркиран
вишеспратни [višèspratnī] многоетажен
гаража [garáža] гараж
возач [vòzāč, vozáča] шофџор, водач на МПС
последњи [pòslednjī] последен
мода [móda] мода
глава [gláva] глава | **до главе** [do gláve] до кожа
обријати, -ам [òbrijati, òbrijām] да обрџсна
обријан [òbrijan] обрџснат
тамнопут [tamnòput] мургав
младић [mlàdīć, mladíća] младеж
елегантан [elegàntan] елегантен
црн [cřn, cřna, cřno] черен

одело [odélo] костюм; облекло, дрехи
мајица [màjica] фанелка (с къси ръкави); потник
припипти се, -jem се [pripiti, pripijem] да прилепна; да се допра плътно
припијати се, -jam се [pripíjati, pripíjām] прилепвам; допирам се плътно
припијен [pripíjen] прилепнал; прилепен, плътно допрян
сапутник [sàputnik] спътник
сапутница [sàputnica] спътница
витак, -тка, -тко [vítak, vítka, vítko] строен
бунда [bûnda] шуба; кожено палто
запазити, -им [zàraziti, zàrazīm] да забележа
запажати, -ам [zapážati, zapažām] забелязвам
одвести се, -зем се [odvēsti se, odvèzēm se] да отида с превозно средство
одважати се, -ам се [odvážati se, òdvāžām se] отивам с превозно средство
оближњи [òbližnjī] близък, околел, който се намира наблизо
глас [glâs] глас; репутация; слух, мътва | **на гласу** [na glâsu] с (добра) репутация, прочут, известен
двоточкаш [dvòtočkāš] превозно средство на две колела
узет [ùzēt] взет; схванат, парализиран
задњи [zādñjī] заден; последен
седиште [sèdīšte] седалка; седалище
аутомобил [automòbil, automobíla] автомобил
претходно [prèthodno] преди това, предварително
једноставан, једноставна [jèdnostāvan, jèdnostāvna] прост, семпъл
потез [pòtez] замах, движение; ход (напр. в шаха); черта, отсечка, линия
раздвојити, -јим [razdvòjiti, ràzdvojīm] да разгъна, да разделя, да раздвои
раздвајати, -jam [razdvájati, ràzdvājām] разгъвам, разделям, раздвоивам
принцип [prìncip, princípa] принцип | **по принципу** [po princípu] по принципа на...; **у принципу** [u princípu] по принцип
старински [starìnskī] старинен, старовремски
бријач [brijāč, brijāča] бръснач; бръснар
страница [strànica] страница; (*геом*) страна, рамо
возило [vòzilo] превозно средство
гладак, глатка, глатко [glàdak, glàtka, glàtko] гладък
алуминијум [alùmīnijum] алуминиум
претворити, -им [pretvòriti, prètvorīm] да превърна, да преобрази
претварати, -ам [pretváрати, prètvarām] превръщам, преобразявам
возећи се [vòzēci se] возейки се
бритва [brìtva] бръснач
привући, -чем, -као, -кла [privúci, privúčem, privúkao, privúkla] да привлече
привлачити, -им [privláčiti, prìvlāčīm] привличам
пажња [pážnja] внимание
радознао, -ла, -ло [radòznao, radòznala, radòzno] любопитен; любознателен
наводно [návodno] говори се, твърди се, уж (или глагола, пред който стои, на български се превежда в преизказно наклонение)
увести, уведем, увео, увела [uvèsti, uvédēm, uvèo, uvèla] да въведе; да внедря
уводити, -им [uvòditi, ùvodīm] въвеждам; внедрявам
известан, извесни, извесна, извесно [ìzvestan, ìzvesnī, ìzvesna, ìzvesno] известен; определен, точен; някакъв, някой (си)
једанаестогодишњи [jedánaestogòdišnjī] единадесетгодишен, единайсетгодишен
ученик [ùčenik] ученик | ~ **основне школе** [ùčenik òsnōvnē škòle] ученик в основното училище
предграђе [prèdgrāđe] предградие, предградия
прошли [přòšlī] минал

ноембар, ноембра [nòvēmbar, nòvēmbra] ноември
двориште [dvôrište] двор
омален [òmalen] възмалък, мъничък, въздребен, дребничък, възнисък, нисичък
ножни [nòžnī] крачен
погон [pògon] тяга, двигателна сила, задвижване; цех, производствена мощност;
изкарване на добитък
окожен [òkrūžen] обкръжен, наобиколен, заобиколен
знатижељан, -љна [znàtižēljan, znàtižēljna] любознателен; любопитен
долазак, -ска [dòlazak, dòlaska] пристигане, идване
пронети се, пронесем се [prònēti se, pronèsēm] да се разпространя
проносити се, -им се [pronòsiti se, prònosīm se] разпространявам се
кроз [kroz] през
учионица [ùčionica] класна стая; учебна зала, аудитория
непуни [nèpunī] непълен
месец [mèsec] месец | **месец дана** [mèsec dānā] един месец
паничан, -чна, -чно [pàničan, pànična, pànično] панически
сазвати, сазовем [sàzvati, sazòvēm] да повикам, да свикам; да поканя
сазивати, сазивам [sazívati, sàzīvām] повиквам, свиквам; каня
упозорити, -им [upòzoriti, upòzorīm] да предупредя
упозоравати, -ам [upozorávati, upozòrāvām] предупреждавам
шири се, ширим се [šíriti se, šírīm se] разпространявам се | **зараза се шири** [zâraza se
šírī] заразата се разпространява
алармантан, -тна, -тно [alàrmāntan, alàrmāntna, alàrmāntno] тревожен, предизвикващ
тревога
брзина [brzina] скорост; бързина
репродуквати, -ујем [repròdukovati, repròdukujēm] репродуцирам, възпроизвеждам,
размножавам
предвођен [prèdvođen] предвождан
успротивити се, -им се [usprotíviti se, uspròtívīm se] да се възпротивя, да се
противопоставя
успротивљивати се, -љујем се [usprotivljívati se, usprotivljūjēm se] противя се,
противопоставям се
коришћење [kòrišćenje] използване, употребяване
легалан, -лна, -лно [lègālan, lègālna, lègāлно] легален, законен; узаконен
превоз [prévoz] превоз, транспорт | **средство превоза** [srèdstvo prévoza] превозно
(транспортно) средство
убрзо [ùbřzo] наскоро след това, бързо
добити, добијем [dòbiti, dòbijēm] да получа; да спечеля, да придобия; да добия
добијати, добијам [dobíjati, dòbijām] получавам; печеля, придобивам; добивам
остао, остали, -ла, -ло [òstao, òstalī, òstala, òstalo] останал; друг
Сједињене Државе [Sjèdīnjenē Dřzave] Съединените щати
Сједињене Америчке Државе [Sjèdīnjenē Amèričkē Dřzave] Съединени американски
щати
изум [ìžūm] изобретение
основац, основца [osnóvac, osnóvca] ученик в основното училище
прихватити, -им [prihvatiti, prihvatīm] да приема
прихватати, -ам [prihvatati, prihvatām] приемам
млађи [mlàđī, mlàđā, mlàđē] по-млад

Вежбе

1. Одговорите на следећа питања:

а)

1. Где је паркиран блистави кабриолет?
2. Како изгледа возач блиставог кабриолета?
3. Како изгледа његова сапутница?
4. Куда су се одвезли младић и девојка?
5. Чим су се одвезли младић и девојка до бара?
6. Одакле је младић узео двочкаше?
7. Шта је претходно учинио младић са овим возилима?
8. Од чега су направљени тротинети.
9. Каког су типа тротинети?
10. Где су се возили младић и девојка?
11. Јесу ли младић и девојка привукли нечију пажњу док су се возили тротинетима?

б)

1. Ко је наводно, „увео“ нову моду?
2. Ко је Волкер Барон?
3. Где се налази основна школа „Палисад“?
4. Када се Волкер појавио у школском дворишту на омаленом, блиставом тротинету?
5. На какав погон је тротинет?
6. Ко је одмах окружио Волкера?
7. Шта се догодило након доласка Волкера у школу на тротинету?
8. Када је директор сазвао родитеље?
9. Зашто је директор панично сазвао родитеље?
10. Шта је хтео да учини директор?
11. Ко се успротивио забрани коришћења тротинета за долазак у школу?

в)

1. Је ли тротинет типа „рејзер“ постао легално средство превоза у Калифорнији?
2. Је ли „рејзер“ добио такав статус у осталим деловима Сједињених Држава?
3. Када је „рејзер“ добио тај статус?
4. Ко је прихватио изум једанаестогодишњег основца из предграђа Лос Анђелеса?
5. Како се овај изум пронео кроз учионице?
6. Јесу ли дошли нови модели „рејзера“?
7. Каква продаја „рејзера“ се очекивала двехиљадите године?
8. Где се очекивала оваква продаја „рејзера“?

2. Преведите на српски језик

а) многоетажна сграда, остриган до кожа, мургав младеж, с добра репутација, превозно средство, превозно средство на две колела, задна седалка, старовремски брџнач, да привлече внимание, крачно задвижване, мълвата се разнося, един месец, заразата се разпространява, забрана за използване, да получа статут, Съединени щати, ученик в основното училище

б) Лъскавата спортна кола е паркирана в многоетажен гараж. Шофьорът е мургав младеж, остриган до кожа по последната мода. Той е облечен с елегантен черен костюм и черна фланелка, плътно прилепнала към тялото. Неговата спътница е стройна блондинка. Тя е облечена с кожено палто, под което не може да се забележи рокля. Те отидоха до един известен бар наблизо с превозни средства на две колела.

в) Тези превозни средства са направени от гладък алуминий. Преди това младежът с просто движение разгъна тези превозни средства по принципа на старовремските бръсначи. Караха тротинетките по тротоара в центъра на Манхатън. Тротинетките са от типа „рејзер“ (бръснач). Младежът и девојката привлякоха само вниманието на любопитните туристи.

г) Някой си Уолкър Барън „въвел“ новата мода. Той е единадесет годишен ученик в едно основно училище в предградията на Лос Анджелис. Миналия ноември се появи в училищния двор на мъничка лъскава тротинетка с „кращно задвижване“. Любопитните му приятели веднага го наобиколиха. Мълвата за новия начин на идване в училище се разнесе из класните стаи. След около месец панически директорът свика родителите. Той искаше да забрани използването на тротинетки от учениците. Родителите обаче се възпротивиха на забраната.

д) Тротинетката стана легално превозно средство в Калифорния. Скоро получи такъв статут и в останалите части на Съединените щати. Изобретението на единадесетгодишния ученик в основното училище беше прието и от студенти и по-млади преподаватели. Пристигнаха нови модели и през 2000 година от Антлантика до Пацифика бяха продадени пет милиона „бръснача“.

3. Испуните таблицу по узорку (0), утврдите, одговарају ли тврдње садржају текста:

0. Блистави кабриолет паркиран је у вишеспратној гаражи
1. Возач блиставог кабриолета је витка плавуша у бунди.
2. Младић и девојка су се одвезли до оближњег бара аутомобилом.
3. Младић и девојка привукли су само пажњу радозналих туриста.
4. Нову моду је, наводно, „увео“ извесни Тери Арнолд.
5. Волкер Барон је једанаестогодишњи ученик основне школе.
6. Волкер Барон панично је сазвао родитеље.
7. Родитељи су се успротивили забрани коришћења тротинета.
8. Основна школа „Палисад“ се налази у Менхетну.
9. Дијана Барон је Теријева мајка.
10. „Рејзер“ је постао легално средство превоза у Калифорнији.
11. Коришћење „рејзера“ је забрањено у осталим деловима Сједињених Држава.
12. 2000. године очекивала се продаја до пет милиона „бритви“.

Тачно	Нетачно
X	

4. Утврдите правилан редослед уломака:

А. Прошлог новембра појавио се у школском дворишту на маленом, блиставом тротинету на „ножни погон“ и нашао се одмах окружен знатижељним друговима.

В. Предвођени Дијаном Барон, Волкером мајком, родитељи су се успротивили забрани коришћења тротинета и „рејзер“ је тако постао легално средство превоза у Калифорнији

С. Глас о новом начину доласка у школу пронео се кроз учионице и кроз непуних месец дана директор Тери Арнолд панично је сазвао родитеље како би их упозорио да се „зараза шири алармантном брзином – тротинети као да се репродукују у дворишту“.

Д. Нову моду је, наводно, „увео“ извесни Волкер Барон, једанаестогодишњи ученик основне школе „Палисад“ у предграђу Лос Анђелеса

1	2	3	4

5. Прочитајте следећи текст и преведите га на бугарски. Покушајте да га препричате својим речима.

Тврђава од књига

Једанпут сам кришом повadio очеве књиге из витрине и саградио од њих тврђаву испод трпезаријског стола. Тај сто за дванаест особа на развлачење (у свечаним приликама) био је све до тепиха прекривен широким столњаком од тешког, везеног материјала са кићанкама. У непроветреном мирису прашине, ваниле из празничких колача и пасте којом се полира стари орахов фурнир, између четири стуба која су држали мој тајни свет завршавајући се стилизованим канцама неке непознате звери, у полутами у којој је престајала владавина одраслих (бар тако сам мислио у то време), проводио сам сате играјући се замишљеног бекства, док су се укућани и гости смењивали, горе, за столом. Могао сам да изблиза видим и омиришем њихове гуливеровске ноге у нестварно великим ципелама – пертле су ми се тада чиниле дебелим као бродска ужад; провлачио сам се кроз те трапаве стубове да бих крао на непријатељској територији и довлачио опрезно свој плен у тајно скровиште.

Момо Капор, Књига жалби, Знање Загреб, 1984., стр. 53-54

Речник

једанпут [jedànpūt] веднџ, един път

кришом [krīšom] скришом, тайно

повадити, повадим [pòvaditi, pòvadīm] да наизвадя, да изповадя

очев [òčev] бащин, татков

витрина [vitrína] остъклен шкаф

саградити, саградим [sagràditi, sàgrādīm] да построя

саграђивати, саграђујем [sagràđivati, sàgràđujēm] строя, построявам

тврђава [tvrđava] крепост, укрепление

развлачење [razvláčenje] разтягане | **сто на развлачење** [stò na razvláčenje]

разтегателна маса

тепих [tèpìh] килим

прекривен [prèkriven] покрит

столњак [stòlnjak] покривка за маса

везен [vézen] бродиран, везан

материјал, материјала [materijāl, materijála] материал; материя, плат

кићанка [kìčànka] пискюл, ресна

непроветрен [nèprovètren] непроветрен
прашина [prašìna] прах, прахоляк
ванила [vaníla] ванилия
празнички [prâznīčki] празничен
колач, колача [kòlāč, koláča] сладкиш, кейк, торта, паста
паста [pàsta] паста
полирати, полирам [polírati, pòlīrām] полирам
орахов [òrahov] орехов
фурнир [fùrnīr, furníra] фурнир
стуб [stúb, stúba] колона, стълб
завршавајући се [završávajūcí se] завършващ
стилизован [stìlizovan] стилизиран
канца [kândža] нокът на граблива птица или хищник
звер, звери (*ж. р.*) [zvêr, zvêri] звяр, животно
полутама [polutáma] полумрак
престати, престанем [prèstati, prèstanēm] да престана, да спра
престајати, престајем [prèstajati, prèstajēm] преставам, спирам
владавина [vlàdavìna] владичество, царуване
одрастао, одрасли, одрасла, одрасло [òdrāstao, òdrāsī, òdrāsla, òdrāslo] възрастен;
 голям (порасъл) (човек)
провести, проведем [provèsti, provèdēm] да прекарам (време)
проводити, проводим [provòditi, pròvodīm] прекарвам (време)
играјући се [ìgrajūcí se] играейки си
замишљен [zàmišljen] въображаем
бекство [bèkstvo] бягство
сменити, сменим [sméniti, smênīm] да сменя
смењивати, смењујем [smenjívati, smênjujēm] сменявам, сменям
изблиза [ìzblìza] отблизо
омирисати, омиришем [omìrisati, omìrišēm] да подуша, да надуша, да помириша
гуливеровски [gùliverovskī] гъливеров, гъливеровски
нестварно [nèstvārno] нереално
пертла [pèrtla] връзка за обувки
чинити се, чини се [čìniti se, činī se] като че ли, сякаш | **чини ми се** [činī mi se] струва
 ми се
бродски [bròdskī] корабен
ужад [ùžād] въжета
провући се, провучем се [provúći se, provúčēm se] да се промъкна
провлачити се, провлачим се [provláčiti se, pròvlāčīm se] промъквам се
трапав [trāpav] тромав, непохватен, несръчен
красти, крадем, крао, крала [kràsti, krádēm, krào, kràla] крада
непријатељски [neprijatèljskī] вражески, противников
територија [teritōrija] територия
довући, довучем [dovúći, dovúčēm] да домъкна, да довлека
довлачити, -им [dovláčiti, dòvlāčīm] домъквам, довличам
опрезно [òprezno] предпазливо, внимателно
плен [plên] плячка; конфискувано имущество
скровиште [skròvīšte] скривалище
жалба [žàlba] оплакване; жалба, тъжба | **књига жалби** [knjìga žalbī] книга за оплаквания

ГРАМАТИКА

Промена именица женског рода које се завршавају сугласником

Падеж	Једнина	Множина
Ном	звер	звери
Ген	звери	звери
Дат	звери	зверима
Аку	звер	звери
Вок	звери	звери
Инс	звери, зверју	зверима
Лок	звери	зверима

Напомене: Сугласници *t* и *d* а такође и усмени сугласници (*б, в, п, м*) на крају именица женског рода мењају се у инструменталу једнине испред наставка *-ју*: *радост – радошћу, глад – глађу, љубав – љубављу* итд.

Облик инструменала на *-ју* користи се када се именица употребљава сама, без облика придева, нпр.: *Мами с љубављу (на разгледници, на поклону)*
У осталим случајевима наставак инструменала једнине је *-и*:
С великом љубави обавља свој посао. (*С гољма любов вѣрши своята работа*).

Именица *кћи* мења се на исти начин, мада се у номинативу завршава на самогласник *-и*. Именица *мати* се међутим мења само у акузативу једнине као *кћи*, док у осталим падежима у оба броја се мења као именице женског рода које се завршавају на *-а*:

Падеж	Једнина	Множина	Једнина	Множина
Ном	кћи	кћери	мати	матере
Ген	кћери	кћери	матере	матера
Дат	кћери	кћерима	матери	матерама
Аку	кћер	кћери	матер	матере
Вок	кћери	кћери	матери	матере
Инс	кћери, кћерју	кћерима	матером	матерама
Лок	кћери	кћерима	матери	матерама

Глаголски прилог садашњи

Облик глаголског прилога садашњег гради се од основе презента. Он се добија кад се на облик 3. л. мн. дода наставак *-ћи*:

возити се, возе се – возећи се
завршавати се, завршавају се – завршавајући се
играти се, играју се – играјући се

Често глаголски прилог садашњи се претвара у придев, нпр. *задовољавајући*: *задовољавајућа квадратура (стана)*. У тим случајевима се мења као придев по роду, броју и падежу.

Граматичке вежбе (1)

Трпно стање (пасив)

(Коришћени извор: Михаило Стевановић, *Граматика српскохрватског језика за гимназије*, Цетиње, 1971, стр. 210-212)

Када се глаголска радња приписује неком лицу или предмету као њеном вршиоцу (**субјекту**), за глаголске облике којима се таква радња означава каже се да су у **радном стању**, у **активу**.

Глаголска радња се у српском језику обично износи у облицима радног стања. Али се понекад јавља потреба да се оно што се глаголом казује припише не њеном вршиоцу (субјекту), него **објекту**, предмету на коме се радња врши и да се објекат глаголске радње узме као центар онога што се дотичном радњом казује, тј. као граматички субјекат.

Облици трпног стања у прошлом времену (перфекту):

смештен сам, смештен си, смештен је, смештени смо, смештени сте, смештени су
смештена сам, смештена си, смештена је, смештене смо, смештене сте, смештене су

Облици трпног стања у будућем времену (футуру):

бићу смештен, бићеш смештен, биће смештен, бићемо смештени, бићете смештени, биће смештени
бићу смештена, бићеш смештена, биће смештена, бићемо смештене, бићете смештене, биће смештене

За означавање трпног стања радње која се неке приписује за време у коме се говори, или која се врши по неком уобичајеном реду, употребљава се облик презента радног стања с повратном честицом *се*:

Пред усељење читава структура куће **се рашири**, те **се добија** сасвим задовољавајућа квадратура.
Баште увек лепо изгледају, бар кад **се** редовно **одржавају**.
Ове године **очекује се** продаја до пет милиона „бритви“ од Атлантика до Пацифика.

Речник

пасив [pàsiv, pasíva] страдателен залог

трпни, **-а**, **-о** [třpnī, třpnā, třpnō] страдателен | **трпно стање** (*пасив*) [třpnō stánje]

страдателен залог; **трпни придев** [třpnī príděv] страдателно причастие

коришћен, **-а**, **-о** [kòrišćen, kòrišćena, kòrišćeno] използван

извор [ìzvor] източник; извор

глаголски, **-а**, **-о** [glágolskī, glágolskā, glágolskō] глаголен

радња [rādња] действие

приписивати, **приписујем** [pripisívati, pripìsujēm] приписвам

приписати, **припишеш** [pripísati, prìpīšēm] да припиша

вршилац, вршиоца [vršilas, vršioca] извршител; изпълнител
субјекат, субјекта [sùbjekat, sùbjekta] подлог; субект
облик [òblīk] форма
означавати, означавам [označávati, oznàčāvām] обозначавам
актив [àktīv, aktíva] деятелен (действителен) залог
радни, -а, -о [râdnī, râdnā, râdnō] активен, делови; работен, трудов | **радно стање**
 (*актив*) [râdnō stánje] деятелен (действителен) залог
износити, -им [iznòsiti, iznosīm] изнасям; излагам (права изложение чрез текст);
 възлизам (на определена сума)
јављати се, јављам се [jâvljati se, jâvljām se] явям се; обаждам се
потреба [pòtreba] нужда, необходимост, потребност
казивати, казујем [kazívati, kàzujēm] казвам, разказвам, изказвам (с думи), предавам (с
 думи)
објекат, објекта [òbjekat, òbjekta] обект, предмет; пряко допълнение
узети, узем [ùzēti, ùzmēm] да взема
узимати, узимам [ùzimati, ùzimām] взимам, вземам
центар, центра [cèntar, cèntra] център
дотични, -а, о [dòtičnī, dòtičnā, dòtičnō] въпросният; съответният
граматички, -а, о [gramàtičkī, gramàtičkā, gramàtičkō] граматически, граматичен
прошли, -а, -о [pròšlī, pròšlā, pròšlō] минал | **прошло време** (*перфекат*) [pròšlō vréme]
 минало време
будући, -а, -е [bùdūcī, bùdūcā, bùdūcē] бъдещ | **будуће време** (*футур*) [bùdūcē vréme]
 бъдеще време
смештен, смештена, -о [směšten, směštena, směšteno] настанен, разположен,
 поместен
уобичајени, -а, -о [uobičájenī, uobičájenā, uobičájenō] обичаен; станал обичаен
ред [rêd] ред; правило, начин | **по уобичајеном реду** [po uobičájenōm rêdu] по обичаен
 начин
употребљавати, употребљавам [upotrebljavati, upotrèbljavām] употребявам,
 използвам
употребити, употребим [upotrèbiti, upotrèbīm] да употреба
презент [prèzent] сегашно време
повратни, -а, -о [pòvratnī, pòvratnā, pòvratnō] обратен, връщащ се; възвратен |
повратни глагол [pòvratnī glágol] възвратен глагол; **повратна честица** [pòvratnā
 čèstica] възвратна частица

Вежбе

1. Претворите пасивне реченице у активне:

Реченица у трпном стању	Субјекат	Реченица у радном стању
На зиду је постављен портрет деде и баке.	(ми)	На зиду смо поставили портрет деде и баке.
Кућа је изграђена на периферији града.	(деда)	
Код прозора је постављен мали бар.	(ми)	
Иза ормана је остављено доста места за ствари које ми тренутно не требају.	(ја)	
Читав један угао је заузет од музичког стуба.	(музички стуб)	
Звучници су смештени у горње углове.	(ја)	

2. Прочитајте доле наведене реченице и претворите глаголске облике у презент:

Трпно стање (пасив)	Радно стање (актив)
Моја соба је једноставно опремљена.	Ја сам своју собу једноставно опремио.
Сви зидови, подови и плафони су стиснути.	Грађевинари су стиснули све зидове, подове и плафоне.
Овај модел је засад предвиђен само за породичне зграде на издвојеним плацевима.	Засад смо предвидели овај модел само за породичне зграде на издвојеним плацевима.
Блистави кабриолет паркиран је у вишеспратној гаражи.	Возач је паркирао блистави кабриолет у вишеспратној гаражи.
Младић је обријан до главе.	Бријач је обријао младића до главе.
Двоточкаши су узети са задњег седишта аутомобила.	Младић је узео двоточкаше са задњег седишта аутомобила.
Волкер Барон је одмах окружен знатижељним друговима.	Знатижељни другови одмах су окружили Волкера Барона.
Родитељи су предвођени Дијаном Барон, Волкером мајком.	Дијана Барон, Волкерова мајка, предводила је родитеље.

3. Претворите пасивне облике у доле наведеном одломку у активне у првом лицу множине, у презенту. Пазите на то да се субјекат претвара у објекат, тј. са номинатива прелази у акузатив:

Наиме, по узору на она растегљива врата у стилу „хармонике“, која се могу видети у неким становима – обично између трпезаријског дела кухиње и дневне собе – тако се, према нашој идеји, сви зидови, па и подови и плафони, граде „à la harmonica“.

Приликом пројектовања, изградње, плаћања радова, и процене ради опорезивања – сви зидови, подови и плафони су стиснути, тако да је квадратура супер економична (према неким нашим прорачунима, за четворочлану породицу само око осам кома два квадрата

корисне површине, уз занемарљив постотак некорисне). Пред усељење, међутим, читава структура куће се *рашири*, те се добија сасвим задовољавајућа квадратура (од око 144 м² корисне површине, без имало некорисне, опет према нашим аутентичним прорачунима).

Овај модел, засад предвиђен само за породичне зграде на издвојеним плацевима, може се у принципу примењивати и у стамбеним солитерима, и то по систему „пар-непар“, при чему се у парне датуме парни станови растежу док се непарни стискају, и обратно. Међутим, пошто би то довело до рецидива сустанарских односа у специфичном виду (истина, на далеко вишем технолошком нивоу), реализација овог метода грађења у стамбеним солитерима условљена је претходним утврђивањем права и обавеза између станара на бази самоуправног споразума који никако не би смео бити у стилу самог пројекта, тј. растегљив.

Одговори

1.

Реченица у трпном стању	Субјекат	Реченица у радном стању
На зиду је постављен портрет деде и баке.	(<i>ми</i>)	На зиду смо поставили портрет деде и баке.
Кућа је изграђена на периферији града.	(<i>деда</i>)	Деда је изградио кућу на периферији града.
Код прозора је постављен мали бар.	(<i>ми</i>)	Код прозора смо поставили мали бар.
Иза ормана је остављено доста места за ствари које ми тренутно не требају.	(<i>ја</i>)	Иза ормана сам оставио доста места за ствари које ми тренутно не требају.
Читав један угао је заузет од музичког стуба.	(<i>музички стуб</i>)	Музички стуб заузима (заузео је) читав један угао.
Звучници су смештени у горње углове.	(<i>ја</i>)	Звучнике сам сместио у горње углове.

2.

Трпно стање (пасив)	Радно стање (актив)
Моја соба се једноставно опремља .	Ја опремљам своју собу једноставно.
Сви зидови, подови и плафони се стискају .	Грађевинари стискају све зидове, подове и плафоне.
Овај модел се засад предвиђа само за породичне зграде на издвојеним плацевима.	Засад предвиђамо овај модел само за породичне зграде на издвојеним плацевима.
Блистави кабриолет паркира се у вишеспратној гаражи.	Возач паркира блистави кабриолет у вишеспратној гаражи.
Младић се брије до главе.	Бријач брије младића до главе.
Двоточкаши се узимају са задњег седишта аутомобила.	Младић узима двоточкаше са задњег седишта аутомобила.
Волкер Барон се одмах окружи знатижељним друговима.	Знатижељни другови одмах окруже Волкера Барона.
Родитељи се предводе Дијаном Барон, Волкером мајком.	Дијана Барон, Волкерова мајка, предводи родитеље.

3.

Наиме, по узору на она растегљива врата у стилу „хармонике“, **која можемо видети** у неким становима – обично између трпезаријског дела кухиње и дневне собе – тако, према нашој идеји, **све зидове, па и подове и плафоне, градимо** „à la harmonica“. Приликом пројектовања, изградње, плаћања радова, и процене ради опорезивања – **стискамо све зидове, подове и плафоне**, тако да је квадратура супер економична (према неким нашим прорачунима, за четворочлану породицу само око осам кома два квадрата корисне површине, уз занемарљив постотак некорисне). Пред усељење, међутим, **читава структуру куће раширимо**, те **добијамо сасвим задовољавајућу**

квadrатуру (од око 144 м² корисне површине, без имало некорисне, опет према нашим аутентичним прорачунима).

Овај модел, који засад **предвиђамо** само за породичне зграде на издвојеним плацевима, **можемо** у принципу примењивати и у стамбеним солитерима, и то по систему „пар-непар“, при чему у парне датуме **растежемо парне станове док непарне стискамо**, и обратно. Међутим, пошто би то довело до рецидива сустанарских односа у специфичном виду (истина, на далеко вишем технолошком нивоу), **реализацију** овог метода грађења у стамбеним солитерима **условљавамо** претходним утврђивањем права и обавеза између станара на бази самоуправног споразума који никако не би смео бити у стилу самог пројекта, тј. растегљив.

Лекција бр. 4

Европска порозна „спољна граница“

У сумрак, у близини Зајечара, на српској граници са Бугарском, путници у својим возилима стрпљиво чекају да погранична полиција провери њихове путне исправе пре него што из једне државе пређу у другу.

Већина Срба, који су се запутили ка истоку, иде у куповину или на одмор на црноморску обалу. За већину Бугара, Србија је само земља транзита на њиховом путу ка Западу.

Ови путници делују сасвим невино, и то, уистину, и јесу. Мада Европска унија ову пограничну зону сматра једном од великих главобоља у погледу безбедности, проблеми нису овде, већ у брдима прекривеним густом шумом око Зајечара.

Из ноћи у ноћ, кријумчари људи и азиланти се пробијају ка западу под заштитом таме, користећи порозну и слабо чувану границу као врата ка земљи снова на Западу за све оне који илегално пристижу из Ирака, Авганистана, Турске и других земаља.

Они бирају ово погранично подручје за прелазак јер за разлику од већег дела српске границе са Румунијом ка северу, овде нема широких река које би раздвајале две државе, већ само шумовита брда испресецана тајним стазама.

Годинама се овај тајни промет људима одвијао без икаквих препрека. Ипак, сада су на помолу неке промене. Након пријема Мађарске у Европску унију, Србија је постала – како то каже један међународни експерт који ради у Србији – „спољна граница Европске уније“. Промене се коначно дешавају. Европске институције почеле су да троше озбиљна средства за заштиту српских граница које се налазе на путу илегалних имиграната ка Европској унији.

Даниел Шунтер (БЦР Бр. 514, 02.09.2004.), Институт за извештавање о рату и миру (Institute for War & Peace Reporting)
http://www.iwpr.net/?apc_state=henibcr2004&l=sr&s=f&o=156010

Речник

европски, -а, -о [èvrõpskī, -ā, -õ] европeйски | **Европска унија** [Èvrõpskā ùnija]

Европeйския съюз

порозан, порозна, -о [põrozān, põrozna, põrozno] порьозен, шуплив

спољни, -а, -о [spõljnī, spõljnā, spõljnõ] вьншен

сумрак [sùmrāk] сумрак, здрач; привечер, надвечер

близина [blizīna] близост | **у близини** [u blizīni] близо до

путник [pùtnīk] пьтник

стрпљив, -а, -о [stõpljiv, stõpljiva, stõpljivo] тьрпелив

чекати, -ам [čèkati, čèkām] чакам

очекивати, очекујем [očekívati, očekujēm] очаквам

причекати, -ам [přìčekati, přìčekām] да почакам

причекивати, причекујем [přìčekívati, přìčekujēm] чакам; причаквам; посрещам

дочекати, -ам [dòčekati, dòčekām] да посрещна; да дочакам

дочекивати, дочекујем [dočekívati, dočekujēm] посрещам; дочаквам

сачекати, -ам [sàčekati, sàčekām] да почакам, да дочакам, да причакам

сачекивати, сачекујем [sačekívati, sačekujēm] чакам, дочаквам, причаквам
погранични, -а, -о [pogràničnī, pogràničnā, pogràničnō] граничен, пограничен,
 крайграничен | **погранична полиција** [pogràničnā polícija] гранична полиция;
погранична зона [pogràničnā zóna] гранична (погранична) зона; **погранично**
подручје [pogràničnō pòdrūčje] граничен (пограничен, крайграничен) район
проверити, -им [pròveriti, pròverīm] да проверя
проверавати, -ам [proverávati, provèrāvām] проверявам
исправа [ìsprava] документ
путни, -а, -о [rùtnī, rùtnā, rùtnō] пътен | **путна исправа** [rùtnā ìsprava] паспорт
пре него што [prê nêgo što] преди да
држава [d`gžava] държава
прећи, пређем [préci, prêdēm] да мина, да премина
прелазити, прелазим [prèlaziti, prèlazīm] минавам, преминавам
запутити се, -им се [zarútitī se, zàrùtīm se] да се запътя
ка [ka] към
куповина [kùrovina] покупка, пазаруване | **ићи у куповину** [i`ci u kùrovīnu] отивам на
 покупки (на пазар)
одмор [òdmog] почивка; отпуса, ваканция; пауза, антракт; междучасие
обала [òbala] бряг, крайбрежие | **црноморска обала** [crnòmorskā òbala] Черноморието,
 черноморското крайбрежие
Бугарин, мн. Бугари [Vùgarin, Vùgari] българин
земља [zèmlja] земя; страна, държава
транзит, транзита [trànzīt, tranzíta] транзит | **земља транзита** [zèmlja tranzíta]
 транзитна държава
пут [rùt, rúta] път; пътуване; пътешествие
деловати, делујем [dèlovati, dèlujēm] действам; въздействам, влияя; (външно)
 изглеждам; правя впечатление
сасвим [sàsivīm] съвсем
невин, -а, -о [nèvin, nèvina, nèvino] невинен; безобиден; безвреден, който не е опасен
уистину [ùistīnu] наистина, действително
сматрати, сматрам [smátrati, smâtrām] смятам, считам, мисля
главобоље [glavòbolje] главоболие; грижа, неприятност
поглед [pòglèd] поглед; гледка; възглед | **у погледу** [u pòglèdu] по отношение на, що се
 отнася до
безбедност [bèzbednōst] безопасност, сигурност
брдо [břdo] хълм, възвишение; планина
густ, -а, -о [gùst, gústa, gústo] гъст
шума [šùma] гора
око [oko] около; приблизително
ноћ [nòć] нощ | **из ноћи у ноћ** [iz nòci u nòć] нощ след нощ, нощ подир нощ
кријумчар [krijùmčār, krijumčára] контрабандист | **кријумчар људи** [krijùmčār ljûdī]
 трафикант на хора
азилант [azìlant] емигрант, търсещ [политическо] убежище
азил [àzil, azíla] [политическо] убежище
пробијати се, -јам се [probíjati se, pròbījām se] пробивам си (проправям си) с мъка
 (през трудности) път, промъквам се, прониквам (напр. на чужда територия)
заштита [zàštita] заштита | **под заштитом** [pod zàštītom] под заштитата на, под
 прикритието на
тама [táma] тъмнина
користећи [kòristēci] използвайки
чуван [čúvan] пазен, охраняван | **слабо чуван** [slàbo čúvan] зле охраняван
сан, мн. снови [sàn, snòvi] сън; блян, мечта
илегалан, илегална, -о [ìlegalan, ìlegalna, ìlegalno] нелегален

пристизати, -жем [přistizati, přistižēm] пристигам
пристићи, пристигнем [přistići, přistignēm] да пристигна
бирати, бирам [bíрати, bírām] избирам
изабрати, изаберам [izàbrати, izàberēm] да избира
прелазак, преласка [přèlazак, přèlаска] преминаване
раздвајати, -јам [razdvájати, ràzdvājām] разделям; раздвоявам, разполовявам
раздвојити, -јим [razdvòјити, ràzdvòјīm] да разделя; да раздвоја, да разполовя
шумовит, -а, -о [šumòvit, šumòvита, šumòvито] горист
испресеқан, -а, -о [ispreséқан, ispreséқана, ispreséқано] пресечен на много места
тајан, тајна, тајно [tájан, táјна, táјно] таен
стаза [stàза] пътека
промет [přómет] търговия, оборот, търговка дейност, дейност; взаимоотношения |
промет људима [přómет lјúдима] трафик на хора, търговия с хора
одвијати се, -јам се [odvíјати се, òdvíјām се] протичам, минавам
одвити се, -јем се [òdviti се, òdvijēm се] да протека, да мина
икакав, икаква, икакво [ìkakав, ìkakва, ìkakво] някакъв, какъвто и да е
препрека [přèpрека] препятствие, пречка, спънка
ипак [ìпак] все пак
помол [přómòl] издигнато (високо) място (от което се открива гледка или което е удобно за наблюдение) | **на помолу су неке промене** [на přómòлу су nèкè přómene] на вратата чукат промени
пријем [příјет] прием; получаване
постајати, постајем [pòstajати, pòstajēm] ставам; възниквам
постати, постанем [pòstати, pòstanēm] да стана; да възникна
међународни [međunárodní] международен; интернационален
експерт [èксперт] експерт
коначан, коначна, -о [kòнақан, kòнақна, kòнақно] окончателен; краен | **коначно** [kòнақно] най-после, най-накрая; окончателно
дешавати се, дешава се [dešávати се, dèšávā се] случва се, става
десити се, деси се [dèsiti се, dèсī се] да се случи, да стане
почињати, почињем [pòčinјати, pòčinјēm] почвам, започвам
почети, почнем [pòčēti, pòčnēm] да почна, да започна
трошити, трошим [tròšiti, tròšīm] изразходвам, харча; изтощавам, хабя
истрошити, истрошим [istròšiti, ìstrošīm] да изразходя, да изхарча; да изтоща, да изхабя
озбиљан, озбиљна, -о [òzbilјан, òzbilјна, òzbilјно] сериозен
налазити се, -им се [nàlaziti се, nàlazīm се] намирам се
наћи се, нађем се [náci се, nàđēm се] да се намеря, да се окажа

Вежбе

1. Одговорите на следећа питања:

- а)
 1. У чему се налазе путници?
 2. Шта раде путници у својим возилима.
 3. Како чекају путници у својим возилима?
 4. Где чекају путници у својим возилима?
 5. Када чекају путници у својим возилима?
 6. Шта чекају путници?
 7. Када погранична полиција проверава путне исправе путника?

8. У којем правцу су се запутили Срби који чекају на граници?
9. Куда иде већина Срба?
10. У којем правцу су се запутили Бугари који чекају на граници?
11. Шта је Србија за већину Бугара.

б)

1. Како делују ови путници?
2. Јесу ли уистину ови путници невини?
3. Каквом Европска унија сматра ову пограничну зону?
4. У ком погледу је ова погранична зона главобоље?
5. Јесу ли проблеми у погледу безбедности у овој пограничној зони?
6. А где су проблеми у погледу безбедности?
7. У којем правцу се пробијају неки људи?
8. Ко се пробија ка западу?
9. Када се пробијају ка западу кријумчари људи и азиланти?
10. Под чијом се заштитом пробијају ка западу кријумчари људи и азиланти?
11. Одакле пристижу азиланти?
12. Како пристижу азиланти?
13. Шта користе кријумчари људи и азиланти као врата ка земљи снова на Западу?

в)

1. Зашто кријумчари људи и азиланти бирају ово погранично подручје за прелазак?
2. Где се налазе широке реке које раздвајају Србију од Румуније
3. Шта има у овом пограничном подручју?
4. Колико дуго се одвијао овај тајни промет људима?
5. Јесу ли постојале било какве препреке за овај тајни промет људима?
6. Шта је сада на помолу?
7. Шта је постала Србија након пријема Мађарске у Европску унију?
8. Ко то каже да је Србија постала „спољна граница Европске уније“?
9. Шта се коначно дешава?
10. Ко је почео да троши озбиљна средства за заштиту српских граница?
11. Где се налазе ове српске границе?

2. Преведите на српски језик

а)

близо до, паспорти, отивам да пазарувам, отивам на почивка, Черноморието, транзитна страна, мечтана страна, изглеждам съвсем безобидно, Европейския съюз, гранична зона, граничен район, по отношение на безопасността, нощ след нощ, под прикритието на тъмнината, покрит с гъста гора, трафикант на хора, зле охраняван, търговия с хора, на вратата чукат някакви промени, сериозни средства, нелегален имигрант

б)

Пътниците чакат търпеливо в колите си граничната полиция да провери паспортите им. Тези пътници са сърби и българи. Повечето сърби са се запътили на изток. Те отиват да пазаруват или на почивка на Черноморието. За повечето българи Сърбия е само транзитна страна по пътя им на запад. Тези пътници външно изглеждат съвсем безобидно и наистина са такива.

в)

Европейският съюз смята тази гранична зона за едно от най-големите главоболия, що се отнася до сигурността. Проблемите обаче не са тук, а по възвишенията, покрити с гъсти

гори, около Заечар. Нош след нош трафиканти на хора и емигранти, търсеци убежище, се промъкват на запад под прикритието на тъмнината. Те използват порьозната и зле охранявана граница като врата към страната на сънищата на запад. Всички тези емигранти, търсеци убежище, пристигат от Ирак, Афганистан, Турция и други страни.

г)

В този граничен район няма широките реки, които разделят Сърбия от Румъния на север. В него има само гористи възвишения, пресечени на много места от тайни пътеки. Години наред този таен трафик на хора протичаше без каквито и да било пречки. Все пак, на вратата вече чукат някакви промени. След приемането на Унгария в Европейския съюз Сърбия стана „външна граница на Европейския съюз“. Най-после стават промени. Европейските институции започнаха за харчат сериозни средства за защита на сръбските граници, които се намират на пътя на нелегалните имигранти, които са се запътили към Европейския съюз.

3. Исполните таблицу по узорку (0), утврдите, одговарају ли тврдње садржају текста:

0. Ови путници делују сасвим невино

1. За већину Бугара, Србија је земља снова

2. Кријумчари људи и азиланти се пробијају ка западу под заштитом таме

3. Азиланти бирају ово погранично подручје за прелазак јер овде има широких река

4. Европска унија ову пограничну зону сматра једном од великих главобоља

5. Проблеми у погледу безбедности су у брдима прекривеним густом шумом око Зајечара

6. Годинама се овај тајни промет људима одвијао без икаквих препрека

7. Након пријема Мађарске у Европску унију, Србија је постала унутрашња граница Европске уније

8. Европске институције почеле су да троше озбиљна средства за заштиту српских граница

9. Илегални имигранти чекају да погранична полиција провери њихове путне исправе

10. Шумовита брда испресецана тајним стазама налазе се на српској граници са Румунијом ка северу

Тачно	Нетачно
X	

4. Утврдите правилан редослед уломака:

A. Након пријема Мађарске у Европску унију, Србија је постала „спољна граница Европске уније“.

B. Ипак, сада су на помолу неке промене.

C. Промене се коначно дешавају.

D. Годинама се овај тајни промет људима одвијао без икаквих препрека.

1	2	3	4

5. Прочитајте следећи текст и преведите га на бугарски. Покушајте да га препричате својим речима.

Према анализама понашања грађана у великим куповинама агенције ГфК Београд, спроведене у Србији на узорку од 1.000 људи који у својим домаћинствима одлучују о куповини – у такозване велике куповине одлазило је око 52 одсто испитаника, који су у таквим набавкама ипак трошили релативно мало новца. Од овог просека одскаче Београд, што је и разумљиво с обзиром на чињеницу да се највеће трговинске куће и њихови објекти са великом и разноврсном понудом налазе управо у главном граду. С друге стране, региони источне и западне Србије и Шумадије су знатно испод поменутог просека. Овакав резултат, оцењују у ГфК, у високој је корелацији са општим животним стандардом становништва. Поређења ради, истраживање ГфК Хрватска, рађено по сличној методологији као и код нас, показало је да у тој земљи чак 71 одсто испитаника иде у велике набавке.

Биљана Корица Вукајловић, *Велике куповине из плитког џепа* (Кеш, углавном)
2003 Ekonomist Magazin, <http://www.ekonomist.co.yu/magazin/em171/tem/tem2.htm>

Речник

према [prema] според; кџм, срећу; спрямо
анализа [analíza] анализ
понашање [ponášanje] поведење
грађанин, *мн.* **грађани** [grăđanin, grăđani] грађанин
агенција [agěncija] агенција
спроводити, **спроводим** [sprovòditi, spròvodím] провеждам
спровести, **спроведем** [sprovèsti, sprovèdēm] да проведем
спроведен [sprovèden] проведен
узорак, **узорка** [ùzorak, ùzòrka] мостра | (*анкета*) **на узорку** [na ùzòrku] сред представителна извадка
домаћинство [domaćinstvo] домаќинство; (домашно) стопанство
одлучивати, **одлучујем** [odlučívati, odlučujēm] решавам, вземам решење
одлучити, **одлучим** [odlúčiti, òdlūčím] да реша, да взема решење
такозвани [takòzvānī] така нареченија
одлазити, **одлазим** [òdlaziti, òdlazím] отивам, тръгвам, заминавам
отићи, **отидем**, **одем** [otíci, òtidēm, òdēm] да отида; да изляза, да напусна
одсто [òdstò] на сто, процента
испитаник, **испитаника** [ispitànik, ispitaníka] испитван, којто се јавља на испит;
изследван, на когото му се правят изследвања; анкетиран, учасник в анкета
набавка [nábavka] доставка; снабдяване, осигуряване на продукти
релативно [rèlatívno] относително
новац, **новца** [nòvac, nòvca] пари
просек [pròsek] средно (аритметично)
одскапати, **одскачем** [odskákati, òdskāčēm] отскачам
одскочити, **одскочим** [odksòčiti, òdskočím] да отскоча

разумљиво [razùmljivo] разбираемо, понятно
обзир [òbzīr] оглеждане; оглед; зачитане, внимание | **с обзиром на** (*шта*) [s òbzīrom na]
 с оглед на, (имајки) пред вид
чињеница [čīnjenica] факт
трговински, -а, -о [tʀgovinskī, tʀgovinskā, tʀgovinskō] трговски | **трговинска кућа**
 [tʀgovinskā kùća] верига супермаркети, трговска верига
објекат, објекта [òbjekat, òbjekta] обект
разноврстан, разноврсна, разноврсно [raznòvrstan, raznòvrsna, raznòvrsno]
 разнообразен; разновиден; различен
понуда [pònuda] предложение; оферта
управо [ùrgāvo] имено; точно; тъкмо, току-що; право, направо
главни, главна, главно [glāvnī, glāvnā, glāvnō] главен | **главни град** [glāvnī grād]
 столица
знатно [znātno] значително
поменути, -а, -о [poménutī, poménutā, poménutō] споменат
овакав, оваква, овакво [ovàkav, ovàkva, ovàkvo] такъв
оцењивати, оцењујем [ocenjívati, ocènjujēm] оцелявам, давам оценка
оценити, оценим [océniti, òcēnīm] да оцеля, да дам оценка
корелација [korelàsija] корелација, взаимна връзка, взаимовръзка, взаимна зависимост,
 взаимозависимост
животни, -а, -о [žìvotnī, žìvotnā, žìvotnō] жизнен; житејски | **животни стандард**
 [žìvotnī stāndard] жизнен стандард
становништво [stānōvništvo] население, жители
поређење [poredénje] сравнение
ради [radi] с цел; за
истраживање [istražívānje] иследване; проучване
рађен [rāđen] правен, вършен
сличан [slīčan, slīčna, slīčno] приличаш; подобен, сходен
методологија [metodològija] методологија, методика

ГРАМАТИКА

Промена именица мушког рода које се завршавају на *-ин* и које означавају припадника неке националности или друштвеног слоја, становника неког места и сл.

Именице мушког рода које завршавају на *-ин* означавају припадника неке народности/ националности (*Србин, Бугарин, Турчин*) или друштвеног слоја (*грађанин, сељанин*), становника неког места или предела (*Београђанин, брђанин 'планинец, балканджия'*) или носиоца неког занимања (*аргатин, бакалин*).

Падеж	Једнина	Множина	Једнина	Множина
Ном	Бугарин	Бугари	Турчин	Турци
Ген	Бугарина	Бугара	Турчина	Турака
Дат	Бугарину	Бугарима	Турчину	Турцима
Аку	Бугарина	Бугаре	Турчина	Турке
Вок	Бугарине	Бугари	Турчине	Турци
Инс	Бугарином	Бугарима	Турчином	Турцима
Лок	Бугарину	Бугарима	Турчину	Турцима

Напомена: Од именица које завршавају на *-ин* облици множине се праве додавањем наставка за множину на окрњену основу, која се добија одбацивањем крајњег слога *-ин*.

Промена именица женског рода на *-(с)ка* које означавају географска имена

Ном	Бугарска
Ген	Бугарске
Дат	Бугарској
Аку	Бугарску
Вок	Бугарска
Инс	Бугарском
Лок	Бугарској

Напомена: Географска имена на *-(с)ка* су поименични придеви, тј. именице које су добивене од придева, а мењају се као придеви.

Настанак пасте за зубе

Зубна паста је тако уобичајена у модерно време да је већина људи сматра проналаском нашег доба. Међутим, ова иновација стара је готово колико и човечанство. Према неким подацима, људи су почели да воде бригу о зубима и да користе разне траве за њихово чишћење још у освит цивилизације.

Прве пасте за зубе које су, бар према изгледу, подсећале на данашњу верзију настале су, према неким проценама, око 500 година пре наше ере у Кини и Индији. Проналазачи тога доба правили су посебну смесу од трава с разним додацима. У њу је стављан дрвени штап на чијем врху су биле залепљене животињске длаке и тако је добијана својеврсна паста која је коришћена за чишћење зуба и десни.

У вековима који су уследили иноватори су у смесу за чишћење зуба убацивали нове састојке како би јој поправили укус и изглед. Ипак, детаљну хигијену и бригу о устима водио је само мали број људи. У средњем веку припадници разних слојева, па и племићи и богаташи, тешко су се одлучивали да перу зубе, јер се дуго сматрало да вода баш и није здрава за кожу и остале органе. Више пажње зубима и деснима људи су почели да показују почетком 19. века и тада су се проналазачи поново потрудили да усаврше зубну пасту. Зубар Пибоди је 1824. године иновирао пасту за зубе тако што је у њу додао растопљени сапун, док је четврт века касније, тачније, 1850. године, Џон Харис у састојке зубне пасте уврстио и креду. Ове пасте продаване су у различитим паковањима, а 1873. године фирма „Колгејт“ је почела масовно да производи овај проналазак.

Доктор Вашингтон Шефилд почео је 1892. године да производи пасту за зубе у туби, која је носила назив по њему. Четири године касније појавила се и Колгејтова зубна крема у туби. Развој технологије допринео је и осавремењавању зубне пасте, па је у годинама после Другог светског рата сапун у потпуности избачен као састојак пасте, а заменили су га различити агенси. Убрзо после тога Колгејт је почео да додаје у пасту за зубе нове састојке који су имали за циљ да јачају десни и штите зубе од каријеса.

Данас на тржишту широм света постоји читав низ пасти за зубе различитих произвођача који стално усавршавају своје производе како би њима придобили купце.

Забава - Магазин Крстарице, 15.10.2006,
<http://www.krstarica.com/lat/magazin/zabava/index.php?clanak=pastazazube&arhiva=10-2006>

Речник

настанак, настанка [nàstanak, nàstānka] възникване, настъпване
паста, *ген. мн. пасти* [pàsta, pásti] паста | **паста за зубе** [pàsta za zûbe] паста за зъби;
зубна паста [zûbnā pàsta] паста за зъби
уобичајен, -а, -о [uobičájen, uobičájena, uobičájeno] станал обичај, широко навлязъл
модеран, модерна, модерно [mòderan, mòdernā, mòdernō] съвременен; модерен
проналазак, проналаска [pronàlazak, pronàlaska] изобретение, откритие
доба [dòba] *ср.* време; сезон; епоха
иновација [inovácija] нововъведение

готово [gòtovo] почти
човечанство [čovečanstvo] човечество
подаци [podáci] данни
брига [brìga] грижа | **води́ти бри́гу о** [vòditi brìgu o] грижа се за; вода сметка за нешто
трава [tráva] трева; билка | **лековите траве** [lekòvite tráve] билки
чишћење [čišćenje] чистене
освит [òsvīt] осъмване, зора
цивилизација [civilizácija] цивилизация
изглед [ìzglēd] външен вид; изглед
подсећати, -ам [pòdsećati, pòdsećām] напомням; подсецам
подсетити, -им [pòdsetiti, pòdsetīm] да напомня; да подсетя
данашњи, -а, -е [dànašnjī, dànašnjā, dànašnjē] днешен
верзија [vèrzija] вариант; версия
настати, настанем [nàstati, nàstanēm] да възникна, да се появи; да настъпя, да настана
настајати, настајем [nàstajati, nàstajēm] възниквам, появявам се; настъпвам, наставам
процена [přòcena] оценка, преценка
ера [ěra] ера | **пре наше ере** [prē nāše ěre] преди нашата ера
Кина [Kína] Китай
проналазач [pronalazāč, pronalazáča] изобретател, откривател
посебан, посебна, посебно [pòseban, pòsebna, pòsebno] специален, особен;
 самостоятелен, отделен, обособен
смеса [směsa] смес
разан, разна, разно [rāzan, rāzna, rāzno] разен, различен
додатак, додатка, мн. додаци [dodátek, dodátka, dodáci] добавка; прибавка
стављати, стављам [stàvljati, stàvljām] слагам, поставям
ставити, ставим [stàviti, stàvīm] да сложа, да поставя
дрвени, -а, -о [dřvenī, dřvena, dřveno] дървен
штап [štāp, štāpa] пръчка, клечка; тояга, бастун
чији, чија, чије [čijī, čijā, čijē] чий; чийто
врх [vrh, vrha] връх
залепити, залепим [zalépiti, zàlèpīm] да залепя
залепљивати, залепљујем [zalepljivati, zàlèpljujēm] залепвам
залепљен, -а, -о [zalépljen, -a, -o] залепен
животиња [živòtinja] животно
животињски, -а, -о [živòtīnjskī -ā, -ō] животински
длака [dlāka] косъм
добијати, добијам [dobijati, dòbijām] получавам
добити, добијем [dòbiti, dòbijēm] да получа
својеврстан, -а, -о [svojèvrstan, svojèvrstna, svojèvrstno]/ [svòjevrstan, svòjevrstna, svòjevrstno] своеобразен, своего рода
коришћен, -а, -о [kòrišćen, kòrišćena, kòrišćeno] използван
десни *ж. мн.* [dēsni] венци (на зъби)
век, мн. векови [věk, vèkovi] век, столетие; човешки живот
уследити, -им [usléditi, ùslèdīm] да последвам; да настъпя (за време, събитие)
иноватор [inovator] иноватор (изобретател, който прави нововъведения)
убацивати, убацујем [ubacivati, ubàcijuēm] поставям (добавям) (вътре в); вмятам
убацити, убацим [ubaciti, ùbācīm] да поставя (да добавя) (вътре в); да вметна
састојак, састојка, мн. састојци [sàstojak, sàstōjka, sàstōjci] съставка; съставна част, елемент
поправити, поправим [pòpraviti, pòpravīm] да поправя; да коригирам; да ремонтирам
поправљати, поправљам [pòpravljati, pòpravljām] поправам; коригирам; ремонтирам
укус [ùkūs] вкус
детални, -а, -о [dètaljní, dètaljna, dètaljno] подробен

хигијена [higijéna] хигиена
уста *ср. мн.* [ústa] уста
средњи, -а, -е [srèdnjī, srèdnjā, srèdnjē] среден | **средњи век** [srèdnjī vĕk]
 Средновековието
припадник [přìpadník] принадлежащ, представител (на етнос, съсловие и т.н.),
 привърженик (член) (на партия, организация и т.н.)
слој, мн. слојеви [slòj, slòjevi] пласт; слој (*и* обществен); съсловие, прослойка
племић [plèmić] благородник, дворянин
богаташ [bogàtāš, bogatáša] богаташ, богат човек
тешко [téško] трудно
прати, перем [přàti, pĕrĕm] мия; пера
баш [bāš] тъкмо, именно; много
кожа [kòža] кожа
орган [òrgān, orgána] орган
показивати, показујем [pokazívati, pokàzujĕm] показвам | **показивати пажњу**
 [pokazívati pážnju] оказвам (обръщам) внимание
почетак [počétak] начало | **почетком века** [počétkom vĕka] в началото на века
тада, тад [tàda, tàd] тогава
поново [pònovo] отново, пак
потрудити се, -им се [potruditi se, pòtrūdīm se] да се помъча; да се потрудя; да се
 постарая
усавршити, -им [usavršiti, usàv`ršīm] да усъвършенствам
усавршавати, усавршавам [usavršavati, usavršāvām] усъвършенствам
зубар [zùbār, zubára] зъболекар
иновирати, -ам [inovirati, inòvirām] да направя нововъведение
тако што [tākō što] по такъв начин, че; така че
додати, додам [dòdati, dòdām] да прибавя, да добавя
додавати, додајем [dodávati, dòdajĕm] прибавям, добавям
растопити, растопим [rastòpiti, ràstorīm] да разтворя; да разтопя
топити, топим [tòpiti, tòpīm] разтварям; топя, стопявам
растопљен [rastòpljen] разтворен; разтопен
сапун [sàrūn, sarúna] сапун
четврт [čĕtvřt] четвърт
касније [kàsniјē] по-късно
тачније [tàčniјē] по-точно
уврстити, уврстим [uvřstiti, ùvřstīm] да включа (в списък, класификация, класация и
 т.н.), да класифицирам
увршћивати, увршћујем [uvřšćívati, uvřšćujĕm] включавам (в списък, класификация,
 класация и т.н.), класифицирам
креда [kréda] тебешир; креда
различит, -а, -о [rázličit, rázličita, rázličito] различен; разен
паковање [pàkovānje] опаковка
масовно [màsovno] масово
производити, -им [proizvòditi, proizvodīm] произвеждам
произвести, произведем [proizvèsti, proizvodĕm] да произведа
назив [náziv] название, наименование, име
појавити се, појавим се [pojáviti se, pòjāvīm se] да се появи, да се покажа
крема [kréma] крем
развој [rázvòj] развитие, развој
допринети, допринесем [doprìnĕti, doprinĕsĕm] да допринеса
доприносити, доприносим [doprinòsiti, doprinòsīm] допринасям
осавремењавање [osavremenjávānje] осъвременяване
рат [ràt] война | **Други светски рат** [Drùgī svĕtskī ràt] Втората световна война

потпуност [pòtɫpunòst] цялост; пълнота | **у потпуности** [u pòtɫpunòsti] напълно, изцяло
избацити, **избацим** [izbáçiti, izbáçím] да изхвърля
избацивати, **избацујем** [izbacívati, izbàcujēm] изхвърлям
избачен, **-а**, **-о** [izbáçen, izbáçena, izbáçeno] избхърлен
заменити, **-им** [zaméniti, zàmēnīm] да заменя, да замести
замењивати, **замењујем** [zamenjívati, zamēnjujēm] заменям, замествам
агенс [àgens] химическо вещество, агент
циљ [cìlj] цел
јачати, **-ам** [jàçati, jàčām] укрепвам, засилвам, заякчавам; заяквам
појачати, **-ам** [pojàçati, pojàčām] да укрепна, да засиля, да заякча
штитити, **-им** [štítiti, štítīm] предпазвам; защитавам
каријес [kàrijes] кариес
широм [šírōm] на шир; навсякъде по, вредом по | **широм света** [šírōm svêta] по целия свят
постојати, **постојим** [postòjati, postòjīm] съществувам
читав, **-а**, **-о** [čítav, čítava, čítavo] цял
низ [níz] ред, редица, низ, поредица
произвођач [proizvòđáč, proizvodáča] производител
стално [stâlno] постоянно
производ [proizvod] изделие, продукт
придобити, **придобијем** [pridòbiti, pridobijēm] да спечеля; да привлека; да придобия
придобивати, **придобивам** [pridobívati, pridobivām] печеля, спечелвам; привличам; придобивам
купац, **купца** [kúрас, kúrса] клиент; купувач

Вежбе

1. Одговорите на следећа питања:

a)

1. Каквим већина људи сматра зубну пасту?
2. Зашто већина људи сматра зубну пасту проналаском нашег доба?
3. Је ли зубна паста иновација?
4. Колико стар је проналазак зубне пасте?
5. Када су људи почели да воде бригу о зубима?
6. Шта су људи почели да користе за чишћење зуба још у освит цивилизације?

b)

1. Када су настале прве пасте за зубе које су према изгледу подсећале на данашњу верзију пасте?
2. Где су настале ове зубне пасте?
3. Ко су правили ове зубне пасте?
4. Шта су правили проналазачи око 500 година пре наше ере.
5. Шта су проналазачи тог доба стављали у смесу.
6. Шта су проналазачи тог доба добијали на тај начин?
7. За шта је коришћена ова својеврсна паста?

c)

1. Шта је убацивано у смесу за чишћење зуба?
2. Ко је убацивао нове састојке у пасту за зубе?
3. Када су иноватори почели да убацују у пасту за зубе нове састојке?

4. Зашто су иноватори почели да убацују у пасту за зубе нове састојке?
5. Ко је ипак водио детаљну хигијену и бригу о устима?
6. Зашто у средњем веку припадници разних слојева, па и племићи и богаташи, тешко су се одлучивали да перу зубе?

d)

1. Када су људи почели да показују више пажње зубима и деснима?
2. Шта су се проналазачи потрудили почетком 19. века?
3. Ко је иновирао пасту за зубе?
4. Када је зубар Пибоди иновирао пасту за зубе?
5. Како је зубар Пибоди иновирао пасту за зубе?
6. Шта је Џон Харис уврстио у састојке зубне пасте?
7. Када Џон Харис уврстио креду у састојке зубне пасте?
8. У чему су продаване ове пасте?
9. Шта је фирма "Колгејт" је почела 1873. године?

e)

1. Шта је доктор Вашингтон Шефилд почео да производи 1892. године?
2. Какав назив је носила паста за зубе у туби коју је производио др. Шефилд?
3. Шта се је четири године касније појавило?
4. Шта је допринело осавремењавању зубне пасте?
5. Шта је у годинама после Другог светског рата избачено као састојак пасте?
6. Чиме је замењен растопљени сапун у пасти?
7. Шта је Колгејт почео да додаје у пасту за зубе?
8. Какав циљ су имали ови састојци?
9. Зашто различити произвођачи стално усавршавају своје пасте за зубе?

2. Преведите на српски језик

a)

паста за зџби, повечето хора, в съвременността, нашата епоха, грижа се за зџбите си, в зората на цивилизацията, според някои преценки, билки, през Средновековието, мия си зџбите, оказвам внимание, в началото на века, Втората световна война, напълно, по целия свят, правя нововъведение, разтворен сапун, да включа в състава, укрепвам венците, произвеждам масово, да спечеля клиенти

b)

Първите пасти за зџби, които по изгледа си напомняли на съвременния вариант, са се появили според някои преценки около 500 години преди нашата ера в Китай и Индия. Изобретателите от онази епоха правели специална смес от билки с различни добавки. В нея била поставяна дървена клечка, на чийто връх били залепени животински косми. Така била получавана своеобразна паста, която била използвана за почистване на зџбите и венците. През следващите векове изобретателите на нововъведения добавяли към сместа за почистване на зџби нови съставки, за да поправят вкуса и външния ѝ вид. Все пак, само малък брой хора се грижели по-подробно за хигиената на устата си.

c)

През средновековието представители на различни съсловия, пък и благородници и богати хора, трудно се решавали да мият зџбите си, защото дълго време се смятало, че водата не е много здравословна за кожата и другите органи. Изобретателите се помъчили отново да усъвършенстват пастата за зџби в началото на 19 век. Тогава хората започнали да обръщат повече внимание на зџбите и венците си. Зџболекарят Пибоди

през 1824 год. направил нововъведение в пастата за зџби, като ѝ добавил разтворен сапун, а четвџрт век по-късно, по-точно през 1850 год. Джон Харис включил креда в състава на пастата. Тези пасти са продавани в различни опаковки, а през 1873 год. Колгејт започнал масово да произвежда това изобретение.

d)

Доктор Уошингтън Шефилд започнал през 1892 год. да произвежда паста за зџби в туба, наименувана на него. Четири години по-късно се появил и крем за зџби на Колгејт в туба. Развитието на технологията допринесло и за осъвременяването на пастата за зџби. В годините след Втората световна война сапунът бил напълно изхвџрлен като съставка на пастата. Той бил заменен от различни химически вещества. Скоро след това Колгејт започнал да добавя в пастата за зџби нови съставки, които имали за цел да укрепват венците и да предпазват зџбите от кариес.

3. Исполните таблицу по узорку (0), утврдите, одговарају ли тврдње садржају текста:

0. Људи су почели да воде бригу о зубима још у освит цивилизације.
1. У средњем веку племићи и богаташи редовно су прали зубе
2. Више пажње зубима и деснима щуди су почели да показују почетком 19. века
3. Зубар Пибоди је иновирао пасту за зубе тако што је у њу додао креду.
4. Доктор Вашингтон Шефилд почео је 1824. године да производи пасту за зубе у туби.
5. Фирма "Колгејт" је почела масовно да производи пасту за зубе 1850. године.
6. Колгејтова зубна крема у туби појавила се 1896. године.
7. Развој технологије допринео је и осавременявању зубне пасте.
8. У годинама после Другог светског рата у састојке пасте увршћен је растопљени сапун.
9. Сапун као састојак зубне пасте замењен је различитим агенсима.
10. Колгејт је почео да додаје у пасту за зубе нове састојке који су имали за циљ да јачају десни.

Тачно	Нетачно
X	

4 Допуните реченице:

a)

1. Више пажње зубима и деснима щуди су почели да ... почетком 19. века.
2. У средњем веку припадници разних слојева тешко су се ... да перу зубе.
3. Колгејт је почео да додаје у пасту за зубе нове састојке који су имали за циљ да ... десни и ... зубе од каријеса.
4. Прве пасте за зубе које су ... на данашњу верзију ... су око 500 година пре наше ере.
5. Данас на тржишту широм света ... читав низ пасти за зубе различитих произвођача.
6. Људи су почели да ... бригу о зубима и да ... разне траве за њихово чишћење још у освит цивилизације.
7. Џон Харис је у састојке зубне пасте ... и креду.
8. Развој технологије ... је и осавременявању зубне пасте.
9. Доктор Вашингтон Шефилд почео је да ... пасту за зубе у туби.

10. Иноватори су у смесу за чишћење зуба ... нове састојке.

б)

1. У пасту је ... дрвени штап на чијем врху су биле залепљене животињске длаке
2. Тако је ... својеврсна паста.
3. Ова паста је ... за чишћење зуба и десни.
4. Зубна паста је тако ... у модерно време да је већина људи сматра проналаском нашег доба.
5. Ове пасте ... су у различитим паковањима.
6. У годинама после Другог светског рата сапун је у потпуности ... као састојак пасте.
7. Проналазачи тога доба правили су ... смесу од трава с разним додацима.
8. Различити произвођачи ... усавршавају своје производе.
9. Ова иновација стара је ... колико и човечанство.
10. Четири године ... појавила се и Колгејтова зубна крема у туби.

5. Поделите доле наведене речи и изразе у групе синонима:

Пример: зубна паста – паста за зубе

зубна паста, модерно време, проналазак, трава, убацити, ера, готово, освит;
почетак, лековита биљка, доба, уврстити, паста за зубе, додати, време, данас, скоро,
изум

6. Прочитајте следећи текст и преведите га на бугарски. Покушајте да га препричате својим речима.

Како да се организујете

1. Покушајте да разумете улогу коју у Вашем животу има све оно што поседујете. Многи људи држе се својине ради комфора и сигурности, или да би их подсетила на оно што су некада били или што хоће да постану. Смањивање, ипак, не мора да буде болан процес. Организовање послова како год Вама одговара ствара норму, пре него изузимање.
2. Направите инвентар свега што Вам није по вољи у животу, било да је то велико или мало. Да ли је то копање по орману сваког јутра, у потрази за нечим што ћете обући, или ужасно свакодневно планирање вечере? Да ли бисте желели да имате више времена за вежбање, путовања или писање књиге? Сада набројте све што би могло да учини да се боље осећате: плаћање рачуна на време, више времена са породицом, могућност да заиста паркирате свој ауто у гаражу... Овај инвентар ће открити где су неопходни Ваше време и енергија и појасниће Ваше вредности.

Аладин водић, 02 октобар 2006.

<http://www.aladin.co.yu/guide/view.php?id=160&page=0&cat=2&subcat=108&subsubcat=0>
instalirati program

Речник

организовати, организујем [orgànzovati, orgànzujēm] организирам

покушати, покушам [pòkušati, pòkušām] да се опитам

покушавати, покушавам [pokušávati, pokušāvām] опитвам

улога [ùloga] роља

поседовати, поседујем [pòsedovati, pòsedujēm] притежавам, владея

посести, поседнем [pòsesti, pòsednēm] да завладеа, да завзема
држати се, држим се [dìžati se, dīžim se] др̀ржа се | **држати се нечега** [dìžati se nečega] др̀ржа на нешто; спазвам нешто
својина [svojìna] сопственост
комфор [kòmfōr, komfōra] комфорт, удобство
сигурност [sigúrnost] сигурност
смањивање [smanjívanje] смаляване; намалјаване
болан, болна, болно [bōlan, bōlna, bōlno] болезнен
организовање [orgànzovanje] организиране
посао, посла [pòsao, pòsla] работа | **послови** [pòslovi] дела, сделки
како год [kàko god] както
одговарати, одговарам [odgovárati, odgòvārām] отговарям | **одговара ми** [odgòvārā mi] устрои́ва ме
стварати, стварам [stvárati, stvârām] създавам, сътворявам; творя
створити, створим [stvòriti, stvògīm] да създам; да сътворя
пре него [prē nego] преди да; а не; ...по-скоро..., отколкото...
изузимање [izùzimanje] изключване, изключение
инвентар [invèntār, inventára] инвентар; инвентаризација; инвентарна книга
воља [vōlja] | **по вољи ми је** [po vōlji mi je] желая, харесва ми
било [bìlo] или...; макар; ако ше и...
копање [kòranje] копане, ровене, т̀ршуване | **копање по орману** [kòranje po ormānu] ровене (т̀ршуване) из гардероба
потрага [pòtraga] т̀рсене; преследване | **у потрази за нечим** [u pòtrazi za něčim] в т̀рсене на нешто
вежбање [vèžbanje] упражняване, трениране; упражнения, тренировки
набројити, набројим [nabròjiti, nàbrojīm] да изброя
набрајати, набрајам [nabrájati, nàbrājām] изброявам
рачун [ràčūn, račūna] сметка; фактура
заиста [zàista] наистина, действително
појаснити, појасним [pojásniti, pòjāsnīm] да изясня
појашњавати, појашњавам [pojašnjávati, pojàšnjāvām] изяснявам
вредност [vrédnost] стойност, ценност

ГРАМАТИКА

Прилози

Речи које стоје уз глаголе и одређују време, место и начин вршења глаголске радње, а такође и узрок, време трајања радње и слично, јесу прилози. Прилози се такође употребљавају и уз придеве и уз друге прилоге.

Примери:

Прилози за време:

данас, касно, поново, дуго, стално, убрзо

Прилози за место:

овде, ту, доле, горе

Прилози за начин:

тешко, готово, масовно

Прилози за количину:

много, мало, пуно, довољно, доста

Прилози за узрок:

зато, стога

Напомена: Прилози поред основног облика понекад имају и облике за два ступња поређења:

касно, касније, најкасније; тачно, тачније, најтачније;

много, више, највише; дуго, дуже, најдуже

Вежба**Пронађите прилоге у следећим реченицама:**

1. Ова иновација стара је готово колико и човечанство.
2. У средњем веку припадници разних слојева, па и племићи и богаташи, тешко су се одлучивали да перу зубе, јер се дуго сматрало да вода баш и није здрава за кожу и остале органе.
3. Више пажње зубима и деснима људи су почели да показују почетком 19. века и тада су се проналазачи поново потрудили да усаврше зубну пасту.
4. Зубар Пибоди је 1824. године иновирао пасту за зубе тако што је у њу додао растопљени сапун, док је четврт века касније, тачније, 1850. године, Џон Харис у састојке зубне пасте уврстио и креду.
5. Ове пасте продаване су у различитим паковањима, а 1873. године фирма „Колгејт“ је почела масовно да производи овај проналазак.
6. Убрзо после тога Колгејт је почео да додаје у пасту за зубе нове састојке који су имали за циљ да јачају десни и штите зубе од каријеса.
7. Данас на тржишту широм света постоји читав низ пасти за зубе различитих произвођача који стално усавршавају своје производе како би њима придобили купце.

Лекција бр. 6

Српски путеви

Улагање у путну инфраструктуру? Увек се сетим нас и нашег менталитета кад помислим на путеве. Србија има бедне путеве, још бедније путоказе, којих у ствари махом – нема. У Србији је потребно усвојити општи правилник о постављању путоказа и саобраћајних знакова, јер се ови некакви ЈУС стандарди практично не примењују, што се може видети на сваком кораку: само изађите из куће или зграде.

После тог усвајања потребно је организовати семинаре за путаре, путне инжењере, председнике општинских канцеларија задужених за саобраћај, а возачима послати брошуре, како би научили шта је то вертикална и хоризонтална сигнализација, како она мора да изгледа у нормалним условима и како мора да се одржава. Сви они, иако су се школовали, заправо не знају суштину ствари, или никада нису били мало у Мађарској и Хрватској па видели како изгледају путокази по путевима.

Код нас је потребно прво радити на едукацији о систему саобраћајних вредности и саобраћајне културе, јер је то оно што нам невероватно недостаје, а што је предуслов за било какво улагање које се неће преко ноћи искривити, прешарати или препродати као старо гвожђе. Дакле, то је оно што треба да буде, али како је заиста у пракси? У пракси тренутно када пролазите локалним путевима, велика вероватноћа је да ћете скренути погрешно, осим ако нисте понели добру саобраћајну карту (и оне су несигурне) или ако туда раније нисте пролазили.

Узећу пример места Шимановци у Срему крај Београда. Приликом уласка у Шимановце не можете видети где сте, ознака нема или су избледеле, а приликом изласка, нигде не пише где се скреће за Београд, а где за Батровце. Дакле, скренуо сам насумице и на сву срећу погодио. Исти је случај са београдским насељем Рушањ, где нигде не пише где сте дошли и како да се вратите. Све је криво, ишарано и покрадено. Очекујем истинску реформу путева, све остало је пресипање из шупљег у празно.

Марко Покрајац, *ЕуроБалкан блог*, понедељак, 31.07.2006.
<http://eurobalkan.blog.hr/>

Речник

пут, *мн.* **путеви** [pût, rútevi] пѹт, *мн. ч.* пѹтища
улагати, **улажем** [ulágati, ùlâžēm] влагам, инвестирам
уложити, **уложим** [ulòžiti, ùložīm] да вложа, да инвестирам
улагање [uláganje] влагане, инвестиране; вложение, инвестиција
инжењер [inžènjēr, inženjéra] инженер | **путни инжењер** [pûtnī inžènjēr] пѹтен инженер
инфраструктура [ìnfrastruktūra] инфраструктура | **путна инфраструктура** [pûtnā ìnfrastruktūra] пѹтна инфраструктура
сетити се, **сетим се** (*кога, чега?*) [sètiti se, sètīm se] да се сетя, да си спомня
сећати се, **сећем се** (*кога, чега?*) [sèçati se, sèçām se] сещам се, спомням си
менталитет, **менталитета** [mentalitèt, mentalitéta] манталитет
помислити, **помислим** (*на кога, на шта?*) [pòmisliti, pòmislīm] да си помисля; да се сетя

помишљати, помишља́м (*на кога, на шта?*) [pomíšljati, pòmíšljām] мисля си, помисля́м си; сещам се

бедан, бедна, бедно [bédan, bédna, bédno] окаян, клет, мизерен, жалък

беднији, беднија, бедније [bédnijī, bédnijā, bédnijē] по-окаян, по-мизерен и т.н.

путоказ [pùtokāz] пътепоказател; указателна (пътна) табела

ствар *ж* [stvâr] предмет, вещь, нешто; кауза, дело | **у ствари** [ù stvāri] всъщност, в действителност

махом [māhom] предимно; в повечето случаи

потребан, потребна, потребно [pòtreban, pòtrebna, pòtrebno] нужен, потребен; необходим

потребно [pòtrebno] трябва; нужно, потребно; необходимо

усвојити, усвојим [usvòjiti, ùsvojīm] да приема (разпоредба, закон и т.н.)

усвајати, усвајам [usvájati, ùsvājām] приемам (разпоредба, закон и т.н.)

усвајање [usvájanje] приемане (на разпоредба, закон и т.н.)

општи, општа, опште [òpštī, òpštā, òpštē] общ

правилник (*о нечему*) [prāvīlnīk] правилник

саобраћај [sàobračāj] транспорт, трафик, движение

саобраћајни, саобраћајна, саобраћајно [sàobračājnī, sàobračājnā, sàobračājnē] транспортен, пътен, пътно-транспортен

знак, мн. знакови [znāk, znākovi] знак, *мн. ч.* знаци

некакав, некаква, некакво [nèkakav, nèkakva, nèkakvo] никакъв; някой си

стандард [stāndard] стандарт | **ЈУС стандарди** [jùs stāndardi] JUS (югославски) стандарти

практичан, практична, практично [pràktičan, pràktična, pràktično] практичен, практически

практично [pràktično] практически, на практика

примењивати, примењем [primenjívati, primènjujēm] прилагам; употребявам, използвам

применити, применим [priméniti, primēnīm] да приложам; да употребая

корак [kòrāk] крачка; стъпка

изаћи, изађем [izáći, izāđēm] да изляза

излазити, излазим [ìzlaziti, ìlazīm] излизам

организовати, организујем [orgànzovati, orgànzujēm] организирам

семинар, семинара [semìnār, seminára] семинар

путар [pùtār, putára] пътен работник, работник по поддръжка на пътищата

председник [prèdsednīk] председател

општински, општинска, општинско [òpštinskī, òpštinskā, òpštinskō] общински

канцеларија [kancelàrija] канцелария, служба, управление | **општинска канцеларија** [òpštinskā kancelàrija] общинска служба

задужен, задужена, задужено [zàdūžen] задължен; отговарящ | **задужен за саобраћај** [zàdūžen za sàobračāj] отговарящ за транспорта (пътищата)

послати, пошаљем [pòslati, pòšaljēm] да изпратя

пошиљати, пошиљем [pòšiljati, pòšiljēm] изпращам

брошура (*и: брошира*) [brošúra, brošíra] брошура

вертикалан, вертикална, вертикално [vèrtikālan, vèrtikālna, vèrtikālno] вертикален

хоризонталан, хоризонтална, хоризонтално [hòrizontālan, hòrizontālna, hòrizontālno] хоризонтален

сигнализација [signalizácija] сигнализация

изгледати, изгледам [izglédati, izglédām] изглеждам

нормалан, нормална, нормално [nòrmālan, nòrmālna, nòrmālno] нормален

услов [ùslov] условие

одржавати, одржавам [održávati, održāvām] поддържам, опазвам

иако [iako] макар че, въпреки че

школовати се, школујем се [škòlovati se, škòlujēm se] изучавам се, образовам се, получавам образование

заправо [zǎprāvo] всъщност, действително, наистина

суштина [suštína] същност | **суштина ствари** [suštína stvāri] същността на нещата, същността на проблема

Мађарска [Màđarskā] Унгария

Хрватска [Hr̀vātskā] Хърватско, Хърватска, Хърватия

едукација [edukácija] възпитание, обучение, образование

вредност [vrédnòst] ценност; стойност

невероватан, невероватна, невероватно [neveròvatan, neveròvatna, neveròvatno] невероятен, неимоверен

невероватно [neveròvatno] невероятно, неимоверно

недостајати, недостајем [nedòstajati, nedòstajēm] липсвам; не достигаам

предуслов [predúslov] предпоставка, предварително условие

преко ноћи [prèkonoci] през нощта, нощем; за една нощ; изведнъж

искривити, искривим [iskríviti, ìskrívīm] да изкривя

искривљавати, искривљавам [iskrivljávati, iskrìvljāvām] изкривявам

прешарати, прешарам [prešárati, prèšārām] да нашаря, да изпонашаря

препродати, препродам [prepròdati, prepròdām] да препродам

препродавати, препродајем [preprodávati, prepròdājēm] препродавам

гвожђе [gvòžđe] желязо | **старо гвожђе** [stàro gvòžđe] старо желязо

дакле [dǎkle] следователно; значи

заиста [zǎista] наистина, действително

пракса [prǎksa] практика

тренутно [trènūtno] в момента, в този момент, понастоящем, сега

пролазити, пролазим [pròlaziti, pròlazīm] минавам, преминавам

проћи, прођем [pròci, pròđēm] да мина, да премина

локалан, локална, локално [lòkalan, lòkālna, lòkālno] локален, местен

вероватноћа [verovatnòća] вероятност

скренути, скренем [skrénuti, skrènēm] да се отклоня, да завия, да отбия

скретати, скрећем [skrètati, skrècēm] отклонявам се, завивам, отбивам

погрешан, погрешна, погрешно [pògrešan, pògrešna, pògrešno] грешен, неправилен, погрешен

погрешно [pògrešno] неправилно, погрешно, по погрешка

осим [òsim] освен

понети, понесем [pònēti, ponèsēm] да взема (със себе си)

карта [kārta] географска карта; карта; билет | **саобраћајна карта** [sàobraćajna kārta] карта на пътищата

несигуран, несигурна, несигурно [nèsiguran, nèsigurna, nèsigurno] ненадежден

туда [tùda] тук, оттук; натам, насам, нататък, в тази (онази) посока

раније [rànije] по-рано

узети, узем [ùzēti, ùzmēm] да взема | *фут.* **узећу** [ùzēću] ще взема

место [mèsto] място; селище, населено място | **место Шимановци у Срему крај Београда** [mèsto Šimànovci u Srému kraj Beògrada] селището Шимановци в Срем край Белград

улазак, уласка (у *има*?) [ùlazak, ùlaska] влизане

излазак, изласка [ìzlazak, ìzlaska] излизане

приликом [prílikom] при, по време на | **приликом уласка** [prílikom ùlaska] при влизане, на влизане

ознака [òznaka] знак, обозначение; табела

избледети, избледим [izblédeti, izblédīm] да избледнея

нигде [nìgde] никъде

насумице [nàsumericē] напосоки, наслуки

погодити, погодим [pogòditi, pògodīm] да улуча, да уцеля; да отгатна
погађати, погађам [pogádati, pògāđām] улучвам, уцелвам; отгатвам
насеље [násēlje] квартал; селище, населено място
вратити се, вратим се [vrátiti se, vrâtīm se] да се върна
враћати се, враћам се [vrācati se, vrācām se] връщам се
крив, крива, криво [krīv, kríva, krívo] крив; виновен
ишаран, ишарана, ишарано [išāran, išārana, išārano] нашарен, изподраскан
покрасти, покрадем [pòkrasti, pokrādēm] да украда, да обера
шупаљ, шупља, шупље [šúpalj, šúplja, šúplje] празен, кух
празан, празна, празно [prázan, prázna, prázno] празен
пресипати, пресипам [prèsipati, prèsipām] пресипвам
пресипање [prèsipanje] пресипване | **пресипање из шупљег у празно** [prèsipanje iz šúpljèg u prázno] преливане от пусто в празно

Вежбе

1. Одговорите на следећа питања:

a)

1. Кога и чега се сећа аутор кад помисли на путеве?
2. Какве путеве има Србија?
3. Какви су путокази у Србији?
4. Шта се у ствари може рећи о путоказима у Србији?
5. Шта је према аутору потребно усвојити у Србији?
6. Зашто је потребно усвојити општи правилник о постављању путоказа и саобраћајних знакова?
7. Где се може видети да се ЈУС стандарди практично не примењују?
8. Шта је потребно да се учини да би се видело да се ЈУС стандарди практично не примењују?

b)

1. Шта је потребно да се учини после усвајања општег правилника?
2. За кога је потребно организовати семинаре?
3. Коме је потребно послати брошуре?
4. Због чега је потребно послати брошуре возачима?
5. Шта заправо не знају српски путари, путни инжењери, председници општинских канцеларија задужених за саобраћај и возачи?
6. Где нису били српски путари, путни инжењери и остали?
7. Шта нису видели српски путари, путни инжењери и остали?

c)

1. Шта је према аутору потребно прво да се учини у Србији?
2. Зашто је у Србији потребно прво да се ради на едукацији о систему саобраћајних вредности и саобраћајне културе?
3. За шта је предуслов систем саобраћајних вредности и саобраћајне културе?
4. Како је заиста тренутно у пракси када се пролази локалним путевима у Србији?
5. Када возач који пролази локалним путевима у Србији неће скренути погрешно?
6. Је ли саобраћајне карте Србије сигурне?

d)

1. Да ли може возач приликом уласка у Шимановце видети где је?

2. У каквом стању су ознаке приликом уласка у Шимановце?
3. Зашто возач приликом изласка из Шимановаца не зна где се скреће за Београд, а где за Батровце?
4. Како је аутор скренуо приликом изласка из Шимановаца?
5. Шта је учинио аутор након што је скренуо насумице?
6. Какав је случај са београдским насељем Рушањ?
7. Зашто је случај са Рушњем исти као код Шимановаца?
8. Какво је стање саобраћајних знакова у Рушњу?
9. Шта очекује аутор?
10. Шта према аутору представља све остало што није истинска реформа путева?

2. Преведите на српски језик

а)

инвестиране в пътна инфраструктура, всъщност, в повечето случаи, пътен инженер, пътна табела, пътно-транспортен, на практика, на всяка крачка, работник по поддръжка на пътищата, общинска служба за пътищата, получавам образование, същността на нещата, ценностна система, за една нощ, старо желязо, в този момент, карта на пътищата, при влизане, населено място, преливане от пусто в празно

б)

Сърбия има окаяни пътища и още по-окаяни пътни знаци. Пътните знаци всъщност в повечето случаи липсват. В Сърбия трябва да се приеме общ правилник за поставянето на пътни знаци, защото стандартите на практика не се прилагат. Това може да се види на всяка крачка: само излезте от къщата или блока.

с)

След приемането на правилника трябва да се организират семинари за пътните работници и инженери, председателите на общинските служби за пътищата, а на шофьорите да се изпратят брошури, за да научат що е то вертикална и хоризонтална сигнализация, как трябва да изглежда тя при нормални условия и как трябва да се поддържа. Всички те, макар и образовани, не знаят същността на проблема или никога не са били за малко в Унгария и Хърватска и не са видели как изглеждат пътните знаци по пътищата.

д)

У нас първо трябва да се работи по възпитание в ценностна система и култура на движение по пътищата. Това е, което невероятно много ни липсва и което е предпоставка за каквито и да било инвестиции, които няма за една нощ да бъдат изкривен, надраскани или препродадени за старо желязо. Но как всъщност е на практика? На практика, в момента, когато минавате по локалните пътища, голяма е вероятността да завиете в грешна посока, освен ако не сте взели със себе си добра карта на пътищата (макар че и те са ненадеждни) или не сте минавали оттук по-рано.

3 Допуните реченице:

а)

Увек се сетим ... и ... менталитета кад помислим на путеве.
Србија има бедне ..., још бедније ..., ... у ствари махом – нема.

У Србији је потребно ... општи правилник о постављању путоказа и саобраћајних знакова.

ЈУС стандарди се ... не примењују, што се може видети на сваком кораку: само ... из куће или зграде.

Возачима је потребно послати брошуре, ... научили шта је то вертикална и хоризонтална сигнализација.

Сви они, иако су се школовали, ... не знају суштину ствари.

б)

Код нас је потребно прво ... на едукацији о систему саобраћајних вредности и саобраћајне културе.

То је ... за било какво улагање које се неће преко ноћи искривити, прешарати или препродати као старо гвожђе.

У пракси ... када пролазите локалним путевима, велика вероватноћа је да ћете ... погрешно.

Приликом ... у Шимановце не можете видети где сте, ознака нема или су избледеле, а приликом изласка, нигде не пише где се ... за Београд, а где за Батровце.

Скренуо сам насумице и на сву срећу

Очекујем истинску реформу путева, све остало је пресипање из ... у празно.

4. Поделите доле наведене речи и изразе у групе синонима:

Пример: некакав – било какав

шупаљ, некакав, путоказ, узети, заиста, место, знак, саобраћајни, празан, заправо, у ствари, понети, путни, ознака, насеље, било какав

ГРАМАТИКА

Промена неких једносложних именица мушког рода у множини

Код већине једносложних именица мушког рода између основе и наставка додаје се слог *-ов-* или *-ев-*.

	знак	пут
Ном.	знакови	путеви
Ген.	знакова	путева
Дат.	знаковима	путевима
Аку.	знакове	путеве
Вок.	знакови	путеви
Инс.	знаковима	путевима
Лок.	знаковима	путевима

Промена присвојних заменица

Присвојне заменице мењају се и по заменичкој и по придевској промени.

Промена присвојних заменица мушког и средњег рода првог и другог лица јединице:

м.р. једн.	Пуни облици	Краћи облици	Пуни облици	Краћи облици	Пуни облици	Краћи облици
Ном.		мој		твој		свој

Ген.	мојег(а)	мог(а)	твојег(а)	твог(а)	својег(а)	свог(а)
Дат.	мојем(у)	мом(е)	твојем(у)	твом(е)	својем(у)	свом(е)
Аку.	мој / мојег(а)	мој / мог(а)	твој / твојег(а)	твој / твог(а)	свој / својег(а)	свој / свог(а)
Вок.	мој		твој		-	
Инс.	мојим		твојим		својим	
Лок.	мојем	мом	твојем	твом	својем	свом

ср.р. једн.	Пуни облици	Краћи облици	Пуни облици	Краћи облици	Пуни облици	Краћи облици
Ном.	моје		твоје		своје	
Ген.	мојег(а)	мог(а)	твојег(а)	твог(а)	својег(а)	свог(а)
Дат.	мојем(у)	мом(е)	твојем(у)	твом(е)	својем(у)	свом(е)
Аку.	моје / мојег(а)	моје / мог(а)	твоје / твојег(а)	твоје / твог(а)	своје / својег(а)	своје / свог(а)
Вок.	моје		твоје		своје	
Инс.	мојим		твојим		својим	
Лок.	мојем	мом	твојем	твом	својем	свом

Обнављање граматичког градива

Вежба

У тексту „Српски путеви“ одредите облике речи:

- а) код именица, придева, заменица и трпних придева одредите род, број и падеж,
 б) код глагола одредите време, лице, број и вид а код сложених глаголских облика
 род и број глаголских придева;
 в) пронађите прилоге и предлоге.

нпр.: Улагање у путну инфраструктуру

- **именице:** улагање ср. једн. ном.
 инфраструктуру ж. једн. акуз.
 - **придеви:** путну ж. једн. акуз.
 - **предлог:** у

Увек се сетим нас и нашег менталитета кад помислим на путеве.

- **именице:** менталитета м. једн. ген.
 путеве м. мн. акуз.
 - **заменице:** нас мн. ген.
 нашег присвојна заменица за 1.л. мн. ген. једн.
 - **глаголи:** сетим презент 1.л. једн. св.
 помислим презент 1.л. једн. св.
 - **прилози:** увек, кад
 - **предлог:** на

Обнављање градива (2)

1. Преведите са бугарског на српски језик следеће изразе:

покрајнините на града, жилищен блок, двустаен апартамент, по-голямата част от квартала, по улицата минава автобус, пет и половина (часà), шест и половина (часà), всяка събота и неделя, разхождам се из гората, привличам внимание, жилищен квартал, за връщане у дома ползвам автобус, разтребвам масата, гостите се сменят на масата, в понеделник сутринта

2. Преведите са бугарског на српски језик следеће глаголе:

да излезе
намирам се
минавам
отивам
заминавам
да открия
преминавам
влизам
идвам
тръгвам

3. Сетите се још неких глагола изведених од глагола 'ићи' / 'лазити'. Саставите списак свих глагола изведених од 'ићи' / 'лазити' и наведете њихове облике у првом лицу једнине презента и прошлог времена (перфекта), нпр.:

доћи	дођем	дошао сам, дошла сам	долазити
------	-------	-------------------------	----------

4. Преведите са бугарског на српски језик следећи текст:

Живея в (*жилищен*) квартал в покрајнините на града, в голям жилищен блок. В него се намира нашият двустаен апартамент. Когато излезе от блока, мога да видя по-голямата част от квартала, защото нашата улица се намира на високо място. По нашата улица минава автобус 121 от центъра на града до нашия квартал. Всеки ден отивам на работа с автобус. Пътуването (*возенето*) в едната посока трае 45 минути. Сутрин заминавам в шест и половина, а вечер се връщам в пет и половина.

В (*всяка*) събота и неделя оставам у дома. Тогава отивам със своите близки (*членовете на моето семейство, с които живея*) на възвишенията над града, където се разхождаме из горите. В тях винаги (*ще*) открием някое ново място, където не сме били преди това. Понякога от възвишенията виждаме целия град и се радваме, когато открием някоя позната сграда. Нашето внимание най-много привличат многоетажните [блокове] в жилищните квартали. Понякога минаваме покрай хубави вили. В техните дворове виждаме градини с цветя, зеленчуци и овощни дървета. През пролетта или през лятото усещаме приятен мирис на цветя. Това са чудесни градини, които изглеждат хубаво и миришат хубаво. За връщане у дома понякога ползваме автобус от някое близко село.

Когато се върнем у дома, влизаме в банята, а след това сядаме на масата и обядваме. След обяда отиваме в хола и гледаме телевизия или някой филм от DVD. Когато по телевизията дават някой интересен филм, обичаме да седим пред телевизора и нещо да ядем или пийваме. Своите чинии, (*стъклени*) чаши и (*порцеланови*) чашки и приборите слагаме на масичката в хола. Когато филмът завърши, разтребваме масата, мием съдовете и приборите и почистваме хола.

Обаче, ако имаме гости седим до късно, разговаряме, пийваме си бира или сок, слушаме музика. Гостите често се сменят на масата – едни идват, а други си отиват. В понеделник сутринта пак трябва да ставам рано и да отивам на работа. Тогава все още съм сънен. Когато седна в автобуса, веднага (ще) заспя, а (ще) се пробудя няколко минути преди слизане (*излизане*) от автобуса.

За превод користите доле наведене речи.

У заградама су стављене ознаке за бројеве уџбеника (1 или 2; ознака 'С' означава прилог из 'Сликовног рјечника'), лекције (1, 2... 10, 11 итд.) и вежбе (ознака 'Г' означава 'граматика')

живети, живим (1, 3, 0)
насеље (2, 6, 0)
периферија града (1, 11, 0)
велики (1, 7, 8)
зграда (1, 8, 0)
стамбени (2, 1, 0) |
стамбена зграда (2, 1, 0);
стамбено насеље
она (1, 1, Г) | у њој (2, 2, Г)
налазити се, налазим се (1,
6, 0)
наш, наша, наше (1, 1, 0)
двособни стан (1, 11, 0)
кад, када (1, 5, 0)
изаћи, изађем (1, 3, 0)
зграда (1, 8, 0)
моћи, могу (1, 4, 0)
видети, видим (1, 6, 0)
већи део (2, 4, 0)
јер (1, 9, 0)
улица (1, 5, 14)
високи, висока, високо (1,
10, 0)
место (1, 11, 0)
пролазити, пролазим (2, 6,
0)
аутобус (1, 5, 0)
центар града (1, 3, 0)
сваки, свака, свако (1, 1,
11)
дан (1, 1, 0)
ићи, идем (1, 1, Г)
посао (1, 1, 0)
вожња (2, 3, 0)
један, једна, једно (1, 1, 0)
правац (2, 2, 5)

трајати, трајем (1, 6, 11)
минут (1, 9, 0)
ујутро (1, 3, 0)
одлазити, одлазим (1, 4, Г)
пола (1, 9, 0) (пола седам,
пола шест)
увече (1, 3, 0)
враћати се, враћам се (1, 5,
0)
суботом (1, 5, 0)
недељом (1, 5, Г)
остајати, остајем (1, 9, 0)
код куће (1, 1, 0)
тада (1, 7, 8)
свој, своја, своје (1, 3, 0)
укућани (1, 8, 0)
брдо (1, 2, 1)
изнад (1, 11, 0)
где (1, 1, 4)
шетати, шетам (1, 6, 0)
шума (1, 11, 10)
они, оне, она (1, 1, Г) | у
њима (2, 2, Г)
увек (1, 2, 5)
наћи, нађем (1, 6, 0)
неки, нека, неко (1, 9, 10)
нов, нова, ново (1, 1, 0)
нисам, ниси, није, нисмо,
нисте, нису (1, 1, Г)
био, била, било, били,
биле, била (1, 8, 0)
пре (1, 3, 0)
тај (1, 2, 0), то (1, 4, 0),
ген. једн. тога (1, 9, 0)
понекад (1, 10, 0)
читав (1, 11, 0)

пронаћи, пронађем (2, 5,
Г)
познат, позната, познато
(1, 7, 11)
међутим (2, 1, 0)
пажња (2, 3, 0)
највише (1, 8, 0)
привлачити, привлачим, 3.
л. мн. привлаче (2, 3, 0)
вишеспратница (1, 11, 0)
пролазити, пролазим (1, 5,
14)
поред (1, 6, 6)
леп, лепа, лепо (1, 2, 0)
викендица (2, 1, 0)
њихов, њихова, њихово (1,
9, 9)
двориште (1, 11, 0)
башта (2, 2, 0)
цвеће (1, 2, 0)
поврће (2, 2, 0)
воћка (1, 11, 0)
пролеће (1, 10, 0)
лети (1, 10, 0)
осећати, осећам (2, 2, 5)
пријатан, пријатна,
пријатно (2, 2, 0)
мирис (2, 2, 0)
бити, сам, си, је, смо, сте,
су (1, 1, Г)
диван, дивна, дивно (1, 2,
0)
који, која, које (1, 3, 7)
изгледати, изгледам (1, 10,
0)

мирисати, миришем (2, 2, 0)
повратак (2, 1, 5)
кући (1, 5, 7)
користити се, користим се (2, 1, 5)
оближњи, оближња, оближње (1, 10, 9)
село (1, 8, Г)
вратити се, вратим се (1, 5, 0)
улазити, улазим (1, 5, 4)
купатило (1, 11, 0)
након (2, 4, 0)
седати, седам (1, 2, 0)
седети, седим (1, 1, 11)
сести, седнем (1, 2, 0)
сто (1, 9, 10) | сести за сто (1, 9, 10); (бити) за столом (2, 3, 5)
ручати, ручам (1, 9, 0)
после (1, 3, 0)
ручак (1, 9, 11)
дневна соба (1, 11, 0)
гледати, гледам (1, 2, 0)
телевизија (1, 2, 0)

филм (1, 2, 0)
имати, имам (1, 2, 0)
интересантан (1, 9, 0)
волети, волим (1, 3, 12)
испред (1, 10, 8)
телевизор (1, 9, 0)
нешто (1, 7, 8)
јести, једем (1, 9, Г)
пијуцкати, пијуцкам (2, 2, 5)
тањир (1, 6, 1)
чаша (С, 44, 9)
шољица (С, 44, 29)
прибор за јело (С, 44, 5)
стављати, стављам (1, 10, 0)
сточић за кафу (С, 42, 28)
завршити, завршим (1, 9, 0)
спремати, спремам (1, 8, 0)
прати, перем (1, 9, 10)
посуђе (1, 11, 5)
чистити, чистим (1, 8, 1)
ако (2, 2, 0)
гости (1, 4, 14)
касно (1, 9, 0)

разговарати, разговарам (1, 4, 0)
пиво (2, 2, 5)
сок (1, 1, 0)
слушати, слушам (1, 2, Г)
музика (1, 4, 13)
често (1, 5, 6)
смењивати се, смењујем се (2, 3, 5)
долазити, долазим (1, 2, 0)
други (1, 10, 8)
понедељак (1, 5, Г)
опет (2, 1, 0)
морати, морам (1, 9, 0)
устајати, устајем (1, 5, 0)
рано (1, 5, 0)
тада (1, 7, 8)
још (1, 7, 0)
бунован, буновна (1, 9, 0)
одмах (1, 9, 0)
заспати, заспим (1, 9, 0)
пробудити се, пробудим се (1, 9, 0)
неколико (1, 1, 0)
пред (1, 5, 12)
излазак (2, 6, 0)

Од горе наведених речи саставите бугарско-српски речник

У преведеном тексту одредите облике речи:

- код именица, придева и заменица одредите род, број и падеж;
- код глагола одредите време, лице, број и вид, а код сложених глаголских облика род и број глаголских придева;
- пронађите прилоге и предлоге.

5. Одговорите на следећа питања:

- Где живи аутор текста?
- У чему живи аутор текста?
- Шта се налази у великој стамбеној згради?
- Шта може да види аутор кад изађе из зграде?
- Зашто аутор може да види већи део насеља?
- Шта пролази улицом у којој живи аутор?
- Куда иде аутор аутобусом?
- Када аутор иде на посао?
- Колико траје вожња у једном правцу?
- У колико сати ујутро одлази аутор?
- Када се аутор враћа с посла?

b)

1. Када аутор остаје код куће?
2. Шта ради аутор кад остане код куће?
3. Где се аутор и његови укућани шетају?
4. Шта увек нађу аутор и његови укућани кад шетају шумама?
5. Шта аутор и његови укућани понекад виде са брда?
6. Чему се аутор и његови укућани радују?
7. Шта највише привлачи пажњу аутора и његових укућана?
8. Поред чега понекад пролазе аутор и његови укућани?
9. Шта аутор и његови укућани виде у двориштима лепих викендица?
10. Шта аутор и његови укућани осећају у пролеће или лети?
11. Какве су баште чији пријатан мирис цвећа осећају аутор и његови укућани?
12. Чиме се понекад аутор и његови укућани користе за повратак кући?

с)

1. Шта раде аутор и његови укућани кад се врате кући?
2. А шта они раде након тога?
3. Куда иду аутор и његови укућани после ручка?
4. Шта раде аутор и његови укућани у дневној соби?
5. Шта воле аутор и његови укућани када на телевизији има неки интересантан филм?
6. На шта аутор и његови укућани стављају своје тањире, чаше или шољице и прибор за јело?
7. Шта раде аутор и његови укућани када филм заврши?
8. Шта раде аутор и његови укућани ако имају госте?
9. Шта често раде гости?
10. Шта мора да ради аутор у понедељак ујутро?
11. Какав је аутор кад иде на посао?
12. Шта ради аутор кад седне у аутобус?
13. Када се аутор пробуди?

Превод израза из вежбе бр. 1 са бугарског на српски језик:

покрајините на града – периферија града
 жилищен блок – стамбена зграда
 двустаен апартамент – двособни стан
 по-голямата част от квартала – већи део насеља
 по улицата минава автобус – улицом пролази аутобус
 пет и половина (часà) – пола шест
 шест и половина (часà) – пола седам
 всяка събота и неделя – суботом и недељом
 разхождам се из гората – шетати по шуми, шетати шумом
 привличам внимание – привлачити пажњу
 жилищен квартал – стамбено насеље
 за връщане у дома ползвам автобус – користити се аутобусом за повратак кући
 разтребвам масата – спремати сто
 гостите се сменят на масата – гости се смењују за столом
 в понеделник сутринта – у понедељак ујутро

Списак глагола изведених од 'ићи' / 'лазити': и њихови облици у првом лицу једине презента и прошлог времена (перфекта)

ићи	идем	ишао сам, ишла сам	лазити
доћи	дођем	дошао сам, дошла сам	долазити
изићи	изиђем	изишао сам, изишла сам	излазити
изаћи	изађем	изашао сам, ишла сам	
наћи	нађем	нашао сам, нашла сам	налазити
наићи	наиђем	наишао сам, наишла сам	наилазити
обићи	обиђем	обишао сам, обишла сам	обилазити
отићи	отидем, одем	отишао сам, отишла сам	одлазити
поћи	пођем	пошао сам, пошла сам	полазити
прећи	пређем	прешао сам, прешла сам	прелазити
прићи	приђем	пришао сам, пришла сам	прилазити
проћи	прођем	прошао сам, прошла сам	пролазити
сићи	сиђем	сишао сам, сишла сам	силазити
ући	уђем	ушао сам, ушла сам	улазити
заћи	зађем	зашао сам, зашла сам	залазити

Превод текста из вежбе бр. 4 са бугарског на српски језик:

Живим у насељу на периферији града, у великој стамбеној згради. У њој се налази наш двособни стан. Кад изађем из зграде могу да видим већи део насеља, јер се наша улица налази на високом месту. Нашом улицом пролази аутобус 121 од центра града до нашег насеља. Сваког дана идем на посао аутобусом. Вожња у једном правцу траје 45 минута. Ујутро одлазим у пола седам, а увече се враћам у пола шест.

Суботом и недељом остајем код куће. Тада идем са својим укућанима у брда изнад града где шетамо по шумама. У њима увек нађемо неко ново место где нисмо били пре тога. Понекад са брда видимо читав град и радујемо се када пронађемо неку познату зграду. Нашу пажњу највише привлаче вишеспратнице у стамбеним насељима. Понекад пролазимо поред лепих викендица. У њиховим двориштима видимо баште са цвећем, поврћем или воћкама. У пролеће или лети осећамо пријатан мирис цвећа. То су дивне баште које лепо изгледају и лепо миришу. За повратак кући понекад се користимо аутобусом из неког од оближњих села.

Кад се вратимо кући, улазимо у купатило, а након тога седамо за сто и ручамо. После ручка идемо у дневну собу и гледамо телевизију или неки филм са DVD-ја. Када на телевизији има неки интересантан филм волимо да седимо испред телевизора и да нешто једемо или пијуцкамо. Своје тањире, чаше или шољице и прибор за јело стављамо на сточић за кафу. Када филм заврши спремамо сто, перемо посуђе и прибор и чистимо дневну собу.

Међутим, ако имамо госте седимо до касно, разговарамо, пијуцкамо пиво или сок, слушамо музику. Гости се често смењују за столом – једни долазе, а други одлазе. У понедељак ујутро опет морам да устајем рано и да идем на посао. Тада сам још бунован. Кад седнем у аутобус одмах заспим, а се пробудим неколико минута пред излазак из аутобуса.

Лекција бр.7

Златни кавез за кумове

На сремској страни Новог Сада, од Мишелука према познатом каменичком Институту, једно од скретања води у свет богатих. На плацевима од око 800 квадратних метара, разбацане су велелепне виле, а Новосађани, да ли због зависти или подозривости према власницима, насеље прозваше Долина лопова.

Естрадне звезде и звездице, политичари и привредници су, свако на свој начин, дошли до квадрата на Татарском брду. Међу осталима, народњак Милош Бојанић, привредник из Зрењанина Миле Драгић, председник покрајинског одбора СПС Душан Бајатовић, скућили се у вилама с погледом на фрушкогорска брда.

Уз Бајатовића, међу политичаре којима раскошан живот није непознаница спада и још увек актуелни председник војвођанске скупштине Ненад Чанак. Он је, међутим, за становање одабрао Цептер насеље на изласку из Новог Сада према Ветернику. У потпуно ограђену насеобину замишљену као “златни кавез”, која има пошту, вртић, а ускоро ће имати школу и амбуланту, унутра се улази поред чувара, кроз рампу. Чанак се тамо уселио у време ванредног стања и акције “Сабља”, а до тада је становао у “обичној” спратници у Улици Ласла Гала.

Чанак је тако постао први комшија свом куму, српском “краљу шећера” Миодрагу Костићу, који је, како Новосађани причају, власник неколико станова у овом насељу. Костић такође има прелепо уређену породичну кућу у старом делу Петроварадина.

Новосадски спортисти, барем они врхунски, далеко су скромнији од политичара и естрадних звезда. Одбојкаши и кошаркаши живе по становима и кућама које су зарадили бранећи боје својих клубова.

Слава није пробудила жеђ за некретнинама у случају Ђорђа Балашевића. Он живи у реновираној породичној кући у Улици Јована Цвијића која “не бode очи” и уклапа се у окружење. Поред атељеа “Свитац” у којем је могуће купити плоче и дискове новосадског кантаутора, Ђолетов животни простор је карактеристичан јер га често посећују - ђачке екскурзије.

Н. Јанковић, *Вечерње новости*, 22. октобар 2004.

http://www.novosti.co.yu/code/navigate.php?Id=10&status=jedna&vest=68686&datum=2004-10-22#Scene_1

Речник

златни, златан, златна, златно [zlátnī, zlátan, zlátna, zlátno] златен

кавез [kàvez] кафез, клетка

кум [kûm] крџстник, кум

сремски, сремска, сремско [srémskī, srémskā, srémskō] сремски (от областта Срем)

страна [strána] страна

Нови Сад [Nòvī Sâd] Нови Сад

Мишелук [Mišèluk] Мишелук (жилищен комплекс в Нови Сад)

према [prema] към, по посока на; спрямо

каменички Институт - институт за кардиоваскуларне болести у Сремској
Каменици [kàmeničkī Institut, institūt za kàrdiovaskulárne bòlèsti u Srémskōj Kàmenici] Института в Каменица – Институт по сърдечносъдови заболявания в Сремска Каменица

Сремска Каменица – *градско насеље поред Дунава, део ужег градског подручја Новог Сада* [Srémskā Kàmenica - gràdskō násèlje pored Dūnava, dèo užeg gradskog područja Novog Sada] Сремска Каменица – градски квартал край Дунав, част от градския район на Нови Сад

узак, уска, уско [ùzak, ùska, ùsko] тесен
ужи, ужа, уже [ùžī, ùžā, ùžē] по-тесен
подручје [pòdrūčje] район, зона, област
скретати, скрећем [skrètati, skrèćem] отбивам, отклонявам се
скренути, скренем [skrénuti, skrênēm] да отбия, да се отклоня
скретање [skrètanje] отбивка (на пътя)
водити, водим [vòditi, vòdīm] вода
свет [svèt] свят
богати, богат, богата, богато [bògati, bògat, bògata, bògato] богат
плац [plàc] място, парцел; строителен обект, терен
разбацати, разбацам; разбацити, разбацим [razbàcati, razbàcām; razbáciti, ràzbácīm] да разхвърлям
разбацивати, разбацујем [razbacívati, razbàcujēm] разхвърлям
разбацан [razbàcan] разхвърлян
велелепан, велелепна, велелепно [velèlepan, velèlepna, velèlepno] великолепен
вила (*викендица*) [vīla] вила
Новосађанин [Novòsađanin] жител на Нови Сад, новосадчанин
завист [závist] завист
подозривост [podòzrivòst] подозрителност
власник, мн. власници [vlàsnīk, vlàsnīci] собственик
прозвати, прозовем, аор. прозвах, 3 л. мн. прозваше [pròzvati, prozòvēm, pròzvah, pròzvaše] да нарека, нарекох, нарекоха
прозивати, прозивам [prozívati, pròzīvām] наричам
долина [dolīna] долина
лопов [lópōv] крадец
естрадни, естрадна, естрадно [estrádnī, estrádnā, estrádnō] естраден
звезда [zvézda] звезда
звездица [zvézdica] звездичка
политичар [političār] политик
привредник, мн. привредници [prìvrednīk, prìvrednīci] стопански деец, бизнесмен
свако [svàko] всеки
начин [nácīn] начин | **на свој начин** [na svōj nácīn] по свой начин
квадрат [kvàdrāt, kvadráta] квадрат; квадратен метър
Татарско брдо – *део Сремске Каменице* [Tàtārskō bŕdo, dèo Srémskē Kàmenice]
Татарско бърдо – част от Сремска Каменица
народњак – *фолк певач* [národnjāk - fòlk pèvāč] фолк певец
покрајински, покрајинска, покрајинско [pòkrajinskī, pòkrajinskā, pòkrajinskō] областен, краев
одбор [òdbor] комитет
скућити се, скућим се [skùćiti se, skùćīm se] да се задомя
поглед [pòglèd] | **с погледом на** [s pòglèdom na] с изглед към
фрушкогорски, придев од Фрушке горе [fruškògorskī, Frùškā gòra] | **фрушкогорска**
брда [fruškògorskā bŕda] фрушкогорски възвишения
раскошан, раскошна, раскошно [ráskošan, ráskošna, ráskošno] разкошен
непознаница [nèpoznānica] неизвестно, неизвестна величина; непозната

спадати, спадам [spàdati, spàdām] | **спадати међу** [spàdati među] принадлежа, числя се (спадам) към
актуелни, актуалан, актуелна, актуелно [àktuelnī, àktuelan, àktuelna, àktuelno] актуален
војвођански, војвођанска, војвођанско [vòjvođanskī, vòjvođanskā, vòjvođansko] войводински, войводжански
скупштина [skùpština] събрание
станованье [stanòvanje] живеене в жилище
одабрати, одаберем [odàbrati, odàberēm] да избира
одабирати, одабирам [odabírati, odàbīrām] избирам
потпуно [pòtputno] напълно, изцяло, съвсем
ограђен [ográđen] ограден
оградити, оградим [ográditi, ògrādīm] да ограда
ограђивати, ограђујем [ogradívati, ogràđujēm] ограждам
насеобина [náseobina] селище
замишљен [zàmišljen] замислен; намислен; въобразен, представен
замислити, замислим [zàmisliti, zàmislīm] да замисля, да намисля; да си представя
замишљати, замишљам [zamíšljati, zàmīšljām] замислям, намислям; представям си
вртић [vřtīć] градинка; детска градина
ускоро [ùskoro] скоро; бързо
амбуланта [ambulànta] здравен (медицински) пункт
унутра [unútra] вътре
чувар [čùvār, čuvára] пазач
рампа [râmpa] бариера; рампа
уселити се, уселим се [usèliti se, ùselīm se] да се нанесе, да се настаня в жилище
уселявати се, уселявам се [useljávati se, usèljāvām se] нанасям се, настанявам се (в жилище)
ванредни; ванредан, ванредна, ванредно [vànrednī, vànredan, vànredna, vànredno] извънреден | **ванредно стање** [vànredno stánje] извънредно положение
акција [àkcija] акция
сабља [sàblja] сабя
становати, станујем [stanòvati, stànujēm] живея в жилище
обичан, обична, обично [òbičan, òbična, òbično] обикновен
спратница [spràtnica] двуетажна къща
краљ [krâlj, králja] цар
шећер [šèćer] захар
причати, причам [príçati, prīçām] приказвам, разказвам, разправам; говоря, разговарям
такође [takóđe] също
прелеп, прелепа, прелепо [prèlèp, prèlèpa, prèlèpo] изключително красив, прекрасен
уређен, уређена, уређено [urèđen, urèđena, urèđeno] подреден, обзаведен
породични, породична, породично [pòrodičnī, pòrodičnā, pòrodičnō] семеен
спортист [spòrtist] спортист
барем [bârem] поне
врхунски, врхунска, врхунско [vrhunskī, vrhunskā, vrhunskō] най-изявен, водещ
скроман, скромна, скромно [skròman, skròmna, skròmno] скромен
скромнији, скромнија, скромније [skròmniijī, skròmniijā, skròmniijā] по-скромнен
одбојкаш [òdbōjkāš] волейболист
одбојка [òdbōjkā] волейбол
кошаркаш [košàrkāš, košarkáša] баскетболист
кошарка [kòšārka] баскетбол
зарадити, зарадим [zaráditi, zàràdīm] да спечеля, да изкарам с труд, да заработя
зарађивати, зарађујем [zarađívati, zarađujēm] печеля, изкарвам с труд, работвам
бранити, браним [brániti, brânīm] защитавам; браня, отбранявам

брaнећи [brâpēći] зашитавајки; бранейки, отбранявајки
боја [bòja] цвят; боя
клуб [klûb] клуб
слава [slàva] слава
пробудити, пробудим [probúditi, pròbūdīm] да събудя
будити, будим [búditi, būdīm] будя
пробуђивати, пробуђујем [probuđívati, probuđujēm] събуждам
жеђ [žēđ] жажда
некретнина [nekretnìna] недвижимо имущество
случај [slùčāj] случай
реновиран, реновирана, реновирано [renovíran, renovírana, renovírano] ремонтиран, реконструиран, реновиран
бости, бoдем [bòsti, bòdēm] | бoде очи [bòdē òći] бие на очи
уклапати се, уклапам се [uklápati se, ùklāpām se] вписвам се в обстановката
окружење [òkrūžēnje] среда, обстановка
ателе [atèljē, ateljèa] ателие
свитац, свица [svítac, svíca] светулка
могуће [mogúće] възможно
купити, купим [kúpiti, kūrīm] да купя
куповати, купујем [kupòvati, kúrujēm] купувам
плоча [plòča] плоча
диск [dĩsk] диск
кантаутор [kantàutor] автор на песни, изпълнител на авторски песни (автор на музика и текст на песни и изпълнител на тези песни)
Ђоле, Ђолета, придев Ђолетов – од имена *Ђорђе* [Đòle, Đòleta, Đòletov, Đòrđe] Дјоле, умалително от Дјордже
животни, животна, животно [žìvotnī, žìvotnā, žìvotnō] жизнен, житејски
простор [pròstor] пространство
карактеристичан, карактеристична, карактеристично [karakterìstičan, karakterìstična, karakterìstično] характерен, специфичен
посећивати, посећујем [posećívati, posèćujēm] посещавам
посетити, посетим [posétiti, pòsètīm] да посетя
ђачки, ђачка, ђачко [đâčkī, đâčkā, đâčkō] ученически
екскурзија [ekskùrzija] екскурзия

Вежбе

1. Одговорите на следећа питања:

а)

1. Где се налази скретање које води у свет богатих?
2. Какав је каменички Институт?
3. Шта је Мишелук?
4. Где су разбацане велелепне виле?
5. Како су Новосађни прозвали насеље?
6. Зашто су Новосађни прозвали насеље Долина лопова?
7. Ко је дошао до квадрата на Татарском брду?
8. Како су естрадне ѕвезде и ѕвездице, политичари и привредници дошли до квадрата на Татарском брду?
9. Ко су се међу осталима скућили у вилама?
10. Какве су то виле?

b)

1. Ко још спада међу политичаре којима раскошан живот није непознаница?
2. Које насеље је Ненад Чанак одабрао за становање?
3. Где се налази Цептер насеље?
4. Како се улази у Цептер насеље?
5. Како је замишљена ова насеобина?
6. Шта има у овој насеобини?
7. А шта ће ускоро имати ова насеобина?

c)

1. Када се је Ненад Чанак уселио у Цептер насеље?
2. Где је Ненад Чанак становао пре ванредног стања и акције „Сабља“?
3. Какав је Ненад Чанак постао свом куму?
4. Ко је кум Ненада Чанка?
5. Шта Новосађни причају о Миодрагу Костићу?
6. Шта такође има Миодраг Костић?

d)

1. Ко је далеко скромнији од политичара и естрадних звезда?
2. Како су одбојкаши и кошаркаши зарадили своје станове и куће?
3. Шта није у Ђорђа Балашевића пробудило жеђ за некретнинама?
4. Где живи Ђорђе Балашевић?
5. Чиме се карактерише породична кућа Ђорђа Балашевића?
6. Шта се може купити у атељеу „Свитац“?
7. Зашто је карактеристичан животни простор Ђорђа Балашевића?

2. Преведите на српски језик

a)

по посока на, градски квартал, жител на Нови Сад, по свой начин, фолк певец, с изглед към, детска градина, здравен (медицински) пункт, да се настаня в жилище, извънредно положение, живее в жилище, двуетажна къща, изключително красив, недвижимо имущество, вписвам се в обстановката

b)

В сремската част (*от сремската страна*) на Нови Сад, [по посока] от Мишелук към известния каменишки Институт, една от отбивките води в света на богатите. Върху парцели от около 800 квадратни метра са разхвърляни великолепни вили. Новосадчаните, дали от завист или подозрителност към собствениците, са нарекли квартала Долината на крадците.

c)

Естрадни звезди и звездички, политици и бизнесмени, всеки по свой начин, са се добрали до квадратните метри на Татарско бърдо. Между другите са: фолк певецът Милош Боянич, бизнесменът от Зренянин – Миле Драгич, председателят на областния комитет на СПС Душан Баятович. Те са се задомили във вили с изглед към фрушкогорските възвишения.

d)

Освен Баятович, към политиците, за които разкошният живот не е неизвестна величина, спада и настоящият председател на войводинската скупщина Ненад Чанак. Той обаче за

живеене е избрал жилищния комплекс Цептер на изхода на Нови Сад към Ветерник. Напълно ограденото селище е замислено като „златна клетка“. То има поща, детска градина, а скоро ще има училище и медицински пункт. В него се влиза покрай пазач, през бариера. Чанак се нанесе там по време на извънредното положение и акцията „Сабя“. Преди това живееше в „обикновена“ двуетажна къща на улица Ласло Гал.

е)

Така Чанак стана пръв съсед на своя кръстник, сръбския „цар на захарта“ Миодраг Костич, който, както разправят новосадчани, е собственик на няколко апартамента в този комплекс. Костич има също и прекрасно устроена фамилна къща в старата част на Петроварадин. Новосадските спортисти, поне онези, водещите, са далеч по-скромни от политиците и естрадните звезди. Волейболисти и баскетболисти живеят в апартаменти и къщи, които са спечелили защитавайки цветовете на своите клубове.

ф)

Славата не е събудила жажда за недвижимо имущество в случая на Джордже Балашевич. Той живее в реконструирана фамилна къща на улица Йован Цвиич, която „не се набива на очи“ и се вписва в околната обстановка. Жизненото пространство на Джоле е характерно, понеже често го посещават ученически екскурзии, а в ателието „Свитац“ могат да се купят плочи и дискове на новосадския автор на песни.

3 Допуните реченице:

а)

На плацевима од око 800 квадратних метара ... су велелепне виле.

Због зависти или подозривости према власницима, Новосађани насеље ... Долина лопова.

Свако на свој начин ... је до квадрата на Татарском брду.

Међу политичаре ... и још увек актуелни председник војвођанске скупштине Ненад Чанак.

Ненад Чанак је за становање одабрао Цептер насеље на ... из Новог Сада према Ветернику.

Чанак до тада је ... у “обичној” спратници у Улици Ласла Гала.

б)

Новосађани причају да је Миодраг Костић ... неколико станова у овом насељу

Костић такође има прелепо ... породичну кућу у старом делу Петроварадина.

Одбојкаши и кошаркаши живе по становима и кућама које су ... бранећи боје својих клубова.

Слава није пробудила жеђ ... некретнинама у случају Ђорђа Балашевића.

Он живи у реновираној породичној кући која се ... у окружење.

Ђолетов животни простор је карактеристичан јер га често ... ђачке екскурзије.

4. Испуните таблицу по узорку (0), утврдите, одговарају ли тврдње садржају текста:

0. Слава није пробудила жеђ за некретнинама у случају Ђорђа Балашевића

1. Чанак је тако постао други комшија свом куму

2. Миодраг Костић је српски „краљ шећера“

Тачно	Нетачно
X	

3. Од Мишелука према Новом Саду, једно од скретања води у свет богатих.
4. Естрадне звезде су дошле до квадрата на Фрушкој гори
5. Центер насеље има пошту, вртић, а ускоро ће имати школу и амбуланту.
6. Политичари и привредници су се скућили у вилама с погледом на Дунав.
7. Ненад Чанак је још увек актуелни председник војвођанске скупштине.
8. Политичарима је раскошан живот непознаница.
9. Ђолетов животни простор је карактеристичан јер га често посећују ђачке екскурзије.
10. Миле Драгић је привредник из Зрењанина.

ГРАМАТИКА

Властите (особне) именице

Властите или *особне* именице су имена појединих живих бића, односно предмета.

1. Лична имена:

Душан, Јован, Ненад, Миодраг, Милош, Ђорђе, Миле, Ђоле; Ласло

2. Презимена

Бојанић, Драгић, Бајатовић, Чанак, Костић, Балашевић, Цвијић, Гал

3. Називи географских објеката

Нови Сад, Мишелук, Зрењанин, Татарско брдо, Ветерник, Петроварадин, Сремска Каменица, Фрушка гора

Промена властитих (особних) именица врши се као код обичних именица:

	Душан	Милош	Ласло	Џо	Драгана	Љубица
Ном.	Душан	Милош	Ласло	Џо	Драгана	Љубица
Ген.	Душана	Милоша	Ласла	Џоа	Драгане	Љубице
Дат.	Душану	Милошу	Ласлу	Џоу	Драгани	Љубици
Аку.	Душана	Милоша	Ласла	Џоа	Драгану	Љубицу
Вок.	Душане	Милоше	Ласло	Џо	Драгано	Љубице
Инс.	Душаном	Милошем	Ласлом	Џоом	Драганом	Љубицом
Лок.	Душану	Милошу	Ласлу	Џоу	Драгани	Љубици

Нека лична имена типа „Миле“, „Ђоле“ итд. мењају се на неколико начина:

Промена:	м.р.	ср.р.	ж.р.
Ном.	Миле	Миле	Миле
Ген.	Мила	Милета	Миле
Дат.	Милу	Милету	Мили
Аку.	Мила	Милета	Милу
Вок.	Миле	Миле	Миле
Инс.	Милем	Милетом	Милом
Лок.	Милу	Милету	Мили

Мушка презимена која завршавају на *-ић* мењају се као Милош, док се женска презимена на *-ић* не мењају:

	Миле Драгић	Бранка Катић
Ном.	Миле Драгић	Бранка Катић
Ген.	Милета Драгића	Бранке Катић
Дат.	Милету Драгићу	Бранки Катић
Аку.	Милета Драгића	Бранку Катић
Вок.	Миле Драгић	Бранка Катић
Инс.	Милетом Драгићем	Бранком Катић
Лок.	Милету Драгићу	Бранки Катић

Женска презимена на *-ић* у разговорном језику и у језуку новина могу добити придевски наставак *-ева*, нпр. *Снежана Јанић* може да добије облик *Јанићева* ако се користи самостално, без имена, нпр.:

Председник општинског суда у Врању *Снежана Јањић* упутила још половином прошле године Великом персоналном већу Врховног суда решење за покретање поступка разрешења три судије овог суда. Како у образложењу наводи *Јањићева*, разлози за смену судија многобројни су.

<http://arhiva.glas-javnosti.co.yu/arhiva/2003/03/02/srpski/R03030101.shtml>

Називи географских објеката често су састављени од именице уз коју стоји придев: Нови Сад, Татарско брдо, Фрушка гора. Делови тих географских назива мењају се посебно (као придев и именица):

	Нови Сад	Татарско брдо	Фрушка гора
Ном.	Нови Сад	Татарско брдо	Фрушка гора
Ген.	Новог Сада	Татарског брда	Фрушке горе
Дат.	Новом Саду	Татарском брду	Фрушкој гори
Аку.	Нови Сад	Татарско брдо	Фрушку гору
Вок.	Нови Сад	Татарско брдо	Фрушка горо
Инс.	Новим Садам	Татарским брдом	Фрушком гором
Лок.	Новом Саду	Татарском брду	Фрушкој гори

Властите именице обично имају облике само за једину. У неким случајевима међутим имају облике и у множини, односно облике само у множини:

	Шимановци	Батровци
Ном.	Шимановци	Батровци
Ген.	Шимановаца	Батроваца
Дат.	Шимановцима	Батровцима
Аку.	Шимановце	Батровце
Вок.	Шимановци	Батровци
Инс.	Шимановцима	Батровцима
Лок.	Шимановцима	Батровцима

Напомене: Имена улица, булеvara, тргова и сл. названих по људима увек су у генитиву:
Улица Ласла Гала
Улица Јована Цвијића

За имена улица названих по људима могу се користити и придеви од презимена:
Цвијићева улица

Википедија

Институција интернета сматра се једним од најдемократскијих средстава масовне комуникације. Речју – уђеш, изађеш и готово. Све што сте одувек желели да знате о било чему – сада је доступно. Милијарде информација сада су опште добро, довољно је само знати шта вам треба. Ових дана, међутим, десио се скандал, који феномену интернета даје и сасвим супротну симболику. Наиме, „Википедија“, најпопуларнија и најопширнија енциклопедија, која за свој обим и своју популарност има да захвали управо својој демократичности, нашла се пред озбиљним проблемом – установљено је да је један од ажураната ове енциклопедије, лажни професор филозофије и теологије, који је уређивао текстове не само о религији него и о популарној науци и култури. Пошто је „Википедија“ направљена на принципу интелектуалног самодоприноса, односно – цео свет је могао да да свој допринос овој ризници знања, са овим откривеним „уљезом“ ствар поприма другачије обресе.

Интернет је, дакле, најмоћније средство информисања, и његов допринос савременој комуникацији је немерљив – али, он исто тако (као и сви медији, уосталом) може да буде и најмоћније средство дезинформисања. Препустимо ли се машти, поводом овог бизарног шаљивције који се умувао у енциклопедију, можемо да замислимо колико има нетачних података на глобалној мрежи, колико можемо да будемо заведени брзим и „процесираним“, сажваканим информацијама са мреже.

А, у крајњој линији, то може да значи да, ако смо се сувише препустили „инстант знању“, можемо стећи потпуно погрешну слику о свету у коме живимо. Средства масовне комуникације нуде обрађену слику стварности. Оно што видимо на телевизији, прочитамо у новинама или нађемо на интернету, постаје симболички информативни „junk food“. Обрада те стварности, за лакше варење и брзо гојење.

Можда је крајње време да свет почнемо да посматрамо тако што ћемо искључити екране компјутера, и изаћи на улицу.

Мирјана Бобић-Мојсиловић, www.mirjanabm.com, *Блиц коментар*, Контра, 23.03.2007
<http://www.blic.co.yu/blickomentar.php?id=39>

Речник

институција [institúcija] институция; учреждение, институт; установљаване, учредјаване

интернет [internet] Интернет

сматрати се, сматра се [smátrati se, smâtrā se] смята се, счита се

демократски, демократска, демократско, најдемократскији, најдемократскија,

најдемократскије [demòkratskī, demòkratskā, demòkratskō, nâjdemokratskijī,

nâjdemokratskijā, nâjdemokratskijē] демократичен, нај-демократичен

средство [srèdstvo] средство

масован, масовни, масовна, масовно [màsovan, màsovnī, màsovna, màsovno] масов

комуникација [komunikácija] комуникация | **средство масовне комуникације**

[srèdstvo màsovne komunikácije] средство за масова комуникация

реч [rêč] дума | **речју** [rêčju] с една дума, накратко

готово [gòtovo] край, готово; почти

одувек [òduvĕk] открај време, от памти века, от незапомнени времена

доступан, доступна, доступно [dòstupan, dòstupna, dòstupno] достъпен, на разположение

милијарда [milijārda] милиард
информације [informácije] сведения
добро [dòbro] добрина, добро дело; стопанство; достојание | **опште добро** [òpštē dòbro] общо достојание
довољно [dòvòljno] достатъчно, доста
десити се, деси се [dèsiti se, dēsī se] да се случи, да стане
дешавати се, дешава се [dešávati se, dēšāvā se] случва се, става
скандал [skāndal] скандал
феномен [fènomen] феномен
давати, дајем [dávati, dájēm] давам
дати, дам, даш, да, дамо, дате, дају [dàti, dām, dāš, dā, dāmo, dāte, dājū] да дам
сасвим [sàsivīm] сџвсем
супротан, супротна, супротно [sùprotan, sùprotna, sùprotno] супротивоположен, супротивен, обратен
симболика [simbòlika] симболика
наиме [nàime] имено; (*в началото на изречение*) и така, значи
популаран, популарна, популарно, најпопуларнији, најпопуларнија, најпопуларније [ròpulāran, ròpulārna, ròpulārno, nājpopulārniji, nājpopulārnija, nājpopulārnije] популарен, най-популарен
опширан, опширна, опширно, најопширнији, најопширнија, најопширније [òpšīran, òpšīrna, òpšīrno, nājopšīrniji, nājopšīrnija, nājopšīrnije] обширен, най-обширен
енциклопедија [enciklopèdija] енциклопедия
обим [òbim] обсег, обхват, обем; периметър, диапазон
популарност [ròpulārnòst] полуларност
захвалити, захвалим [zahvālitī, zàhvālīm] да благодаря, да поблагодаря, да изкажа (да изразя) благодарност
захваљивати, захваљујем [zahvaljívati, zahvəljujēm] благодаря, изказвам (изразявам) благодарност
управо [ùprāvo] имено, точно, тџкмо; току-шчо
демократичност [demokràtičnòst] демократичност
наћи се, нађем се, нашао сам се, нашла сам се [náci se, nàđēm se, nāšao sam se, nāšla sam se] да се окажа; да се озова, да се намеря
озбилан, озбилна, озбилно [òzbiljan, òzbiljna, òzbiljno] сериозен
установити, установим [ustanòviti, ustanovīm] да установя, да констатирам
установљавати, установљавам [ustanovljávati, ustanovljāvām] установявам, констатирам
установљено [ustànovljeno] констатирано
ажурирати, ажурирам [ažurírati, ažùrgām] актуализирам, поддрџам в актуално сџстојание, редактирам
ажурант [ažùrant] редактор, којто актуализира
лажан, лажни, лажна, лажно [lāžan, lāžnī, lāžna, lāžno] мним; фалшив; лџлив; лџовен
професор [pròfesor] преподавател; гимназиален учител; професор
философија [filozòfija] философия
теологија [teològija] теология
уређивати, уређујем [uređívati, uređujēm] редактирам; уреждам, подреждам, нареждам
уредити, уредим [uréditi, ùrédīm] да редактирам; да уредя, да подреда, да наредя
текст [tèkst] текст
религија [relìgija] религија
наука [náuka] наука
култура [kultúra] култура
пошто [pòšto] тџй като, понеже; след като

интелектуалан, интеллектуална, интеллектуално [ĩntelektuālan, ĩntelektuālna, ĩntelektuālno] интеллектуален
самодопринос [samòdoprinos] доброволен принос; самооблагане
односно [òdnosno] респективно, или; именно, по-точно, тоест
допринос (*чему?*) [dòprinos] принос
ризница [rĩznica] съкровищница, хранилище, хазна
знање [znánje] знание
откривен [òtkriven] открит, разкрит
уљез [ùljez] натрапник, неканен гост; пришълец
ствар [stvâr] вещь, нещо; работа, дело, кауза
попримити, попримим [poprĩmiti, ròprĩmĩm] да приема, да придобия, да възприема
попримати, попримам [poprĩmati, ròprĩmām] приемам, придобивам, възприемам
другачији, другачија, другачије [drugàčijĩ, drugàčijā, drugàčijē] по-друг, различен
обрис [òbris] очергание, контура
дакле [dāk̄le] и така, значи, следователно
моћан, моћна, моћно, најмоћнији, најмоћнија, најмоћније [mòčan, mòčna, mòčno, nājmoćnijĩ, nājmoćnijā, nājmoćnijē] мощен, могъщ; най-мощен, най-могъщ
информисати, информисем [infòrmisati, infòrmišēm] информирам
информисање [infòrmisanje] информирање, информация
савремен, савремени, савремена, савремено [sàvremen, sàvremenĩ, sàvremena, sàvremeno] съвременен
немерљив, немерљива, немерљиво [nemèrljiv, nemèrljiva, nemèrljivo] неизмерим
медиј [mèdij] медия, средство; носител на информация
уосталом [uòstālom] впрочем
дезинформисање [dezĩformisanje] дезинформирање, дезинформация
препустити се, препустим се [prepùstiti se, prèpustĩm se] да се оставя, да се отдам
препуштати се, препуштам се [prepuštati se, prèpuštām se] оставам се, отдавам се
машта [māšta] фантазия; въображение
поводом [pòvodom] по повод, по случай, във връзка
бизаран, бизарна, бизарно [bĩzāran, bĩzārna, bĩzārno] странен, чудат; причудлив
шалъивција [šaljĩvdžija] шегаджия, шегобиец
умувати се, умувам се [ùmuvati se, ùmuvām se] да се мушна, да се пхна, да се шмугна, да се промъкна
замислити, замислим [zàmisliti, zàmislĩm] да си представя
замишљати, замишљам [zamĩšljati, zàmĩšljām] представям си
нетачан, нетачна, нетачно [nètačan, nètačna, nètačno] неточен
податак, податка; мн. подаци, података [podátak, podátka; podáci, podátākā] сведение; *мн.ч.* сведения, данни
глобалан, глобални, глобална, глобално [globálan, globálnĩ, globálna, globálno] глобален
мрежа [mrèža] мрежа
завести, заведем [zavèsti, zavèdēm] да подведа, да заблудя; да прелъстя, да съблазня
заводити, заводим [zavòditi, zàvodĩm] подвеждам, заблуждавам; прелъстявам, съблазнявам
заведен, заведена, заведено [zavèden, zavèdena, zavèdeno] подведен, заблуден; прелъстен, съблазнен
процесирати, процесирам [procesĩrati, procèsĩrām] да преработя; преработвам
процесиран, процесирана, процесирано [procesĩran, procesĩrana, procesĩrano] преработен
жвакати, жваћем [žvákati, žvâcēm] дъвча
сажвакати, сажваћем [sažvákati, sàžvâcēm] сдъвча
сажвакан, сажвакана, сажвакано [sažvākan, sažvākana, sažvākano] сдъвкан

крајњи, крајња, крајње [krâjnĵi, krâjnĵā, krâjnĵē] краен, окончателен, последен | у
крајњој линији [u krâjnĵōj lĵnĵiji] в края на краищата, в последна сметка
сувише [sũvišē] прекалено, твърде много
стећи, стечем [stēci, stēčēŋ] да придобия, да спечеля
стицати, стичем [stĵcati, stĵčēŋ] придобивам, спечелвам
потпуно [pòtputno] напълно, изцяло
погрешан, погрешна, погрешно [pògrešan, pògrešna, pògrešno] погрешен
слика [slĵka] картина; снимка
нудити, нудим [nũditi, nũdĵm] предлагам; каня
обрадити, обрадим [obradĵti, obrādĵm] да обработя
обрађивати, обрађујем [obradĵvati, obradĵjēŋ] обработвам
обрађен, обрађена, обрађено [obradēŋ, obrādēna, obrādēno] обработен
стварност [stvarnòst] действителност, реалност
прочитати, прочитам [pročitati, pročitām] да прочета
новине, новина (мн.) [nòvine, nòvĵnā] вестник
постати, постанем [pòstati, pòstanēŋ] да стана, да се превърна в
постајати, постајем [pòstajati, pòstajēŋ] ставам, превръщам се в
симболички, симболичка, симболичко [simbòlički, simbòlička, simbòličko]
 символически, символичен
информативан, информативни, информативна, информативно [ĵnformatĵvan,
 ĵnformatĵvnĵ, ĵnformatĵvna, ĵnformatĵvno] информационен; информативен
обрада [òbrada] обработка
лакши, лакша, лакше [lākšĵ, lākšā, lākšē] по-лек
варење [várēŋje] храносмилане; сваряване; заваряване
гојење [gòjeŋje] охранване; угояване; пълнеене, напълняване
посматрати, посматрам [posmātrati, pòsmātrām] наблюдавам, гледам, разглеждам
искључити, искључим [iskljũčiti, iskljũčĵm] да изключа
искључивати, искључујем [isključĵvati, iskljũčĵjēŋ] изключвам
екран [èkrāŋ, ekrāna] екран
компјутер [kompjũter] компютър

Вежбе

1. Одговорите на следећа питања:

- a)
1. Чиме се сматра интернет?
 2. Како се једном речи може описати демократичност интернета?
 3. Шта је сада доступно на интернету?
 4. Шта је сада опште добро?
 5. Шта је довољно да бисмо користили те милијарде информације?
 6. Шта се је десило да би феномену интернета дало сасвим супротну симболику?
- b)
1. Шта је „Википедија“?
 2. Чему има „Википедија“ да захвали за свој обим и своју популарност?
 3. Пред чим се нашла „Википедија“?
 4. Шта је установљено за један од ажураната ове енциклопедије?
 5. Шта је уређивао тај лажни професор?
 6. На каквом принципу је направљена „Википедија“?
- c)

1. Шта је интернет?
2. Какав је допринос интернета савременој комуникацији?
3. Шта још може да буде интернет?
4. Дали само интернет може да буде најмоћније средство дезинформисања?
5. Шта можемо да замислимо кад се препустимо машти поводом оног бизарног шалвивције који се умувао у „Википедију“?
6. Чиме можемо да будемо заведени на глобалној мрежи?

d)

1. Зашто можемо стећи потпуно погрешну слику о свету у коме живимо?
2. Шта нуде средства масовне комуникације?
3. Шта постаје оно што видимо на телевизији, прочитамо у новинама или нађемо на интернету?
4. Шта представља тај симболички информативни „junk food“?
5. За шта је крајње време?
6. Зашто ауторка предлаже да искључимо екране компјутера, и да изађемо на улицу?

2. Преведите на српски језик

a)

смята се, от край време, каквото и да било, общо достояние, избухна скандал, мним преподавател, доброволен принос, в крайна сметка, картина на действителността, в Интернет, в глобалната мрежа, по-лесно храносмилане, средства за масова информация, да си представим, да добия погрешна представа за света, да се изправя пред сериозен проблем, редактирам текст

b)

Интернет е смятан за едно от най-демократичните средства за масова комуникация. Всичко, което сте желали да знаете за каквото и да било, сега е достъпно. Милиарди единици информация сега са общо достояние, достатъчно е само да знаете какво ви трябва. Интернет е най-мощното средство за информиране. Неговият принос в съвременната комуникация е неизмерим.

c)

Неотдавна (*тези дни*) избухна скандал, който придава на Интернет съвсем противоположна символика. Уикипедия е най-популярната и най-обширната енциклопедия в Интернет. За своя обем и за своята популярност трябва да благодари именно на своята демократичност. Тя обаче се изправи пред сериозен проблем: установи се, че един от редакторите на тази енциклопедия е мним преподавател по философия и теология.

d)

Интернет, както впрочем и всички медии, може да бъде и най-мощното средство за дезинформация. Значи, ако прекалено сме се предали на „инстантното“ знание, можем да добием напълно погрешна представа за света, в който живеем. Средствата за масова информация предлагат обработена картина на действителността. Това, което видим по телевизията, прочетем във вестниците или намерим в Интернет, става символичен информационен джънк фуд.

3 Допуните реченице:

a)

„Википедија“ се ... пред озбиљним проблемом.
 „Википедија“ је направљена на ... интелектуалног самодоприноса.
 „Википедија“ је ... и најопширнија енциклопедија.
 Установљено је да је један од ... „Википедије“ лажни професор филозофије и теологије.
 „Википедија“ за свој обим и своју популарност има да захвали ... својој демократичности.
 Цео свет је могао да ... свој допринос „Википедији“.

б)

Све што сте одувек желели да знате о ... чему – сада је доступно.
 Интернет је најмоћније средство
 Допринос Интернета савременој комуникацији је
 Интернет ... да буде и најмоћније средство дезинформисања.
 Средства масовне комуникације ... обрађену слику стварности.
 Можемо да ... колико има нетачних података на глобалној мрежи.

с)

Можемо ... потпуно погрешну слику о свету у коме живимо.
 Оно што видимо на телевизији обрада је стварности, за ... варење.
 Можемо да будемо ... брзим и сажваканим информацијама са мреже.
 Лажни професор филозофије и теологије ... је текстове о религији и о популарној науци и култури.
 Овај бизарни шаљивција се ... у „Википедију“.
 У „Википедији“ је ... улез.

4. Испуните таблицу по узорку (0), утврдите, одговарају ли тврдње садржају текста:

- 0. Милијарде информација сада су опште добро.
- 1. „Википедија“ за свој обим има да захвали доприносу целог света.
- 2. Средства масовне комуникације нуде погрешну слику стварности.
- 3. На глобалној мрежи има само тачних података.
- 4. „Википедија“ је направљена на принципу интелектуалног самодоприноса.
- 5. Лажни професор филозофије и теологије уређивао је текстове само о религији.
- 6. Препустимо ли се машти можемо да замислимо колико има нетачних података на глобалној мрежи.
- 7. „Википедија“ је постала најпопуларнија енциклопедија због скандала.
- 8. Информације са мреже сасвим су тачне.
- 9. Улез се умувао у енциклопедију.
- 10. „Википедија“ је најмоћније средство информисања.

Тачно	Нетачно
X	

5. Поделите доле наведене речи и изразе у групе синонима:

Пример: управо – наиме

уосталом, заправо, становати, средство, насеље, уређивати, подаци, стећи, плац, процесирани, ажурирати, обрађен, зарадити, квадрати, међутим, медиј, живети, насебина, у ствари, информације

ГРАМАТИКА

Поређење (компарација) придева

Описни придеви (који означавају каквоћу) имају облици за означавање различитих степена каквоће (квалитета):

основни придев (позитив)	први степен поређења (компаратив)	други степен поређења (суперлатив)
скроман, скромна, скромно	скромнији, скромнија, скромније	најскромнији, најскромнија, најскромније
бедан, бедна, бедно	беднији, беднија, бедније	најбеднији, најбеднија, најбедније
рани, рана, рано	ранији, ранија, раније	најранији, најранија, најраније

Ако упоредимо облике поредбених степена, можемо да утврдимо:

- да се компаратив добива од позитива додавањем наставка;
- да се суперлатив гради од компаратива додавањем речце *нај* испред облика компаратива, нпр.:

најдемократскији, најпопуларнији, најопширнији, најмоћнији

Од већине вишесложних и неких једносложних придева компаратив се гради помоћу наставка *-иј-* (*-ији, -ија, -ије*), нпр.:

скромнији, популарнији, беднији, опширнији, новији, старији

Од једносложних придева компаратив се обично гради помоћу наставка *-ј-* (*-ји, -ја, -је*), нпр.:

јак – јачи (<*јак-ји), млад – млађи (<*млад-ји), тих – тиши (<*тих-ји)

Од неких двосложних придева компаратив се гради помоћу наставка *-ј-* (*-ји, -ја, -је*) на основу, нпр.:

висок – виши (<*вис-ји), широк – шири (<*шир-ји), дебео – дебљи (<*деб-ји),
сладак – слађи (<*слад-ји)

Од придева *лак, мек* и *леп* компаратив се гради помоћу наставка *-ш-* (*-ши, -ша, -ше*):

лакши, мекши, лепши

Од придева друг компаратив гласи:

другачији

Од компаратива *другачији* не гради се суперлатив.

Придеви *горњи, доњи, задњи, оближњи* су облици компаратива, али немају облика позитива.

Неколико придева има облика компаратива који нису образовани правилно:

добар – бољи, зао – гори, мали/ мален – мањи, велик – већи

Облици компаратива и суперлатива придева, без обзира на то каквим се наставцима граде, мењају се на следећи начин:

	Мужки род		Женски род		Средњи род	
	Једнина	Множина	Једнина	Множина	Једнина	Множина
Ном.	новији	новији	новија	новије	новије	новија
Ген.	новијег	новијих	новије	новијих	новијег	новијих
Дат.	новијем	новијим	новијој	новијим	новијем	новијим
Аку.	новији	новије	новију	новије	новије	новија
Вок.	новији	новији	новија	новије	новије	новија
Инс.	новијим	новијим	новијом	новијим	новијим	новијим
Лок.	новијем	новијим	новијој	новијим	новијем	новијим
	Мужки род		Женски род		Средњи род	
	Једнина	Множина	Једнина	Множина	Једнина	Множина
Ном.	бољи	бољи	боља	боље	боље	боља
Ген.	бољег	бољих	боље	бољих	бољег	бољих
Дат.	бољем	бољим	бољој	бољим	бољем	бољим
Аку.	бољи	боље	бољу	боље	боље	боља
Вок.	бољи	бољи	боља	боље	боље	боља
Инс.	бољим	бољим	бољом	бољим	бољим	бољим
Лок.	бољем	бољим	бољој	бољим	бољем	бољим
	Мужки род		Женски род		Средњи род	
	Једнина	Множина	Једнина	Множина	Једнина	Множина
Ном.	лепши	лепши	лепша	лепше	лепше	лепша
Ген.	лепшег	лепших	лепше	лепших	лепшег	лепших
Дат.	лепшем	лепшим	лепшој	лепшим	лепшем	лепшим
Аку.	лепши	лепше	лепшу	лепше	лепше	лепша
Вок.	лепши	лепши	лепша	лепше	лепше	лепша
Инс.	лепшим	лепшим	лепшом	лепшим	лепшим	лепшим
Лок.	лепшем	лепшим	лепшој	лепшим	лепшем	лепшим

Вежба

Преведите на српски језик:

1. Трапезаријата е нај-официалното (*нај-тържественото*) помещение в апартаментата.
2. Реализирането на този метод на строителство е на далеч по-високо технологично ниво.
3. Филмът, който вчера гледах по телевизията е по-интересен от филма, който гледах днес в киното.
4. Момчетата слушат по-хубава музика от момчетата.
5. Момчетата са нај-добри, кога то играят футбол.
6. Вашата малка градинка в стаята изглежда хубаво, а още по-хубаво мирише.
7. Нај-възрастният член на нашата експедиција почувства симптомите на морската болест, които ставаха все по-тежки.
8. Те се откараха до близкият (*по-близкият*) бар с тротинетки.
9. За разлика от по-голямата част на сръбската граница с Румџнија на север, тук нема широки реки.
10. Нај-големите трговски обекти се намират имено в столицата.
11. Сърбија има окајани пџтица и още по-окајани пџтни знаци.
12. Новосадските спортисти са далеч по-скромни от политиците.

Какву воду пију становници Србије?

Становници Србије, према званичним подацима, дневно у просеку троше 250 - 300 литара воде, што се оцењује као „расипничко понашање“. Просечна потрошња воде у већини европских земаља креће се између 120 и 150 литара, док Американци дневно троше око 200 литара воде.

Према студији Снабдевање водом за пиће становништва Србије, коју је израдио Институт за заштиту здравља Србије „Др Милан Јовановић Батут“, сваки трећи водовод у земљи је ризичан због микробиолошке, сваки четврти због физичко-хемијске неисправности, док је сваки пети ризичан због деловања оба фактора.

Вода се полако „увлачи“ у флаше. Флаширане воде нису само тренд у свету, већ и део културе и бриге за здравље. Конзумирањем флаширане воде и ми желимо да се приближимо Европи, али наши грађани је пију, између осталог и зато што немају поверења у исправност воде из чесме. Да то није далеко од истине говори и податак да 17 дана у години имамо микробиолошки, а 72 дана хемијски неисправну воду са чесме.

Руководилац санитарне контроле воде Београдског водовода Радослав Бабић сматра да се флаширана вода пије све више, из два разлога. Брига за здравље, али и стандард, који омогућава грађанима да плате литар минералне воде, који је хиљаду пута скупљи од воде за пиће Београдског водовода, а достигао је трећину цене литре бензина.

Једини водовод у Србији који испуњава стандарде Светске Здравствене Организације да 95 одсто испитаних узорака задовољава микробиолошке и физичко-хемијске критеријуме јесте Београдски, тврди овај стручњак и истиче да грађани Београда могу пити воду из чесме у неограниченим количинама, без бојазни по здравље.

Препоруке стручњака су да се вода из чесме комбинује са флашираном водом, при чему флаширане воде, такође, повремено треба мењати.

Поводом 22. марта, Светског дана вода
<http://www.bbsoft.co.yu/informator/download/danivode.doc>

Речник

становник, *мн.* **становници** [stànõvnik, stànõvnici] жител
становница [stànõvnica] жителка
према [prema] кџм, спрямо; според
званичан, званични, званична, званично [zvànìčan, zvànìčnī, zvànìčna, zvànìčno] официален
дневно [dnêvno] на ден, дневно
просек [prõsek] разрез | **у просеку** [u prõseku] средно
трошити, трошим [trõšiti, trõšīm] изразходвам, харча; хабя, изтощавам
литар, литра [lītār, līt̃ra] литър
литра *ж.р.* [līt̃ra] литър
вода [võda] вода
оцењивати, оцењујем [ocenjívati, ocènjujēm] оцењивам; прецењивам

оценити, оценим [océniti, òcēnīm] да оцена; да прецена
расипнички, расипничка, расипничко [ràsipnīčkī, ràsipnīčkā, ràsipnīčkō]
 разточителен, прахоснически
понашање [ponášanje] поведение, држание
просечан, просечни, просечна, просечно [pròsečan, pròsečnī, pròsečna, pròsečno]
 среден, средно аритметичен; посредствен
потрошња [potròšnja] потребление, консумација, изразходване
већина [većina] мнозинство
европски, европска, европско [èvròpskī, èvròpskā, èvròpskō] европейски
земља [zèmlja] земја; страна, држава
кретати се, крећем се [krétati se, krécēm se] движа се; варирам
Американец, Американца [Amerikánac, Amerikánca] американец
студија [stùdija] студия, изследване, проучвање, научен труд
снабдевање [snabdévanje] снабдяване
пиће [ríce] пиене; питие, напитка | **вода за пиће** [vòda za ríce] вода за пиене, питейна вода
становништво [stànovništvo] население, жители
израдити, израдим [izráditi, izràdīm] да изработя
израђивати, израђујем [izradívati, izràđujēm] изработвам
здравље [zdrâvlje] здраве
водовод [vòdovod] водопровод
ризичан, ризична, ризично [rìzičan, rìzična, rìzično] рискован; опасен, рисков
микробиолошки, микробиолошка, микробиолошко [mìkrobiološkī, mìkrobiološkā, mìkrobiološkō] микробиологичен, микробиологически
физички, физичка, физичко [fizičkī, fizičkā, fizičkō] физичен, физически
хемијски, хемијска, хемијско [hèmījskī, hèmījskā, hèmījskō] хемичен, хемически
физичко-хемијски, физичко-хемијска, физичко-хемијско [fizičko-hèmījskī, fizičko-hèmījskā, fizičko-hèmījskō] физико-хемичен, физико-хемически
неисправност [nèisprāvnōst] нередност, нередовност, неуредица, повреда, *тук:*
 причина за влошено квалитет, замърсител
деловање [dèlovanje] действие; въздействие, влияние
оба м.р./ср.р., обе ж.р. [òba, òbe] м.р.: и двамата, и двата; ср.р.: и двете; ж.р.: и двете
фактор [fàktor] фактор
полако [pòlako] бавно; полака
увлачити се, увлачим се [uvláciti se, ùvláčīm se] вмъквам се, промъквам се
увући се, увучем се [uvúći se, uvúčēm se] да се вмъкна, да се промъкна
флаша [flàša] бутилка
флаширан, флаширана, флаширано [flašíran, flašírana, flašírano] бутилиран
брига [brīga] грижа
конзумирање [konzumíranje] консумирање
желети, желим [žèleti, žèlīm] искам, желая
приблизити се, приближим се [priblížiti se, približīm se] да се приближа
приближавати се, приближавам се [približávati se, približāvām se] приближавам се
грађанин, мн. грађани [grāđanin, grāđani] граѓанин
пити, пијем [pīti, pījēm] пия
између осталог [između òstālōg] меѓу другото
поверење [poverénje] доверие
чесма [čèsma] чешма
руководилац, руководиоца [rukovódilac, rukovòdioca] ръководител
санитарни, санитарна, санитарно [sanitárni, sanitárna, sanitárno] санитарен
контрола [kontróla] контрол
сметрати, сметрам [smátrati, smâtrām] смятам, считам, мисля
разлог [rázlog] причина; основание, мотив, съображение

стандард [stàndard] стандарт

омогућавати, омогућавам [omogućavati, omogućāvām] давам възможност, правя възможен, осигурявам

омогућити, омогућим [omogućiti, omògūcīm] да дам възможност, да направя възможен, да осигуря

платити, платим [plátiti, plâtīm] да плата

плаћати, плаћам [pláčati, plâćam] плащам

минералан, минерални, минерална, минерално [mīnerālan, mīnerālnī, mīnerālna, mīnerālno] минерален

скупљи, скупља, скупље [skùpljī, skùpljā, skùpljē] по-скъп

достигни, достигнем, достигао [dòstići, dòstignēm, dòstigao] да достигна, достигнал

достизати, достигем [dòstizati, dòstižēm] достигам; стигам

трећина [trećina] третина, една трета част

бензин, бензина [bènzīn, benzína] бензин

једини, једина, једино [jèdīni, jèdīnā, jèdīnō] единствен

испуњавати, испуњавам [ispunjavati, ispunjavām] изпълнявам; запълвам, изпълвам, попълвам

испунити, испуним [ispuniti, ispunīm] да изпълня; да запълня, да попълня

светски, светска, светско [svètskī, svètskā, svètskō] световен

здравствен, здравствена, здравствено [zdràvstven, zdràvstvena, zdràvstveno] здравен, медицински; лечебен; здравословен

одсто [òdstō] процента, на сто

испитан, испитана, испитано [ispítan, ispítana, ispítano] изследван, испитан, тестван, изпробван

узорак, узорка [ùzorak, ùzōrka] мостра, проба

задовољавати, задовољавам [zadovoljavati, zadovoljavām] задоволявам, удовлетворявам

задовољити, задовољим [zadovoljiti, zadovoljīm] да задоволя, да удовлетвори

критеријум [krìtērijum] критерий

тврдити, тврдим [tvrditi, tvrdīm] твърдя; удостоверявам

стручњак [stručnjāk] специалист; експерт, професионалист

истицати, истичем [ìsticati, ìstičēm] изтъквам, подчертавам; поставям на видно място

истакнути, истакнем [istàknuti, istaknēm] да изтъкна, да подчертая; да поставя на видно място

неограничен, неограничена, неограничено [neogràničen, neogràničena, neogràničeno] неограничен

количина [količina] количество

бојазан, бојазни *ж.р.* [bòjāzan, bòjāzni] боязън, опасение, безпокойство, страх | **бојазан по здравље** [bòjāzan po zdrāvlje] страх (безпокойство) за здравето

препорука [prèporuka] препоръка

комбиновати, комбинујем [kòmbinovati, kòmbinujēm] комбинирам

повремено [pòvremēno] периодично, от време на време

мењати, мењам [ménjati, mēnjām] меня, сменям, променям, изменям, разменям; (*грам.*) скланям

Вежбе

1. Одговорите на следећа питања:

а)

1. Колико литара воде у просеку троше дневно становници Србије?
2. Какви су то подаци о дневној потрошњи воде од стране становника Србије?

3. Како се оцењује оваква потрошња воде?
4. У каквим границама се креће просечна потрошња воде у већини европских земаља?
5. А колико воде троше дневно Американци?
6. Какав део водовода у Србији је ризичан због микробиолошке неисправности?
7. А какав део водовода у Србији је ризичан због физичко-хемијске неисправности?
8. И какав део водовода у Србији је ризичан због деловања оба фактора?
9. Одакле добијамо наведену информацију о ризичним водоводима у Србији?
10. Ко је изradio студију Снабдевање водом за пиће становништва Србије?

b)

1. У шта се полако „увлачи“ вода?
2. Да ли су флаширане воде само тренд у свету?
3. Шта још представљају флаширане воде?
4. Чиме грађани Србије желе да се приближе Европи?
5. Зашто још грађани Србије пију флаширану воду?
6. Да ли је далеко од истине неповерење грађана Србије у исправност воде из чесме?
7. Зашто су грађани Србије у праву кад немају поверења у исправност воде из чесме?
8. Ко сматра да се флаширана вода пије све више у Србији?
9. А из којих разлога се флаширана вода пије све више у Србији?

c)

1. Шта омогућава стандард грађанима Србије?
2. Колико пута је литар минералне воде скупљи од воде за пиће Београдског водовода?
3. Шта је достигла цена литра минералне воде у Србији?
4. Који је једини водовод у Србији који испуњава стандарде Светске Здравствене Организације?
5. Шта захтевају стандарди Светске Здравствене Организације што се тиче воде за пиће?
6. Шта истиче стручњак у вези са водом из чесме?
7. Какве су препоруке стручњака у вези са водом из чесме?
8. А какве су препоруке стручњака у вези са флашираном водом?

2. Преведите на српски језик

a)

по официални данни, средно, средна консумација, повечето европејски страни, варира от... до..., здравеопазване, бутилирана вода, между другото, все повече, по причина, давам възможност, хиљада пъти по-скъп, отговарям на стандартите, удовлетворявам критериите, в неограничени количества, от време на време

b)

По официални данни жителите на Сърбия консумират дневно средно 250 - 300 литра вода. Това се оценява като прахосничество („прахосническо поведение“). Средната консумација на вода в повечето европејски страни варира от 120 до 150 литра, а американците консумират дневно околу 200 литра вода.

Институтът по здравеопазване на Сърбия разработи студията „Снабдяване с питейна вода на населението на Сърбия“. Според нея всеки трети водопровод в страната е рисков поради микробиологично замърсяване (*неизправност*), всеки четвърти – поради физикохимично, а всеки пети е рисков поради действието и на двата фактора.

c)

Водата лека полека „навлиза“ (*се вмъква*) в бутилки. Бутилираната вода не е само световна тенденция, а и част от културата и грижата за здравето. Чрез консумирането на

бутилирана вода и ние желяем да се приближим към Европа, но нашите граждани я пият и затова, че нямат доверие в чистотата (*изправността*) на водата от чешмата. Че това не е далеч от истината говорят данните, че 17 дена в годината имаме микробиологично, а 72 дена – химически замърсена (*неизправна*) вода от чешмата.

d)

Ръководителят на санитарния контрол на водата в белградския водопровод смята, че бутилираната вода се пие все повече по две причини: грижата за здравето и стандарта, който дава възможност на гражданите да платят литър минерална вода, който е хиляда пъти по-скъп от питейната вода на белградския водопровод и който достигна една трета от цената на литър бензин. Този специалист твърди, че единственият водопровод в Сърбия, който отговаря на (*изпълнява*) стандартите на Световната здравна организация: 95 процента от изследваните проби да удовлетворяват микробиологичните и физикохимичните критерии – е белградският. Следователно, белградчани могат да пият вода от чешмата в неограничени количества, без страх за здравето.

3. Допуните реченице:

a)

Становници Србије дневно у ... троше 250 - 300 литара воде.

Просечна ... воде у већини европских земаља креће се између 120 и 150 литара

Сваки трећи водовод у Србији је ... због микробиолошке неисправности.

Флаширане воде су део културе и ... за здравље.

Грађани Србије пију флаширану воду зато што немају ... у исправност воде из чесме.

Конзумирањем флаширане воде Срби желе да се ... Европи

b)

Литар минералне воде је хиљаду пута ... од воде за пиће Београдског водовода.

Једини водовод у Србији који ... стандарде Светске Здравствене Организације је Београдски.

Флаширана вода се пије све више из два ... : брига за здравље и стандард.

Београђани могу пити воду из чесме у неограниченим количинама, без ... по здравље.

Препоруке стручњака су да се вода из чесме ... са флашираном водом.

Флаширане воде ... треба мењати.

4. Испуните таблицу по узорку (0), утврдите, одговарају ли тврдње садржају текста:

0. Становници Србије, према званичним подацима, дневно у просеку троше 250 - 300 литара воде.
1. Флаширане воде су само тренд у свету.
2. Сваки трећи водовод у Србији је ризичан због физичко-хемијске неисправности.
3. Конзумирањем флаширане воде Срби желе да се приближе Европи.
4. Срби пију флаширану воду зато што имају поверења у исправност воде из чесме.
5. Американци дневно троше око 200 литара воде.
6. Студију Снабдевање водом за пиће становништва Србије израдио је руководиоца санитарне контроле воде Београдског водовода.

Тачно	Нетачно
X	

7. Животни стандард омогућава грађанима Србије да плате литар минералне воде.
8. Вода са чесме је хиљаду пута скупља од минералне воде.
9. Цена литра минералне воде достигла је трећину цене литре бензина.
10. Једини водовод у Србији је Београдски.

5. Поделите доле наведене речи и изразе у групе синонима:

Пример: становници Србије - грађани Србије...

грађани Србије, тврдити, испуњавати стандарде, минерална вода, грађани Београда, становништво Србије, заштита здравља, Београђани, вода из чесме, брига за здравље, вода за пиће, задовољавати критеријуме, становници Србије, сматрати

6. Преведите на српски језик

Некои производители на бутилирана вода в Българија не продават минерална вода, а чешмяна вода (*вода от чешмата*). Консумирането на тяхната бутилирана вода често е рисковано поради микробиологично или химическо замърсяване. Тази вода е замърсена, защото санитарният контрол е твърде слаб. Поради това, препоръките на специалистите са твърде внимателно да четем етикетите на бутилираната вода. Обаче можем да купим фалшива минерална вода, без да забележим, понеже опаковката е оригинална. В тези случаи с чешмяна вода се пълнят стари бутилки от минерална вода и отвън изглеждат като истински.

Помоћни речник

производител – **произвођач**

продавам* – **продавати, продајем**

а – **већ**

тврде – **веома**

внимателен* – **пажљив, пажљива, пажљиво**

етикет* – **етикета**

обаче – **међутим**

фалшив – **лажан, лажна, лажно**

без да* – **а да не**

да забележа – **приметити, приметим**

опаковка – **паковање**

оригинален – **оригиналан**

бутилка – **флаша**

отвън* – **споља**

(* *Непознате речи*)

ГРАМАТИКА

Генитив

Генитив без предлога

1. Партитивни генитив

Партитивни генитив је генитив у коме глаголска радња само делимично обухвата име појма, нпр.:

Стандард... омогућава грађанима да плате литар *минералне воде*, који је хиљаду пута скупљи од воде за пиће..., а достигао је трећину *цене* литре *бензина*.

Једини водовод у Србији који испуњава стандарде Светске Здравствене Организације да 95 одсто *испитаних узорака* задовољава микробиолошке и физичко-хемијске критеријуме јесте Београдски.

Бројеви до четири и они који завршавају на 2, 3, 4 осим 12, 13, 14 захтевају генитив јединине, а од пет па навише генитив множине, нпр.:

300 литара воде, 17 дана [dānā]; 72 дана [dāna]

2. Аблативни генитив

Аблативни генитив је генитив у коме од имена појма нешто потиче, нешто се одваја и удаљава, нпр.:

Увек се сетим *нас* и *нашег менталитета* кад помислим на путеве.

Сан је најбољи начин да се решимо *умора*.

3. Посесивни генитив

Посесивни генитив је генитив у коме имену појма нешто припада, нпр.:

Становници *Србије*... дневно у просеку троше 250 - 300 литара воде.

Просечна потрошња *воде* у већини европских земаља креће се између 120 и 150 литара.

Припадање у српском може да се означава и посесивним придевима и заменицама, нпр.:

Предвођени Дијаном Барон, *Волкеровом мајком*, родитељи су се успротивили забрани коришћења тротинета.

где *Волкерова мајка* може да се замени *мајком Волкера*.

Посесивни генитив је најчешће коришћени генитив без предлога, нпр. само у тексту ове лекције:

становници Србије, становништво Србије, заштита здравља, деловање оба фактора, конзумирање флаширане воде, исправност воде, руководилац санитарне контроле, санитарна контрола воде, вода за пиће београдског водовода, грађани Београда, препоруке стручњака

4. Квалитативни генитив

Квалитативни генитив означава какве је особине појам уз чије име он стоји, нпр.:

Моја мама Мира је лепа жена *крупних зелених очију* и *очаравајућег осмеха*.
Мој отац је онизак мушкарац *средњих година*.
Он је увек у сивом оделу *класичног кроја*.

5. Темпорални генитив

Темпоралним генитивом се означава време када се врши или дешава оно о чему се говори у реченици, нпр.:

Прошлог новембра појавио се у школском дворишту на омаленом, блиставом тротинету.
Ове године очекује се продаја пет милиона „бритви“.
Зубар Пибоди је 1824. године иновирао пасту за зубе.
1850. године Џон Харис у састојке зубне пасте уврстио креду.
Ових дана десио се скандал.

Код темпоралног генитива не постоји никакав однос и он у ствари нема падежно значење.

Генитив с предлозима

1. Предлози *од*, *из*, *са*, *због* и *ради* са генитивом имају аблативно значење (означавају потицање, одвајање и удаљавање), нпр.:

Од овог просека одскаче Београд.
Једно скретање на путу **од Мишелука** према каменичком Институту води у свет богатих.
Грађани немају поверења у исправност воде **из чесме**.
Једанпут сам кришом повадио очеве књиге **из витрине**.
Младић је узео двочкаше **са задњег седишта** аутомобила.
Враћам се **са посла** у пола шест.
Новосађани, да ли **због зависти** или **подозривости** према власницима, насеље прозваше Долина лопова.
У Београду ми је жао дуго да спавам, можда је то **због лепог времена** или **због тога** што ми је овде све ново и интересантно.

Предлог *ради* стоји уз генитив имена које означава циљ, нпр.:

Поређења ради, истраживање ГфК Хрватска показало је да у тој земљи 71 одсто испитаника иде у велике набавке.
Процена се врши **ради опорезивања** стана.

Генитив с предлогом *са* не означава само место од кога се нешто одваја него и место уопште, нпр.:

Са леве стране стоје телевизор и клавир, а **са десне** две фотеле и кауч.

2. Предлози *иза*, *испред*, *изнад*, *испод* и *између* имају аблативно значење или означавају заузимање простора, нпр.:

Иза ормана сам оставио доста места за све ствари које ми тренутно не требају.
 Изашао је **иза** угла.
Испред прозора стоји писаћи сто.
 Стао сам **испред** њега.
Изнад великог трпезаријског стола за 12 особа је кристални лустер.
 Авион је летео **изнад града**.
Испод прозора је мој радни сто.
 Прошли смо **испод моста**.
 У неким становима, обично **између трпезаријског дела кухиње и дневне собе**, се могу видети растегљива врата.
 Права и обавезе **између станара** утврђују се на бази самоуправног споразума.
Између четири стуба која су држали мој тајни свет проводио сам сате.

3. Остали предлози са генитивом:

до: Аутобус путује **од центра града до нашег насеља**.
код: Суботом и недељом остајем **код куће**.
без: Годинама се тајни промет људима одвијао **без икаквих препрека**.
преко: **Преко** лета увек носим сламени шешир.
 Пут ка Цариграду није водио **преко Србије**, већ **преко Бугарске**.
поред: Ваша мала башта, **поред тога** што ће лепо изгледати, лепо и мирисати.
 Понекад пролазимо **поред лепих викендица**.
 Унутра се улази **поред чувара**.
крај: Узећу пример места Шимановци у Срему **крај Београда**.
осим: Председник Србије Борис Тадић изјавио је у Бриселу да ће Србија поштовати сваку одлуку Уједињених нација, **осим независности** Косова.
после: У годинама **после Другог светског рата** сапун је у потпуности избачен као састојак пасте.
После ручка идемо у дневну собу и гледамо телевизију.
против: Неколико таблета **против морске болести** нису му помогле.
близу: Мој отац, кад год има слободног времена, показује ми разне финте на игралишту **близу наше зграде**.
ван: У Грчкој су добре дискотеке обично **ван града**, због забране пуштања гласне музике у насељеним местима.
око: **Око зграде** има велико двориште.
пре: **Пре увођења** ванредног стања Ненад Чанак је становао у обичној спратници.

Неки прилози за време, а пореклом именице у инструменталу, играју улогу предлога и захтевају генитив, нпр.:

током: **Током првомајских празника** појачан је полицијски надзор.
почетком: Више пажње зубима и деснима људи су почели да показују **почетком 19. века**.
крајем: Максималне температуре на југу Србије биће у паду **крајем дана**.

Речник

радња [rádnja] действие
делимичан, делимична, делимично [dèlimičan, dèlimična, dèlimično] частичен
обухватати, обухватам [obùhvatati, obùhvatām] обхващам
обухватити, обухватим [obùhvatiti, obùhvatīm] да обхвана
појам, појма [rójam, rójma] понятие

захтевати, захтевам [zahtévati, zàhtèvām] искам, изисквам
навише [nàvišē] нагоре
потичати, потичем [pòticati, pòtičēm] произлизам, произхождам
потећи, потечем [potèci, potèčēm] да произлиза
одвајати, одвајам [odvájati, òdvājām] отделям
одвојити, одвојим [odvòjiti, òdvojīm] да отделя
удаљавати, удаљавам [udaljavati, udàljāvām] отдалечавам; отстранявам
удаљити, удаљим [událjiti, ùdālīm] да отдалеча; да отстраня
припадати, припадам [pripadati, pripadām] принадлежа, числя се, спадам към
решити се, решим се [réšiti se, rêšīm se] да се ослободя, да се отърва, да се спася
особина [òsobina] особеност
циљ [cìlj] цел
заузимати, заузимаам [zaùzimati, zaùzimām] заемам
заузимање [zaùzimanje] заемане
простор [próstor] пространство, място; помещение
авион, авиона [avìõn, avíõna] самолет
изјавити, изјавим [izjáviti, òzjāvīm] да заявя, да декларирам
изјављивати, изјављује [izjavljívati, izjavljujēm] заявјавам, декларирам
Брисел [brìsel] Брюксел
поштовати, поштујем [pòštovati, pòštujēm] почитам, уважавам; зачитам, признавам,
 спазвам
одлука [òdluka] решение
ујединити, ујединим [ujedíniti, ujèdīnīm] да обединя
уједињавати, уједињавам [ujedinjavati, ujedinjāvām] обединявам
уједињен, уједињена, уједињено [ujèdīnjen, ujèdīnjena, ujèdīnjeno] обединен |
Уједињене нације [ujèdīnjene nâcije] Обединените нации
независност [nezávisnòst] независимост
гласан, гласна, гласно [glàsan, glàsna, glàsno] силен (висок) (*за звук*), шумен
пустити, пустим [pùstiti, pùstīm] да пусна
пуштати, пуштам [púštati, púštām] пускам
пуштање [púštānje] пускане
насељен, насељена, насељено [nàseljen, nàseljena, nàseljeno] населен
порекло [poréklo] производ
пад [râd] спадане | **у паду сам** [u râdu sam] спадам
током [tòkom] по време на, в течение на, през

Превод текста из вежбе бр. 6 са бугарског на српски језик:

Неки произвођачи флаширане воде у Бугарској не продају минералну воду већ воду са чесме. Конзумирање њихове флаширане воде често је ризично због микробиолошке или хемијске неисправности. Ова вода је неисправна јер је санитарна контрола веома слаба. Због тога, препоруке стручњака су да веома пажљиво читамо етикете флаширане минералне воде. Међутим, можемо да купимо лажну минералну воду а да не приметимо, јер је паковање оригинално. У овим случајевима водом из чесме се пуне старе флаше од минералне воде и споља оне изгледају као праве.

У Бугарској и вода лечи

Ако сте изабрали да у Бугарској проведете свој одмор, можете да спојите забавно са корисним. Без обзира да ли летујете на мору или у планини, односно да ли више волите зимовање са скијањем, имате шансу да искористите више варијанти бањског лечења или профилаксе.

Већина великих хотела како на црноморској обали, тако и у планинским летовалиштима, располаже својим сопственим центрима за бањско лечење и базенима са минералном водом. Ако сте на мору, можете да искористите предност разноврсних бањских процедура за здравље, лепоту и опуштање у највећем бањском центру на Балканском полуострву у хотелу „Добруца“ у Албени, у хотелу „Амбасадор“ у Златним пјасцима, у holiday клубу „Ривијера“, у летовалиштима „Сунчев ден“ и „St. Elias“, као и у бањском центру у Поморију који је нарочито популаран по свом лековитом блату.

У Бугарској има 1200 изворишта лековите воде. Њих 500 имају доказана лековита својства. Минералне воде у Велинграду лече живце и дијабетес, док у Санданском и Банкји – обољења плућа и срца. Што се тиче болести костију и зглобова, стручњаци препоручују лековиту воду у Павел-Бањи и Момином Проходу. Хисарја може да вам помогне ако имате проблема са бубрезима или са стомаком и цревима. Међутим, љубитељи изворишта топле минералне воде можда би више волели Вршец или Ћустендил, Костенец или Сапареву Бању. Али изворишта корисне минералне воде има свугде у Бугарској – у Пирину и Рили, у Родопима и Старој Планини, у Средњој Гори.

Немојте потцењивати ни привлачне цене које вам нуде бугарски бањски центрови. Оне су једноставно неупоредиве са ценама које морате да платите у Баден-Бадену, Вишију или Карловим Варима, а да то не утиче на квалитет услуга и разноврсност процедура. Дођите и уверите се сами да овде вода стварно лечи како тело, тако и душу.

Рекламна агенција/ издавачка кућа **Виктор – С. Иларионова**
Варна, 2005. године

Речник

лечити, лечим [lěčiti, lěčim] лекувам
излечити, излечим [izlěčiti, izlěčim] да излекувам
изабрати, изаберем [izàbrati, izàberēm] да избера
изабирати, изабирам [izabírati, izabīrām] избирам
провести, проведем [provèsti, provèdēm] да прекарам (*времето си*)
проводити, проводим [provòditi, pròvodim] прекарвам (*времето си*)
одмор [òdmor] почивка; отпуст
спојити, спојим [spòjiti, spòjim] да свържа; да съединя
спајати, спајам [spájati, spájām] свързвам; съединявам
забаван, забавна, забавно [zábavan, zábavna, zábavno] забавен, занимателен; приятен
користан, корисна, корисно [kòristan, kòrisna, kòrisno] полезен
обзир [òbzīr] оглед; оглеждане | **без обзира** [bez òbzīra] без оглед, без значение

летовати, летујем [lètovati, lètujēm] летувам, на курорт съм
море [môre] море | **на мору** [na môru] на море
планина [planina] планина | **у планини** | [u planini] на планина
односно [òdnosno] респективно, съответно, или
волети, волим [vòleti, vòlīm] обичам
скијање [skijaŋje] каране на ски, пързаяне със ски
зимовати, зимујем [zimòvati, zìmujēm] зимувам; прекарвам отпуск (ваканция) през зимата
зимовање [zimòvanje] зимуване; прекарване на отпуск (ваканция) през зимата |
зимовање са скијањем [zimòvanje sa skijaŋjem] зимна ски-ваканция
шанса [šansa] шанс
користити, користим [kòristiti, kòristīm] използвам, употребявам
искористити, искористим [iskòristiti, iskòristīm] да употреба
искориштавати, искориштавам [iskorištávati, iskorìštāvām] използвам, експлоатирам;
 възползвам се
варијанта [varijànta] вариант
бањски, бањска, бањско [bànjskī, bānjškā, bānjškō] балнео-, бански, отнасящ се до минерални бани
лечење [lécēŋje] лекуване; лечение | **центар за бањско лечење** [cèntar za bānjškō lécēŋje] балнеолечебна база, балнеоложки център
профилактика [profilàksa] профилактика
велик, велики, велика, велико [vèlik, vèlikī, vèlika, vèliko] голям
хотел [hòtel] хотел
црноморски, црноморска, црноморско [crnòmorskī, crnòmorskā, crnòmorskō] черноморски
обала [òbala] бряг, крайбрежие
планински, планинска, планинско [plànīnskī, plànīnskā, plànīnskō] планински
летовалиште [lètovalište] курорт, летовище
располагати, располагајем [raspolágati, raspòlāžēm] располагам (*с нешто*)
сопствен, сопствена, сопствено [sòpstven, sòpstvena, sòpstveno] собствен
центар, центра [cèntar, cèntra] център
базен, базена [bàzēn, bazéna] басейн
предност [prèdnòst] предимство, преимущество
разноврстан, разноврсна, разноврсно [raznòvrstan, raznòvrsna, raznòvrsno] разнообразен; разновиден; различен | **разноврсни, разноврсне, разноврсна** [raznòvrstni, raznòvrsne, raznòvrsna] различни, различни видове, разни
процедура [procedúra] процедура
здравље [zdrâvlje] здраве
лепота [lepòta] красота, хубост
опуштање [opúštaŋje] отпускане, релаксация
највећи, највећа, највеће [nājvećī, nājvećā, nājveće] най-голям
полуострво [pòluostrvo] полуостров
Балкан [bàlkān] Балканския полуостров, Балканите
балкански, балканска, балканско [bàlkānskī, bālkānskā, bālkānskō] балкански |
Балканско полуострво [bàlkānskō pòluostrvo] Балканския полуостров
амбасадор [ambàsador] посланик
клуб [klùb] клуб
популаран, популарна, популарно [pòpulāran, pòpulārna, pòpulārno] популярен
нарочито [náročito] особено
лековит, лековита, лековито [lekòvit, lekòvita, lekòvito] лечебен; лековит
блато [blàto] кал
извориште [izvorìšte] извор; място с извори; залеж (на полезни ископаеми)
њих [njīh] тях | **500 њих** [pètstō njīh] 500 от тях

доказан, доказана, доказано [dokázan, dokázana, dokázano] доказан
својство [svójstvo] качество; свойство
живац, живца [žívac, živca] нерв | **живци** [živci] нерви
дијабетес [dijabètes] диабет
обољење [oboljénje] заболяване
плућа *ср. мн.* [plûća] бял дроб
срце [srce] сърце
тицати се, тичем се [tìcati se, tíčē m se] засягам, интересувам | **што се тиче** [što se tíčē]
 що се отнася, що се касае
болест [bòlēst] болест
кост, кости, ген. мн. кости, костију [kòst, kòsti, kòsti, kòstijū] кост
зглоб, зглоба [zglòb, zglòba] става (*напр. глезенна*)
препоручивати, препоручујем [preporúčívati, preporúčiјēm] препоръчвам
препоручити, препоручим [preporúčiti, preporúčīm] да препоръчам
помоћи, помогнем [pomòci, pòmognēm] да помогна
помагати, помажем [pomágati, pòmāžēm] помагам, подпомагам
бубрег, мн. бубрези [bùbreg, bùbrezi] бъбрек
стомак, стомака, мн. стомаци [stòmāk, stomáka, stomáci] стомах
црево, мн. црева [crévo, créva] черво, черва
љубитељ [ljùbitelj] любител
топао, топла, топло [tòrao, tòpla, tòplo] топъл
можда [mòžda] може би
свугде [svùgde] навсякъде
немој, немојмо, немојте [nèmōj, nèmōjmo, nèmōjte] недей
потценити, потценим [potcéniti, pòtcēnīm] да подценя
потцењивати, потцењујем [potcenjívati, potcēnjujēm] подценявам
привлачан, привлачна, привлачно [prìvlačan, prìvlačna, prìvlačno] привлекателен
цена [céna] цена
нудити, нудим [nùditi, nùdīm] предлагам
бугарски, бугарска, бугарско [bùgarskī, bùgarskâ, bùgarskō] български
једноставан, једноставна, једноставно [jèdnostāvan, jèdnostāvna, jèdnostāvno] прост,
 елементарен, семпъл
једноставно [jèdnostāvno] просто
неупоредив, неупоредива, неупоредиво [neuporèdiv, neuporèdiva, neuporèdivo]
 несравним
морати, морам [móрати, mōrām] длъжен съм, трябва, налага се
платити, платим [plátiti, plâtīm] да платя, да запламя
плаћати, плаћам [pláčati, plâcām] плащам, заплащам
утицати, утичем [ùticati, ùtičēm] влияя
квалитет, квалитета [kvalitèt, kvalitéta] качество
услуга [ùsluga] услуга; обслужване
разноврсност [raznòvrsnòst] разнообразие
доћи, дођем, имп. доћи, дођимо, дођите [dóci, dòđēm, dóđi, dóđimo, dóđite] да дойда;
 ела, да дойдем, елате
уверити се, уверим се, имп. увери се, уверимо се, уверите се [ùveriti se, ùverim se,
 uvèri se, uvèrimo se, uvèrite se] да се убедя; убеди се, да се убедим, убедете се
уверавати се, уверавам се [uverávati se, uvèrāvām se] убеждавам се
стварно [stvârno] наистина, действително
тело [têlo] тяло
душа [dúša] душа

Вежбе

1. Одговорите на следећа питања:

а)

1. У ком случају можете да спојите забавно са корисним?
2. А у којим случајевима имате шансу да искористите више варијанти бањског лечења или профилаксе?
3. Чим располаже већина великих хотела како на црноморској обали, тако и у планинским летовалиштима?
4. Шта можете да учините ако сте на мору?
5. Где можете да искористите предност разноврсних бањских процедура за здравље, лепоту и опуштање?
6. По чему је нарочито популаран бањски центар у Поморију?

б)

1. Колико изворишта минералне воде има у Бугарској?
2. Колико од ових изворишта имају доказана лековита својства?
3. Шта лече минералне воде у Велинграду?
4. А шта лече минералне воде у Санданском и Банкји?
5. За лечење којих болести стручњаци препоручују лековиту воду у Павел-Бањи и Момином Проходу?
6. У ком случају може да вам помогне Хисарја?

с)

1. Која још места би можда више волели љубитељи изворишта топле минералне воде?
2. Где још у Бугарској има изворишта корисне минералне воде?
3. Какве су цене које нам нуде бугарски бањски центрови?
4. А какве су то цене у упоређењу са ценама које морамо да платимо у Баден-Бадену, Вишију или Карловим Варима?
5. Да ли цене у бугарским бањским центрима утичу на квалитет услуга и разноврсност процедура?
6. Шта у Бугарској лечи вода?

2. Преведите на српски језик

а)

да съчетаая полезното с приятното, летувам на море, летувам на планина, прекарвам зимна почивка, зимна ски ваканция, балнеолечение, балнеолечебна база, балнеопроцедури, балнеоложкия център, белодробни заболявания, сърдечни заболявания, костно-ставните заболявания, стомашно-чревни проблеми

б)

Ако сте избрали България за своята почивка, може да съчетаете полезното с приятното. Без значение, дали ще летувате на море или планина, или предпочитате зимна ски ваканция, имате шанс да се възползвате от многобройните варианти за балнеолечение или профилактика.

с)

Повечето от големите хотели не само по черноморското крайбрежие, но и в планинските курорти имат собствена балнеолечебна база и минерални басейни. Ако сте

на море, може да се възползвате от всякакви балнеопроцедури за здраве, красота и релаксация в най-големия балнеоцентър на Балканския полуостров в хотел „Добруджа“ - Албена, в хотел „Амбасадор“ - Златни пясъци, във ваканционен клуб „Ривиера“, в курортите „Слънчев ден“ и „Сейнт Елиас“, в балнеоложкия център в Поморие, който е особено популярен с лечебната си кал.

d)

България има 1200 минерални извора. 500 от тях са с доказани лечебни качества. Минералните води във Велинград лекуват нерви и диабет, а в Сандански и Банкя - белодробни и сърдечни заболявания. За костно-ставните заболявания специалистите препоръчват водите в Павел баня и Момин проход. Хисаря може да ви помогне, ако имате бъбречни или стомашно-чревни проблеми. А любителите на горещи минерални извори сигурно ще предпочетат Вършец или Кюстендил, Костенец или Сапарева баня. Но полезни минерални води има навсякъде - в Пирин и Рила, в Родопите и Стара планина, в Средна гора.

e)

Не подценявайте и атрактивните цени, които българските балнеоцентрове предлагат. Те са просто несравними с цените, които трябва да платите за балнеология в Баден-Баден, Виши или Карлови вари, без това да се отразява на качеството на обслужване и на разнообразието от процедури. Елате и се убедете сами, че тук наистина водата лекува и тялото, и душата.

3. Допуните реченице:

a)

Имате шансу да искористите више ... бањског лечења или профилаксе.
Ако сте на мору, можете да искористите ... разноврсних бањских процедура.
Већина великих хотела ... својим сопственим центровима за бањско лечење.
Бањски центар у Поморију је ... популаран са својим лековитим блатом.
Минералне воде у Велинграду ... живце и дијабетес.
Љубитељи изворишта топле минералне воде можда би ... Вршец или Ћустендил.

b)

Изворишта корисне минералне воде има ... у Бугарској.
Немојте потцењивати ни привлачне цене које вам ... бугарски бањски центрови.
Цене су једноставно ... са ценама које морате да платите у Баден-Бадену
То не утиче на квалитет услуга и ... процедура.
Уверите се сами да овде вода ... лечи како тело, тако и душу.
Минералне воде у Санданском и Банкји лече ... плућа и срца.

4. Испуните таблицу по узорку (0), утврдите, одговарају ли тврдње садржају текста:

0. Већина великих хотела у Бугарској располаже својим сопственим центровима за бањско лечење.
1. Ако сте на мору, можете да искористите предност зимовања са скијањем.
2. Бањски центар у Поморију је популаран по свом лековитом блату.

Тачно	Нетачно
X	

3. У Бугарској има 500 изворишта лековите воде.
4. Ако сте изабрали да у Бугарској проведете свој одмор, можете да спојите забавно са корисним.
5. Хисарја може да вам помогне ако имате проблема са живцима.
6. Минералне воде у Санданском и Банкји лече обољења плућа и срца.
7. Изворишта корисне минералне воде има свугде у Бугарској.
8. Цене које нуде бугарски бањски центрови једноставно неупоредиве су са ценама које морате да платите у Банкји.
9. За лечење болести костију и зглобова стручњаци препоручују лековиту воду у Павел-Бањи и Момином Проходу.
10. Највећи бањски центар је на Балканском полуострву у хотелу „Амбасадор“ у holiday клубу „Ривијера“.

ГРАМАТИКА

Инструментал

Инструментал без предлога

1. Инструментал објекта

а) Инструментал за означавање објекта којим неко влада, управља или руководи:

Моторним возилом у саобраћају на путу може самостално да управља само лице које има важећу возачку дозволу.
Моћан систем информација је завладао светом.

б) Инструментал за означавање средства којим се врши радња:

Одвезли су се до оближњег бара „на гласу“ **двочкашима**.
 У непроветреном мирису прашине и **пасте којом се полира** стари орахов фурнир проводио сам сате.
 Сваког дана идем на посао **аутобусом**.
 Време **својим велом** тихо прекрива прошлост.
 „**Снабдевање водом** за пиће становништва Србије“
 Банкарски чиновник из Волстрита, користио се, за повратак кући, **возом** у 4.50.
 За повратак кући понекад се користимо **аутобусом** из неког од оближњих села.

2. Инструментал глаголске одредбе

а) Инструментал за означавање узрока или циља:

Можемо да будемо заведени **брзим** и „**процесираним**“, **сажваканим информацијама** са мреже.
Поводом овог бизарног шаливције који се умувао у енциклопедију, можемо да замислимо колико има нетачних података на глобалној мрежи.

б) Инструментал за означавање начина вршења радње:

Рекао је једва чујним и **дрхтавим гласом**...

Зараза се шири алармантном брзином.
Једанпут сам кришом поводио очеве књиге из витрине.
Конзумирањем флаширане воде и ми желимо да се приближимо Европи.
Младић је **једноставним потезом** раздвојио две странице ових возила.
Можете *пред целим друштвом* се похвалити својом собом.

в) Инструментал за означавање времена вршења радње:

Приликом пројектовања, изградње, плаћања радова, и процене ради опорезивања – сви зидови, подови и плафони су стиснути.
Годинама се овај тајни промет људима одвијао без икаквих препрека.
Суботом и **недељом** остајем код куће.

г) Инструментал за означавање места вршења радње:

Возећи се тротоаром по центру Менхетна на тротинетима младић и девојка привукли су само пажњу радозналих туриста
Нашом улицом пролази аутобус 121 од центра града до нашег насеља.

3. Инструментал именског предиката

Пертле великих ципела су ми се чиниле **дебелим** као бродска ужад.
Европска унија ову пограничну зону сматра **једном** од великих главобоља у погледу безбедности.
Већина људи зубну пасту сматра **проналаском** нашег доба.
Институција интернета сматра се **једним** од најдемократскијих средстава масовне комуникације.
Већина великих хотела располаже **својим сопственим центрима** за бањско лечење и **базенима са минералном водом**

4. Инструментал допуне

У свету живи много људи **пореклом** из Србије.
Кафа је **пореклом** из арапског света.
Они **својим знањем** и **великом енергијом** доприносе да сваки нови меч буде специјалан доживљај за гледаоце и љубитеље ове врсте спорта.

5. Прилошки инструментал

Реализација овог метода грађења у стамбеним солитерима условљена је **претходним утврђивањем** права и обавеза између станара.
Имао је ужасно велике тегобе *праћене* **јаким стомачним проблемима**.
Нашао се одмах *окожуен* **знатижељним друговима**.
Тај сто био је све до тепиха *прекривен* **широким столњаком**.
Овде има само шумовита брда *испресециана* **тајним стазама**.

Инструментал са предлогом

1. Инструментал са предлогом *с/ са*:

а) Предлог *с/* са употребљава се за означавање друштва с којим се врши радња, односно за означавање члана заједнице, саучесника у радњи и сваки предмет, стање или особина коју неко/ нешто има стално или привремено у време вршења радње:

Увече излазимо заједно с Маријом у пицерију.

А шта да радимо с Миланом?

Идеш ли и ти са нама?

Највише времена проводим са баком Станком.

Тада идем са својим укућанима у брда изнад града где шетамо по шумама.

Неколико пута сам са друговима био у биоскопу.

Кажи ми, лепо и поштено, са ким си играо карте.

Носим са собом вокмен.

Можда јој купимо кишобран са цвећем?

Носи широке сукње и једнобојне svilене блузе са дугачким рукавима.

Не воли ципеле са високом штиклом.

Понекад лети стави сламени шешир са широким ободом.

Он је мушкарац средњих година са наочарима.

Он је увек у сивом оделу класичног кроја са прслуком, краватом и кошуљом на уске пруге.

Код куће отац обично иде у старим панталонама са трегерима и кошуљи са кратким рукавима.

Собе су са високим плафонима, дебелим зидовима и дашчаним подовима.

Трпезарија је просторија са великим трпезаријским столом и са кристалним лустером изнад њега.

На зиду је портрет деде и бабе са златним рамом.

Главни оброк је био кувани тиринач са печеном пилетином и тзв. кери-сосом

Проналазачи тога доба правили су посебну смесу од трава с разним додацима.

У њиховим двориштима видимо баште са цвећем, поврћем или воћкама.

Препоруке стручњака су да се вода из чесме комбинује са флашираном водом.

Моја мама се облачи доста скромно, али са укусом.

Мој отац је онизак мушкарац који се бори са сувишним килограмима.

Може се радити и о нечему са употребном вредношћу.

То је разумљиво с обзиром на чињеницу да се највеће трговинске куће и њихови објекти са великом и разноврсном понудом налазе управо у главном граду.

Ако сте изабрали да у Бугарској проведете свој одмор, можете да спојите забавно са корисним.

На српској граници са Бугарском путници чекају да погранична полиција провери њихове путне исправе.

За разлику од већег дела српске границе са Румунијом ка северу, овде нема широких река.

Исти је случај са београдским насељем Рушањ, где нигде не пише где сте дошли и како да се вратите.

Да ли више волите зимовање са скијањем?

Хисарја може да вам помогне ако имате проблема са бубрезима или са стомаком и цревима.

Цене које нуде бугарски бањски центрови једноставно неупоредиве су са ценама које морате да платите у Баден-Бадену, Вишију или Карловим Варима.

б) Понекад инструментал са предлогом *с* може означавати и време вршења радње:

Интернет је с временом постао најпопуларнији медијум.

С годинама ситуација се мења.

С годинама човек на све гледа лепше него кад је млад.

2. Инструментал са предлозима *међу, над, под, пред* и *за*:

а) Ови предлози одређују пре свега место вршења радње:

Међу осталима, народњак Милош Бојанић и привредник из Зрењанина Миле Драгић, скућили се у вилама с погледом на фрушкогорска брда.

Кријумчари људи се пробијају ка западу **под заштитом таме**.

Под „употребном вредношћу“ мислимо на храну.

Можете **пред целим друштвом се похвалити својом собом**.

Укућани и гости су се смењивали **за столом**.

То је копање по орману сваког јутра у *потрази* **за нечим** што ћете обући.

Гости се често смењују **за столом**.

б) У инструменталу са предлогом *за* могу буду такође имена која изазивају осећања или расположења:

Слава није пробудила *жеђ* **за некретнинама** у случају Ђорђа Балашевића.

Његова *глад* **за знањем** је била неугасива.

Речник

владати, владам [vládati, vládām] владея, управљам, царувам
завладати, завладам [zavládati, zàvládām] да завладея; да започна да владея (да управљам)

управљати, управљам [ùpravljati, ùpravljām] управљам, рководя

руководити, руководим [rukovòditi, rukòvodīm] рководя

моћан, моћна, моћно [mòćan, mòćna, mòćno] могъщ, моцнен

самосталан, самостална, самостално [sàmostālan, sàmostālna, sàmostālno]
самостоятелен

моторни, моторна, моторно [mòturnī, mòturnā, mòturnō] моторен | **моторно возило**
[mòturnō vòzilo] моторно превозно средство (МПС)

важећи, важећа, важеће [vážēćī, vážēćā, vážēćē] валиден

возач, возача [vòzāč, vozáča] шофьор, водач

возачки, возачка, возачко [vòzāčkī, vòzāčkā, vòzāčkō] шофьорски

дозвола [dòzvola] разрешение, разрешително | **возачка дозвола** [vòzāčkā dòzvola]
шофьорска книжка, свидетелство за правоуправление

вео, вела [vèo, vèla] воал

прекривати, прекривам [prekrívati, prekrívām] покривам, завивам

прекрити, прекријем [prèkriti, prèkrijēm] да покрива, да закрия

прекривен, прекривена, прекривено [prekriven, prekrivèna, prekrivèno] покрит,
закрит

прошлост [pròšlòst] минало

узрок [ùzrok] причина

одредба [òdredba] определение; наредба, распоредба | **глаголска одредба** [glágolškā
òdredba] сказуемно определение

предикат, предиката [predikāt, predikáta] сказуемо

именски, именска, именско [ìmenskī, ìmenskā, ìmenskō] именован | **именски предикат**
[ìmenskī predikāt] именовано сказуемо

допуна [dòpuna] допълнение

енергија [enèrgija] енергия

допринети, допринесем [doprìnēti, doprìnèsēm] да допринеса
доприносити, доприносим [doprìnòsiti, doprìnòsīm] допринасям
меч [mèč] мач, спортна среща, състезание
специјалан, специјална, специјално [spècijālan, spècijālna, spècijāлно] специален
доживљај [dòživljaj] преживяване; приключение, преживелица
гледалац, гледаоца [glèdalac, glèdaoca] зрител
прилошки, прилошка, прилошко [príloškī, príloškā, príloškō] адвербиален (*прил. от прилог 'наречие'*)
означавање [označávanje] означаване
члан [člân] член
заједница [zàjednica] колектив, общност
саучесник [sàučesnīk] участник (*в нешто заедно с друг*); съучастник
стање [stánje] състояние, положение
привремен, привремена, привремено [prìvremen, prìvremena, prìvremeno] временен
изазивати, изазивам [izazívati, izàzīvām] предизвиквам
изазвати, изазовем [izàzvati, izazòvēm] да предизвикам
осећање [òsećānje] чувство
расположење [raspoložénje] настроение
глад *ж* [glâd] глад
неугасив, неугасива, неугасиво [neugàsiv, neugàsiva, neugàsivo] неугасим

Лекција бр. 11

Сеоба секвоја

Секвоја је најстарија биљка на нашој планети. Њене природне шуме се међутим стално смањују. Научници озбиљно размишљају о томе како да ово чудесно дрво спасу од потпуног нестанка.

Секвоја је право чудо природе. Циновска стабла досежу висину од 110 метара и промер од 12 метара. Живе три до пет хиљада година, а нарасту из сићушног семена сличног семену руске брезе.

Историја појаве и ширења секвоје на Земљи стара је 140 милиона година. О томе сведоче окамењене крошње, трагови грана, љуска и пелуда које су пронашли научници. Величанствене шуме секвоја у далекој прошлости расле су на подручју данашње Француске и Јапана, па чак и на Шпицбергену и Новосибирским острвима.

Данас су се природне шуме зимзелене секвоје сачувале само у обалном појасу Калифорније, а циновске секвоје или макутовца – на западним падинама планинског масива Сијера Невада. Рачуна се да заузимају око милион хектара, што је мање од 0,03 посто укупне површине света под шумом.

Највише стабло зимзелене секвоје што се сачувало до наших дана високо је 112 метара, а најдебље има промер основице од седам и по метара. Највећа запремина измереног стабла секвоје износи 1416 кубних метара. Од тога би се могло изградити 46 петособних станова.

Циновска крошња, кора дебела 60 центиметара, влага у дрвној маси, велика количина танина и недостатак смоластих супстанци учинили су стабла секвоје врло отпорним на шумске пожаре. Дрвна маса секвоје је трајна, не подлеже брзом труљењу, а погодна је за најразличитије сврхе.

Може ли секвоја да расте и на подручју СССР-а? На ово питање су потврдно одговорили стручњаци из Крима и Кавказа. Целе шуме тих стабала већ су посађене у Краснодарском крају и у Грузији. Многа од тих стабала доносе и плодове.

Индустријске плантаже секвоје створиће се на Црноморском приморју и у околини летовалишта Сочи и Гагра, те на обалама језера Рица. Процват и зрелост тих шума видеће тек наши потомци.

(„Зарја востока“)

Избор (политичко информативни мјесечник *Вјесника*, Загреб) бр. 7 (158), 1977. год., стр.118

Речник

сеоба [seɔba] преселение, преселване, преместване на друго място (в друго жилище)

секвоја [sekvɔja] секвоя

најстарији, најстарија, најстарије [nâjstarijĭ, nâjstarijâ, nâjstarijê] най-стар, най-древен

планета [planéta] планета
смањивати, смањујем [smanjívati, smànjujēm] намалявам; смалявам; съкращавам
смањити, смањим [smánjiti, smânjīm] да намаля; да смаля; да съкратя
научник, мн. научници [nàučnĭk, nàučnĭci] учен
размишљати, размишљам [razmĭšljati, ràzmĭšljām] мисля, размислям, размишлявам,
 разсъждавам
размислити, размислим [ràzmisliti, ràzmislīm] да размисля, да разсъдя
дрво, дрвета [dřvo, dřveta] дърво
чудесан, чудесна, чудесно [čùdesan, čùdesna, čùdesno] вълшебен, чудотворен, чуден,
 чудесен, необикновен | **чудесно дрво** [čùdesno dřvo] дърво-чудо
спасити, спасем [spàsti, spàsēm] да спася
спасавати, спасавам [spasávati, spàsāvām] спасявам
потпун, потпуна, потпуно [pòtpun, pòtpuna, pòtpuno] пълен, цялостен
нестанак, нестанка [nèstanak, nèstānka] изчезване
нестати, нестанем [nèstati, nèstanēm] да изчезна; да се изчерпя, да свърша
нестајати, нестајем [nèstajati, nèstajēm] изчезвам; изчерпвам се, свършвам
прав, прави, права, право [prāv, prāvĭ, prāva, prāvo] прав; истински, същински
чудо [čùdo] чудо, феномен
природа [prĭroda] природа; естество, характер
циновски, циновска, циновско [džĭnovskĭ, džĭnovskā, džĭnovskō] великански,
 гигантски, исполински
стабло [stáblo] стъбло, ствол, дънер; дърво
досезати, досежем [dosézati, dòsěžēm] достига
досегнути, досегнем [doségnuti, dòsègnēm] да достигна
висина [visĭna] височина
промер [prómer] диаметър
нарастати, нарастам [narástati, nàràstām] израствам; нараствам
нарасти, нарастем [narásti, narástēm] да израсна; да нарасна
сићушан, сићушна, сићушно [sĭćūšan, sĭćūšna, sĭćūšno] дребен, мъничък,
 микроскопичен, миниатюрен, ситен
семе, семена [sème, sèmena] семе
сличан, слична, слично [slĭčan, slĭčna, slĭčno] сходен, подобен, приличащ, който
 прилича на
бреза [brèza] бреза
историја [ĭstōrija] история
појава [pōjava] появяване; възникване; явление, феномен
ширење [šĭrēnje] разпространяване, разпространение
Земља [Zèmlja] Земята, [планетата] Земя
стар, стара, старо [stār, stāra, stāro] стар
сведочити, сведочим [svedòčiti, svedòčĭm] свидетелствам
посведочити, посведочим [posvedòčiti, posvedòčĭm] да дам свидетелски показания
окамењен, окамењена, окамењено [òkamenjen, òkamenjena, òkamenjeno] вкаменен
крошња [kròšnja] корона на дърво
траг [trâg] следа, диря
грana [grána] клон
љуска [ljùska] люспа, черупка
пелуд [pèlud] цветен прашец
пронаћи, пронађем [pronáci, prònāđēm] да намеря; да открия, да изобретя
проналазити, проналазим [pronàlaziti, pronàlazĭm] намирам; откривам; изобретявам
величанствен, величанствена, величанствено [veličànstven, veličànstvena,
 veličànstveno] величествен
далек, далека, далеко [dàlek, dalèka, dalèko] далечен
прошлост [pròšlòst] минало

расти, растем [rásti, rástēm] раста, вирея
растао, расла, расло [rástao, rásla, ráslo] расъл
данашни, данашња, данашње [dànašnjī, dànašnjā, dànašnjē] днешен, сегашен,
 съвременен
Француска [Fràncūs-kā] Франция
Япан, Јапана [Jàpān, Japána] Япония
чак [čāk] дори, даже; чак
Шпицберген [Špicbergen] Шпицберген
Новосибирска острва [Novosibirskā òstrva] Новосибирските острови
зимзелен, зимзелена, зимзелено [zìmzelen, zìmzelena, zìmzeleno] вечнозелен
сачувати, сачувам [sačúvati, sačúvām] да запазя, да опазя
обални, обална, обално [òbalnī, òbalnā, òbalnō] брегови, свързан с (отнасящ се до)
 крайбрежие, крайбрежен
појас [pòjās] пояс, талия; ивица, зона | **обални појас** [òbalnī pòjās] крайбрежна ивица
Калифорнија [Kalifòrnija] Калифорния
мамутовац, мамутовца [māmūtovac, māmūtovca] мамонтово дърво
падина [pàdina] склон, скат
масив [mäsiv] масив | **планински масив** [plànīnskī mäsiv] планински масив
Сијера Невада [Sijèra Neváda] Сиера Невада
рачунати, рачунам [račùnati, račùnām] изчислявам, смятам, пресмятам
израчунати, израчунам [izračùnati, izračùnām] да изчисля, да сметна, да пресметна
заузимати, заузимаам [zaùzimati, zaùzimām] заемам (площ, място, пространство и т.н.);
 завземам, превземам
заузети, заузем [zaùzeti, zaùzmēm] да заема (площ, място, пространство и т.н.); да
 завзема, да превзема
хектар [hèktār] хектар
укупан, укупна, укупно [ùkupan, ùkupna, ùkupno] общ, цял, съвкупен | **укупно**
 [ùkupno] общо, всичко
површина света под шумом [površina svêta pod šumom] територията на света, заета
 от гори
највиши, највиша, највише [nâjvišī, nâjvišā, nâjvišē] най-висок
најдебљи, најдебља, најдебље [nâjdebljī, nâjdebljā, nâjdebljē] най-дебел
основица [òsnovica] основа (*геом.*)
запремина [zâpremina] обем; вместимост, капацитет
измерен, измерена, измерено [izmeren, izmerena, izmereno] измерен
износити, износим [iznòsiti, iznosīm] възлизам на (*сума*), на стойност съм; изнасям;
 износвам
кубни, кубна, кубно [kûbnī, kûbnā, kûbnō] кубичен, кубически | **кубни метар** [kûbnī
 mêtar] кубичен (кубически) метър
изградити, изградим [izgráditi, izgrādīm] да построя; да изградя
изграђивати, изграђујем [izgrađivati, izgrađujēm] строя; изграждам
петособан, петособна, петособно [petòsoban, petòsobna, petòsobno] петстаен
кора [kôga] кора
влага [vlàga] влага, влажност
дрвни, дрвна, дрвно [dřvnī, dřvnā, dřvnō] дървесен, отнасящ се до (свързан с) дървета;
 горски, лесничейски | **дрвна маса** [dřvnā mäsā] дървесна маса, дървесина
танин, танина [tànīn, tanína] танин
недостатак, недостатка [nedostátak, nedostátka] липса; недостатък, дефект
смоласт, смоласта, смоласто [smòlast, smòlasta, smòlasto] смолест
супстанца [supstànca] вещество
учинити, учиним [učiniti, učinīm] да направя, да извърша, да сторя
чинити, чиним [činiti, činīm] правя, върша, струвам
пожар [pòžār] пожар

отпоран, отпорна, отпорно [òtpōran, òtpōrna, òtpōrno] устойчив | **отпоран на** [òtpōran na něšto] устойчив на нешто; **отпоран на пожар** [òtpōran na pōžār] пожароустойчив

шумски, шумска, шумско [šùmskī, šùmskā, šùmskō] горски

трајан, трајна, трајно [trâjan, trâjna, trâjno] траен, дълготраен; продължителен

трулети, трулим [trùleti, trùlīm] гния

труљење [trùljēnje] гниене

подлегати, подлежем [podlégati, pòdlēžēm] поддавам се на; бивам победен, умирам (от рани) | **подлеже труљењу** [pòdlēžē trùljēnju] поддава се на гниене

погодан, погодна, pogodно [pògodan, pògodna, pògodno] подходящ; удобен, благоприятен

најразличитији, најразличитија, најразличитије [nâjrazličitijī, nâjrazličitijā, nâjrazličitijē] най-различен, най-разнообразен

сврха [svřha] цел, предназначение

савез [sávez] съюз (*политически*)

СССР, Совјетски савез [sòvjetskī sávez] СССР, Съветски съюз

питање [pítanje] въпрос; запитване; проблем

потврдан, потврдна, потврдно [pòtvrdan, pòtvrdna, pòtvrdno] утвърдителен, положителен

одговорити, одговорим [odgovòriti, odgòvořīm] да отговоря

одговарати, одговарам [odgovárati, odgòvārām] отговарям

Крим [Krīm] Крим

Кавказ [Kàvkāz] Кавказ

цео, цела, цело [cèo, cèla, cèlo] цял

посађен, посађена, посађено [pòsāđen, pòsāđena, pòsāđeno] посаден, насаден, засаден

Грузија [Grûzija] Грузия

многи, многа, много [mnògī, mnògā, mnògō] многоброен

плод, плода [plòd, plòda] плод; резултат

доносити, доносим [donòsiti, dònòsīm] донасям; вземам, приемам | **доносе плодове** [dònòsē plòdove] дават (раждат) плодове (реколта, добив, резултати)

донети, донесем [dòneti, dònēsēm] да донеса; да взема, да приема

индустријски, индустријска, индустријско [indùstrijskī, indùstrijskā, [indùstrījskō] промишлен, индустриален

плантажа [plantáža] плантация, насаждения

створити, створим [stvòriti, stvòřīm] да създам; да сътворя

стварати, стварам [stvárati, stvârām] създавам; творя; сътворявам

приморје [přimòrje] [морско] крайбрежие

околина [òkolina] околност, околности; околна среда

језеро [jèzero] езеро

процват [přòcvāt] разцвет

зрелост [zrèlòst] зрелост

тек [tèk] едва, тепърва

потомак, потомка, мн. потомци [potómak, potómka, potómci] потомък

Вежбе

1. Одговорите на следећа питања:

- а)
1. Која је најстарија билька на нашој планети?
 2. Шта се догађа са природним шумама секвоје?
 3. О чему озбиљно размишљају научници?

4. Шта је секвоја?
5. Каква су стабла секвоје?
6. Коју висину досежу циновска стабла секвоје?
7. А који промер досежу стабла секвоје?
8. Колико дуго живе секвоје?
9. Из чега нарасту секвоје?
10. Чему је слично сићушно семе секвоје?

b)

1. Колико стара је историја појаве и ширења секвоје на Земљи?
2. Шта сведочи о томе да је историја појаве и ширења секвоје стара 140 милиона година?
3. Ко је пронашао окамењене крошње, трагови грана, љуска и пелуда секвоја?
4. Где су расле величанствене шуме секвоја у далекој прошлости?
5. Где су се данас сачувале природне шуме зимзелене секвоје?
6. А где су се сачувале природне шуме циновске секвоје или мамутовца?
7. Колико се рачуна да заузимају природне шуме секвоја?
8. Какав је постотак површине коју заузимају природне шуме секвоја од укупне површине света под шумом?

c)

1. Колико је високо највише стабло зимзелене секвоје што се сачувало до наших дана?
2. А какав је промер основице најдебљег стабла секвоје што се сачувало до наших дана?
3. Колико износи највећа запремина измереног стабла секвоје?
4. Шта би се могло изградити од тих 1416 кубних метара дрвне масе?
5. Каква је крошња секвоје?
6. Колико је дебела кора секвоје?
7. Шта има у дрвној маси секвоје?
8. Каквом су учинили секвоју њена дебела кора, влага у дрвној маси, велика количина танина и недостатак смоластих супстанци?
9. Каква је дрвна маса секвоје?
10. Чему не подлеже дрвна маса секвоје?
11. За шта је погодна дрвна маса секвоје?

d)

1. На које питање су потврдно одговорили стручњаци из Крима и Кавказа?
2. Где су посађене целе шуме стабала секвоје?
3. Шта доносе многа од стабала секвоје која су посађена у Краснодарском крају и у Грузији?
4. Где ће се створити индустријске плантаже секвоје?
5. Ко ће видети процват и зрелост шума секвоја у Совјетском савезу?

2. Преведите на српски језик

a)

естествени гори, дрво-чудо, пљно изчезване, гигантски ствол, далечно минало, на територијата на днешна Франција, вечнозелена секвоја, крајбрежна ивица, мамонтово дрво; територијата на света, заета от гори; дијаметър на основата, обем на ствола, възлиза на (на стойност е), петстаен апартамент, дрвесна маса, вещество, пожароустойчив, горски пожар, поддавам се на гниене, подходящ за целта, да отговоря утвърдително, давам плодове, в околностите на курорта, на бреговете на езерото

b)

Секвојата е нај-старото растение на нашата планета. Обаче нејните естествени гори постојано се سماјуваат. Учените сериозно размислаат за тоа как да спасат тоа дрвочудо од пълно исчезвање.

Секвојата е истинско чудо на природата. Гигантските стволоче достигат височина 110 метра и диаметър 12 метра. Живеат од три до пет хиљади години, а израстаат од миниатурно семе, подобно на семето на руската бреза.

c)

Историята на појавувањето и разпространението на секвојата на Земјата е на 140 милиона години (*е стара на 140 милиона години*). За тоа сведетелстаат вкаменели корони, следи од клони, люспи, прашец, които са открили од учените (*които са открили учените*). Величествени гори од секвои во далечното минало растели на територијата на денешна Франција и Јапонија, а дори и на Шпицберген и Новосибирските острови. Днес естествените гори од вечнозелена секвоја са се запазили само во крајбрежната ивица на Калифорнија, а од гигантска секвоја или мамонтово дрво – по западните склонове на планинскиот масив Сиера Невада. Смята се (*изчислява се*), че заемаат околу [един] милион хектара, което е по-малко од 0,03 процента од обшата територијата на света, заета од гори.

d)

Нај-високото дрво вечнозелена секвоја, което се е запазило до наши дни, е високо 112 метра, а нај-дебелото има диаметър на основата седем и половина метра. Нај-големиот обем на измерен ствол на секвоја възлиза на 1416 кубически метра. Од тоа би могло да се направат 46 петстайни апартамента.

Гигантската корона, кората, дебела 60 сантиметра, влагата во дрвесината, голямото количество танин и липсата на смолисти вещества са направиле ствола на секвојата многу устојчив на горски пожари. Дрвесината на секвојата е трайна, не се поддава на бързо гниење и е подходяща за нај-различни цели.

e)

Може ли секвојата да вирее и на територијата на СССР? На този въпрос отговориха утвърдително специалистите од Крим и Кавказ. Цели гори од тези дрвоче са посадени вече во Краснодарскиот крај и во Грузија. Многу од тези дрвоче дават плодове. Индустијални плантации од секвоја ще се създадат по Черноморското крајбрежие и во околностите на курортите Сочи и Гагра. Разцвела и зрелостта на тези гори ще видят едва нашите потомци.

3. Допуните реченице:

a)

Данас су се природне шуме зимзелене секвоје ... само у обалном појасу Калифорније
Најдебље стабло секвоје има промер ... од седам и по метара
Највећа запремина измереног стабла секвоје ... 1416 кубних метара.
Дрвна маса секвоје е трајна, не ... брзом труљењу.
Дрвна маса секвоје ... је за најразличитије сврхе.
Индустијске плантаже секвоје ... се на Црноморском приморју

b)

Секвоје нарасту из сићушног семена ... семену руске брезе.
Циновска стабла ... висину од 110 метара и промер од 12 метара.
Историја појаве и ширења секвоје на Земљи ... је 140 милиона година.

О томе ... окамењене крошње, трагови грана, љуска и пелуда које су ... научници. Величанствене шуме секвоја у далекој прошлости расле су на ... данашње Француске и Јапана.

4. Испуните таблицу по узорку (0), утврдите, одговарају ли тврдње садржају текста:

0. Секвоја је најстарија биљка на нашој планети.
1. Данас су се природне шуме зимзелене секвоје сачувале само на Црноморском приморју
2. Циновска стабла секвоје досежу висину од 110 метара.
3. Природне шуме мамутовца сачувале су се само на западним падинама планинског масива Сијера Невада.
4. Дрвна маса секвоје подлеже брзом труљењу.
5. Природне шуме секвоје се стално смањују.
6. Рачуна се да шуме секвоје заузимају више од 0,03 посто укупне површине света под шумом.
7. Дрвна маса секвоје погодна је за најразличитије сврхе.
8. Секвоја може да расте и на подручју Крима и Кавказа.
9. Највише стабло зимзелене секвоје што се сачувало до наших дана високо је 100 метара.
10. Историја појаве и ширења секвоје на Земљи стара је 140 милиона година.
11. Најдебље стабло зимзелене секвоје што се сачувало до наших дана има промер основице од 12 метара.
12. Секвоје живе три до пет хиљада година.
13. Кора секвоје дебела је 46 центиметара.
14. Стабло секвоје врло отпорно је на шумске пожаре.

Тачно	Нетачно
X	

ГРАМАТИКА

Датив

Датив је падеж у коме стоји име појма коме је нешто намењено или управљено.

Датив без предлога

1. Датив код глагола давања:

Милан је својој сестри за рођендан поклонио леп ланчић.

Развој технологије допринео је осавремењавању зубне пасте.

Цео свет је могао да да свој допринос овој ризници знања.

Препустимо ли се машини, можемо да замислимо колико има нетачних података на глобалној мрежи.

Ако смо се сувише препустили „инстант знању“, можемо стећи потпуно погрешну слику о свету.

Немојте потцењивати привлачне цене које вам нуде бугарски бањски центрови.

Потребно је возачима послати брошуре како би научили шта је то вертикална и хоризонтална сигнализација.

Десио се скандал који **феномену** Интернета даје сасвим супротну симболику.

2. Датив код глагола саопштавања:

„Шта кажете – рекао јој је – да заједно проведемо негде време до следећег воза?“

3. Код глагола који означавају кретање или управљеност у неком правцу:

И ми желимо да се приближимо Европи.

4. Код глагола који означавају да се неке нешто чини:

Стандард омогућава грађанима да плате литар минералне воде.

Хисарја може да вам помогне ако имате проблема са бубрезима.

Приметио је да се исто десило и **некој** згодној **плавуши**.

Део биљке можете сецнути кад **вама** или **неком** од ваших укућана затреба баш тај зачин.

Кувар наше експедиције тог поподнева **нам је** на броду припремио и сервирао наш први ручак.

Родитељи су се успротивили **забрани** коришћења тротинета.

Википедија за свој обим и своју популарност има да захвали **својој демократичности**.

5. Код речи и израза који означавају неко стање:

Међу политичаре **којима** раскошан живот није непознаница спада и председник скупштине.

Секвоје нарасту из *сићушног семена сличног семену* руске брезе.

Чанак је тако постао први *комшија* **свом куму, српском „краљу шећера“ Миодрагу Костићу**.

Датив с предлозима

1. Уз глаголе **кретања у упављености** према појму с именом у дативу често се употребљавају предлози *к (ка)* и *према*:

Већина Срба који су се запутили ка истоку иде у куповину или на одмор.

Кријумчари људи и азиланти се пробијају ка западу под заштитом таме.

2. Предлог *према* употребљава се и уз глаголе **што означавају сагласност са нечим**:

Према нашој идеји сви зидови, па и подови и плафони, граде се à la harmonica.

Становници Србије, *према званичним подацима*, дневно у просеку троше 250 - 300 литара воде.

3. Предлог *према* уз глаголе и остале речи **које означавају неко расположење**:

Новосађани због *зависти* или *подозривости* *према власницима* насеље прозваше Долина лопова.

4. Датив понекад се употребљава и уз предлоге *насупротив*, *против*, *близу* (који се чешће употребљавају са генитивом) и *упркос*:

Неке ствари што су тако *близу нама* се чини као да су у свемиру.
Упркос умрлом хладном рату свету реално прети нуклеарна катастрофа.
Насупрот песимистичким сценаријима, стручњаци поручују да ће глобално
отопљење имати и неке благотворне ефекте.

Речник

наменити, наменим [naméniti, nàmēnīm] да предназнача
намењивати, намењујем [namenjívati, namēnjujēm] предназначавам
управити, управим [ùpraviti, ùpravīm] да отправа, да насоча
управљати, управљам [ùpravljati, ùpravljām] отправам, насочвам; управљавам,
рководя
управљен, управљена, управљено [ùpravljen, ùpravljena, ùpravljeno] отправен,
насочен
управљеност [ùpravljenōst] насоченост
кретање [krétānje] движение
саопштавати, саопштавам [saopštávati, saopštāvām] съобщавам
саопштавање [saopštāvānje] съобщаване
стање [stānje] състояние
сагласност [sàglasnōst] съгласие
насупрот [nasùprot] противно на
против [protiv] срещу, против
упркос [up`rkos] въпреки
близу [blízu] близо до, край
свемир [svèmīr] вселена, космос
умро, умрла, умрло [ùmro, ùm`rla, ùm`rlo] умрял
хладан, хладна, хладно [hládan, hládna, hládnō] студен
рат [ràt] война | **хладни рат** [hládnī ràt] студената война
претити, претим [prétiti, prētīm] заплашвам; заканвам се
нуклеаран, нуклеарна, нуклеарно [nùklearan, nùklearna, nùklearno] ядрен,
термоядрен
поручити, поручим [porúčiti, pòrūčīm] да заръчам, да оставя послание (съобщение)
поручивати, поручујем [poručívati, porùčujēm] заръчвам, оставям послание
(съобщение)

Лекција бр. 12

Зашто волим своју отаџбину?

У књизи једног шармантног и шашавог енглеског професора који у Лондону држи приватну школу за децу странаца вешто су прокоментарисани дечији одговори на темат „Зашто волим своју отаџбину“.

Бележим неколико најкраћих задатака не одајући име ни једне описане отаџбине:

„Ја волим моју отаџбину јер је далеко и јер тамо живи једна девојчица.“

„Не знам зашто волим отаџбину. Можда сам ја тај патриота!“

„Мама и тата су овамо побегли од отаџбине. Ту сам се родио. Тата каже да отаџбина није крива. Волим је зато што је невина.“

„Моја отаџбина је мала. Волим је јер ми је жао.“

Читајући задатке жалио сам (опет!) што детињство престаје и што од детета мора постати човек, исто онако као што од љупког телета мора постати во. Једном су ови дечаци искрено забележили зашто воле отаџбину и неће никад више! Касније сва друштва, сви системи, све цркве, све читанке, све класе, сви светови и сва човечанства, иначе тако различити, терају човека да о отаџбини мисли исто: љубав према отаџбини је дужност.

Један Француз може да мрзи Французе и презире Францускиње, али његова је дужност да воли Француску!

Срео сам до данас врло мало људи који су открили да је отаџбина човек, а не територија!

Као и већина научен сам да је љубав према отаџбини дужност. Питао сам многе пријатеље зашто воле отаџбину и добијао увек исти одговор: па то је бар јасно, свако воли своју отаџбину!

Мршаво и јадно!

Љубави се морамо учити од деце. Из књиге професора Бела за себе бирам одговор: моја отаџбина је мала, волим је, јер ми је жао.

Брана Црнчевић, *Србија у дневнику*, 8., стр. 22, у: *Дневник једног...*, Београд, 1987., *Целна књига Београдског издавачко-графичког завода*.

Речник

отаџбина [òtadžbina] отечество, родина

шармантан, шармантна, шармантно [šarmàntan, šarmàntna, šarmàntno]

очарователен; чаровен

шашав, шашава, шашаво [šašav, šašava, šašavo] шантав, шур; завеян, ексцентричен

енглески, енглеска, енглеско [ènglĕskī, ènglĕskā, ènglĕskō] английски
Лондон, Лондона [Lòndōn, Londóna] Лондон
држати, држим [d`rʒati, d`rʒīm] държа; имам, притежавам
приватан, приватна, приватно [prìvātan, prìvātna, prìvātno] частен; личен;
 поверителен
странац, странца [stránac, stránca] чужденец
вешт, вешта, вешто [vĕšt, vĕšta, vĕšto] вещь, умел, опитен; сръчен
прокоментарисати, прокоментаришем [prokomentàrisati, prokomentàrišĕm] да
 коментирам
одговор [òdɡovōr] отговор
темат, темата [tĕmāt, tĕmāta] тема
бележити, бележим [bĕleʒiti, bĕleʒīm] бележа, отбелязвам, набелязвам; означавам,
 обозначавам
најкраћи, најкраћа, најкраће [nājkraćī, nājkraćā, nājkraćĕ] най-къс, най-кратък
задатак, задатка [zadátak, zadátka] задание, задача, работа (*напр. домашна*)
одати, одам [òdati, òdām] да изкажа, да разкрия, да издам
одавати, одајем [odávati, òdājĕm] изказвам, разкривам, издавам
одајући [òdājućī] изказвайки, разкривайки, издавайки | **не одајући** [ne òdājućī] без да
 изкажа (изказвам), без да разкрия (разкривам), без да издам (издавам)
описати, опишем [opísati, òpīšĕm] да опиша
описивати, описујем [opisívati, opìsujĕm] описвам
описан, описана, описано [opísan, opisana, opisano] описан
далек, далека, далеко [dàlek, dalèka, dalèko] далечен
далеко [dalèko] далеч, далеко
девојчица [devòjčica] момиченце
патриота [patrìota] патриот
овамо [òvāmo] тук, насам
побећи, побегнем [pòbecī, pòbegnĕm] да побегна, да избягам
побегао, побегла, побегло [pòbegaο, pòbegla, pòbeglo] побегнал
родити се, родим се [ròditi se, ròdīm se] да се родя
родио се, родила се, родило се [ròdio se, ròdila se, ròdilo se] родил се, роден
рађати се, рађам се [ráđati se, ráđām se] раждам се
казати, кажем [kázati, kážĕm] да кажа
казивати, казујем [kazívati, kàzujĕm] казвам; разказвам
крив, крива, криво [krív, kríva, krívo] виновен; крив
невин, невина, невино [nĕvin, nĕvina, nĕvino] невинен
мали, мала, мало [mālī, mālā, mālō] малък
жао [žào] жал | **жао ми је (некога)** [žào mi je nĕkōga] мъчно (жал) ми е (за някого),
 съжалявам (някого)
читати, читам [čitati, čitām] чета
читајући [čitājućī] четейки
жалити, жалим [žàliti, žàlīm] жаля, съжалявам
жалио, жалила, жалило [žàlio, žàlila, žàlilo] жалил, съжалявал
опет [òpĕt] пак, отново
детинство [dètīnjstvo] детство
престајати, престајем [prèstajati, prèstajĕm] преставам, свършвам, прекратявам,
 спирам
престати, престанем [prèstati, prèstanĕm] да престана, да свърша, да прекратя, да спра
дете, детета [déte, dèteta] дете
онако [onàko] иначе, така, по друг начин
љубак, љупки, љупка, љупко [ljùbak, ljùpkī, ljùpka, ljùpko] мил, миловиден;
 очарователен, кокетен, приветлив, приятен
теле, телета [tèle, tèleta] теле

во, вола [vô, vòla] вол
једном [jèdnôm] веднъж, един път; някога
искрен, искрена, искрено [ïskren, ïskrena, ïskreno] искрен
забележити, забележим [zabèležiti, zabèležīm] записвам, отбелязвам
забележио, забележила, забележило [zabèležiо, zabèležiла, zabèležiло] записал,
отбелязал
никад, никада [nïkad, nïkada] никога
друштво [drúštvo] общество; дружество, компания
систем, система [sistēm, sistéma] система | **друштвени систем** [drúštvenī sistēm]
обществен строй
црква [cřkva] църква
читанка [čitānka] читанка
класа [klāsa] класа (*напр. работническа*)
свет [svêt] свят
човечанство [čovečānstvo] човечество
иначе [ïnāče] иначе
терати, терам [tèrati, tèrām] гоня; карам; принуждавам
мислити, мислим [mìsliti, mìslīm] мисля
исти, иста, исто [ïstī, ïstā, ïstō] същ, същия; един и същ, еднакъв; същински
исто [ïsto] еднакво, едно и също
љубав [ljúbav] любов | **љубав према отаџбини** [ljúbav preма òtadžbini] любов към
отечеството
дужност [dúžnōst] дълг, задължение; длъжност
Француз, Француза [Frāncūz, Francúza] французин
мрзити (мрзети), мрзим [mřziti, mřzeti, mřzīm] мразя | **мрзи ме** [mřzī me] мързи ме
мржња [mřžnja] омраза
презирати, презирем [prèzirati, prèzirēm] презирам
Францускиња [Frāncūskinja] французойка
срести, сретнем [srèsti, srètnēm] да срещна
сретати, сретам [srètati, srètām] срещам
срео, срела, срело [srèо, srèла, srèло] срещнал
открити, откријем [òtkriti, òtkrijēm] да открия, да разкрия
откривати, откривам [òtkrívati, òtkrīvām] откривам, разкривам
научити, научим [naučiti, naučīm] да науча
научавати, научавам [naučávati, naučāvām] уча (научавам) (*някого на неџо*), поучавам
научен, научена, научено [naučen, naučena, naučeno] научен
добијати, добијам [dobíjati, dòbījām] получавам, придобивам
добити, добијем [dòbiti, dòbijēm] да получа, да придобия
бар [bār] поне
јасан, јасна, јасно [jāsan, jāсна, jāсно] ясен
мршав, мршава, мршаво [mřšav, mřšava, mřšavo] слаб, кљошав; мизерен, жалък
јадан, јадна, јадно [jādan, jāдна, jāдно] окаян, беден; клет, нещастен
јадник, јадника [jādnīk, jadníka] окаяник, клетник, нещастник | **Јадници** [jadníci]
(*Виктора Игоа*) Клетниците (*от В. Юго*)
бирати, бирам [bíрати, bíрām] избирам
изабрати, изаберем [izàbrati, izàberēm] да избира
одабрати, одаберем [odàbrati, odàberēm] избирам
дневник [dnêvnik] дневник; ежедневник
џеп [džèp, džèра] джоб
џепни, џепна, џепно [džèpnī, džèpnā, džèpnō] джобен
завод [závod] институт; заведение, учреждение; комбинат
издавачки, издавачка, издавачко [izdāvāčkī, izdāvāčkā, izdāvāčkō] издателски

Вежбе

1. Одговорите на следећа питања:

a)

1. Који темат разматра у својој књизи енглески професор?
2. Какав је тај енглески професор према аутору овог текста, Брани Црнчевићу?
3. Шта држи енглески професор у Лондону?
4. Како је енглески професор прокоментарисао дечије одговоре на темат „Зашто волим своју отаџбину“?
5. Зашто прво дете воли своју отаџбину?
6. Да ли друго дете зна зашто воли отаџбину?
7. А зашто треће дете воли своју отаџбину?
8. Зашто треће дете мисли да му је отаџбина невина?
9. Где се је треће дете родило?
10. Зашто се је треће дете родило у Енглеској?
11. Каква је отаџбина четвртог детета?
12. Зашто четврто дете воли своју отаџбину?

b)

1. Зашто је Брана Црнчевић жалио читајући дечије задатке?
2. С чим је аутор упоредио постајање детета човеком?
3. Када су ови дечаци искрено забележили зашто воле отаџбину?
4. Зашто деца неће никад више искрено да забележе зашто воле отаџбину?
5. Шта може да осећа један Француз?
6. Каква је дужност једног Француза?
7. Какве људи је срео аутор?
8. А јесу ли ти људи многи?
9. Чему је аутор научен?
10. Кога је аутор питао зашто воли отаџбину?
11. Какав одговор је добијао аутор?
12. Откада се према аутору морамо учити љубави према отаџбини?
13. Који одговор је аутор за себе одабрао из књиге професора Бела?

2. Преведите на српски језик

a)

Франк Бел е чаровен и ексцентричен англијски преподавател. В Лондон притежава частно училище за деца на чужденци. В една своя книга професор Бел умело коментира детските отговори на тема „Зашто обичам отечеството си“.

Да отбележим неколку от нај-кратките работи, без да издаваме името на нито едно от описаните отечества:

b)

„Обичам отечеството си, зашто е далеч и зашто там живее едно момиченце“.

„Не знам зашто обичам отечеството си. Може би съм патриот!“

„Мама и татко са избягали тук от отечеството. Тук съм се родил. Татко казва, че отечеството не е виновно. Обичам го, зашто е невинно“.

„Моето отечество е малко. Обичам го, зашто ми е жал за него“.

с)

Четейки работите съжаливах отново, че детството свършва и че от детето трябва да стане човек, също както от миловидното теле трябва да стане вол. Някога (*веднъж*) тези момчета искрено са записали (*отбелязали*) зашто обичат отечеството си и няма никога повече [да го направят]! По-късно всички общества, всички строеве, всички църкви, всички читанки, всички класи, всички светове и всички човечества, иначе толкова различни, принуждават (*карат*) човека да мисли за отечеството по един и същ начин (*едно и също*): любовта към отечеството е дълг.

д)

Един французин може да мрази французите и да презира францужойките, но негов дълг е да обича Франция!

Срещал съм досега (*до днес*) твърде малко хора, които са открили, че отечеството е човек, а не територия!

Както и мнозинството [хора и аз] съм научен, че любовта към отечеството е дълг. Питал съм много приятели зашто обичат отечеството и винаги получавах един и същ (*същия*) отговор: ами че то поне е ясно – всеки обича отечеството си!

На любов трябва да се учим от деца. От книгата на професор Бел си избирам отговор: Моето отечество е малко, обичам го, зашто ми е жал за него.

3 Допуните реченице:

а)

Један енглески професор у Лондону ... приватну школу за децу странаца.

У књизи вешто су ... дечији одговори на темат „Зашто волим своју отаџбину“.

Читајући задатке жалио сам што детињство

Касније сва друштва ... човека да о отаџбини мисли исто.

Срео сам до данас врло мало људи који су ... да је отаџбина човек.

Љубави се морамо ... од деце.

б)

Од љупког телета ... постати во.

Бележим неколико најкраћих ... не одајући име ни једне описане отаџбине.

Жалио сам што од ... мора постати човек.

Питао сам многе пријатеље зашто воле отаџбину и добијао увек ... одговор.

Мама и тата су ... побегли од отаџбине.

Један Француз може да мрзи Французе, али његова је ... да воли Француску!

4. Одредите инфинитив и прво лице једнине презентата подцртаних радних придева:

Мама и тата су овамо побегли од отаџбине.

Ту сам се родио.

Читајући задатке жалио сам (опет!) што детињство престаје и што од детета мора постати човек, исто онако као што од љупког телета мора постати во.

Једном су ови дечаци искрено забележили зашто воле отаџбину и неће никад више!
Срео сам до данас врло мало људи који су открили да је отаџбина човек, а не територија!

Питао сам многе пријатеље зашто воле отаџбину и добиао увек исти одговор: па то је бар јасно, свако воли своју отаџбину!

ГРАМАТИКА

Акузатив

Акузатив је падеж који означава да глаголска радња потпуно обухвата неки предмет.

Акузатив без предлога

У акузативу обично стоје објекти такозваних *прелазних (транзитивних) глагола*. Такви објекти зову се *прави објекти*.

Професор држи *приватну школу*.

Ја волим *моју отаџбину*.

Касније сви системи терају *човека* да о отаџбини мисли исто.

Један Француз може да мрзи *Французе* и презире *Францускиње*.

Питао сам *многе пријатеље* зашто воле *отаџбину* и добијао увек *исти одговор*.

Свако воли *своју отаџбину*.

У акузативу стоји и такозвани *логички субјекат* уз глаголе или изразе који значе неко стање или расположење, нпр.:

боли ме, мрзи ме, страх ме је

У акузативу, уместо у генитиву, могу да се употребљавају имена које значе *време*:

Свако јутро устајем рано (= *Сваког јутра* устајем рано).

Причали смо сву ноћ (= *Причали смо целе ноћи*).

Акузатив са предлозима

Само с акузативом слажу се предлози: *кроз, низ* и *уз*.

Кад погледаш *кроз прозор*, одмах ти се заврти у глави.

Глас о новом начину доласка у школу пронео се *кроз учионице*.

Кроз месец дана директор Тери Арнолд панично је сазвао родитеље.

Силазим *низ степенице*.

Отпловио је *низ реку*.

Провлачио сам се *кроз те трапаве стубове*.

Унутра се улази поред чувара, *кроз рампу*.

...*уз занемарљив постотак* некорисне површине

...*младић у црној мајици припијеној уз тело*

Ако *уз то* саксије буду и декоративне, можете направити заиста леп аранжман.

Предлог 'ради' стоји *уз генитив* имена које означава циљ.

Са акузативом се слажу и предлози *међу*, *над*, *под*, *пред* и *за*, кад означавају *кретање* или *место завршетка кретања*:

Међу политичаре којима раскошан живот није непознаница спада и још увек актуелни председник војвођанске скупштине.

Сваког дана су *над наш логор* надлетали савезнички авиони.

Дошао је *под прозор* собе.

Стигао је *пред његова врата*.

Ушао је у собу и сео *за сто*.

Предлог *за* не употребљава се само за означавање места завршетка кретања него означава да је један *предмет повезан уз други*:

Професор у Лондону држи приватну школу *за децу* странаца.

Ненад Чанак је *за становање* одабрао Цептер насеље.

Овај модел је засад *предвиђен само за породичне зграде*.

Обратили су му се *за савет*.

Предлози *у* и *на* са акузативом обележавају *место у правцу кога се врши кретање*, односно које је *крајњи циљ тог кретања*.

Приликом уласка у *Шимановце* не можете видети где сте.

Већина Срба, који су се запутили ка истоку, иде у *куповину* или *на одмор на црноморску обалу*.

У потпуно *ограђену насеобину* се улази поред чувара.

Предлози *у* и *на* са акузативом имају и друга значења:

Чанак се тамо *уселио у време* ванредног стања.

Породична кућа Ђорђа Балашевића *уклапа се у окружење*.

Прве пасте за зубе су, бар према изгледу, *подсећале на данашњу верзију*.

На ово питање су потврдно *одговорили* стручњаци.

Стабла секвоје су врло *отпорна на шумске пожаре*.

То не *утиче на квалитет* услуга.

Свако *на свој начин* је дошао до квадрата на Татарском брду.

...плаћање рачуна на време

Улагање у путну инфраструктуру

Речник

слагати се, слажем се [sláɡati se, slâžēm se] съгласувам се, съответствам, подхождам; съгласен съм

сложити се, сложим се [slòžiti se, slòžīm se] да се съгласувам; да се съглася

радни придев [râdnī prîdev] минало деятелно (действително) причастие на -л

прелазан, прелазна, прелазно [prélazan, prélazna, prélazno] преходен

транзитиван, транзитивна, транзитивно [trânzîtivan, trânzîtivna, trânzîtivno]

преходен | **транзитивни глагол** [trânzîtivnī glágol] преходен глагол

логички, логичка, логичко [lògičkī, lògičkā, lògičkō] логически

уз [uz] срещу, нагоре по, въз; до, при, край; с

низ [niz] надолу по

силазити, силазим [sìlaziti, sìlazīm] слизам
сићи, сиђем [síci, sídēm] да сляза
степенице [stèpenice] стълби, стълбище
отпловити, отпловим [otplòviti, òtplovīm] да отплавам
отпловљавати, отпловљавам [otplovljávati, otplovljāvām] отплавам
завршетак, завршетка [završétak, završétka] край, свършване, завършек
кретање [krétānje] движение
надлетати, надлећем [nadrétati, nàdlécēm] прелитам над
надлетети, надлетим [nadrèteti, nadlètīm] да прелетя над
обележавати, обележавам [obeležávati, obelèžāvām] отбелязвам, обозначавам,
маркирам
обележити, обележим [obeležiti, obelèžīm] да отбележа, да обознача, да маркирам
повезати, повежем [povézati, pòvèžēm] да свържа
повезивати, повезујем [povezívati, povèzujēm] свързвам
обратити се, обратим се [obrátiti se, òbrātīm se] да се обърна (към някого)
обраћати се, обраћам се [òbraćati se, òbraćām se] обръщам се (към някого)

Вежба

Одредите посебна значења подцртаних падежних облика:

a)

У књизи једног шармантног и шашавог енглеског професора који у Лондону држи приватну школу за децу странаца вешто су прокоментарисани дечији одговори на темат „Зашто волим своју отаџбину“.

Бележим неколико најкраћих задатака не одајући име ни једне описане отаџбине:
Мама и тата су овамо побегли од отаџбине.

Читајући здатке жалио сам (опет!) што детињство престаје и што од детета мора постати човек, исто онако као што од љупког телета мора постати во.

b)

Волим је јер ми је жао.

Једном су ови дечаки искрено забележили зашто воле отаџбину и неће никад више!

Касније сва друштва, сви системи, све цркве, све читанке, све класе, сви светови и сва човечанства, иначе тако различити, терају човека да о отаџбини мисли исто: љубав према отаџбини је дужност.

Срео сам до данас врло мало људи који су открили да је отаџбина човек, а не територија!

Као и већина научен сам да је љубав према отаџбини дужност.

Љубави се морамо учити од деце.

Из књиге професора Бела за себе бирам одговор: моја отаџбина је мала, волим је, јер ми је жао.

Обнављање градива (3)

1. Преведите са бугарског на српски језик следеће изразе:

а)

известно ни е, след приемането, Европeйски сјуоз, бългaрскaтa грaницa с Турциjа, вљншнa грaницa, дa прeминa грaницaтa, нeлeгaлни имигрaнти, злe охрaнjвaнa грaницa, зaщитa нa грaницaтa, изрaзхoдвaм срeдствa, сeриoзни срeдствa, рaзпрoстрaни сe (*пoнeсe сe, рaзнeсe сe*) мљвa (слух), трaфикaнти (*кoнтрaбaндистити*) нa хoрa, всe пo-гoлjмa цeнa, трaфик нa (*тљргoвиjа с*) хoрa, прoдљжaвa дa сe прoвeждa (*прoтичa и пo-нaтaтљк*), тљрсeци убeжисцe, мoрски курoрт (*лeтeн курoрт нa мoрeтo*), aтрaктивни (*привлeкaтeлни*) цeни, нeсрaвними цeни, фрeнскaтa Ривиeрa, знaчитeлно влиjа нa кaчeствoтo, Чeрнoмoриe (*чeрнoмoрскoтo крaйбрeжисцe*), зa сљжaлeниe, пљтни тaбeли и пљтни знaци

б)

oтивaм нa пoчивкa, мaлки симпaтични хoтeли, зeлeни пaркoвe, срeд висoки дљрвeтa (*ствoлoвe*), прeдпoчитaм (*oбичaм пoвeчe*), с изглeд кљм мoрeтo, oсвeн тoвa, вкуснa и здрaвoслoвнa хрaнa, дa дoбaвjа кљм хрaнaтa, eстeствeни пoдпрaвки, приjтeн aрoмaт, нjмa нищo изкуствeнo, зa рaзликa oт, нa крaя нa oбjдa, слaдки плoдoвe, сутрин (*сутринтa*), вeчeр (*вeчeртa, вeчeрнo врeмe*), рaзхoждaмe сe в пaркa, гoлeми кoрoни [*нa дљрвeтa*], вeчнoзeлeнo дљрвo, привличaм внимaниe, бaлкaнски стрaни, кaктo мe устрoйвa (*кaктo ми oтгoвaрjа*), oтивaм нa плaж (*нa кљпaнe*), игрajа бaскeтбoл, сeдjа в кaфeнe, крaй мoрскиjа брjаг, слeдoбeд, oтивaм нa пaзaр (*пoкупки*)

2. Преведите са бугарског на српски језик следеће глаголе:

дa стaнa [*нjкaкљв, нeщo*]
oпитвaм сe
дa прeминa
хaрчa (*изрaзхoдвaм*)
дa сe рaзпрoстрaнjа (*дa сe пoнeсa, дa сe рaзнeсa*)
взeмaм
прoтичaм (*прoвeждaм сe*)
дa избeрa
влиjа
oтивaм (*вљрвjа*)

кaрaм (*шoфирaм, упрaвљjвaм*)
дa зaбeлeжa
пoддљржaм
прeпoрљчвaм
избирaм
прeдпoчитaм (*oбичaм пoвeчe*)
хaрeсвaм, хaрeсвa мe сe
нaмирaм сe
прeдлaгaм (*кaнjа*)
дoбaвjам (*прибaвjам*)

пoлучaвaм
дa пoлучa
дa сe пoчинa
рaзхoждaм сe
привличaм
виждaм, дa видjа
прeкaрвaм [*врeмe*]
устрoйвa мe (*oтгoвaрjа мe*)
игрajа
сeдjа
купувaм
дa изпрaтjа

3. Кaкo сe мeљajу пoкaзнe зaмeницe *oвaj* и *тaj* у рaзличитим рoдoвимa, брoјeвимa и пaдeжимa?

4. Преведите са бугарског на српски језик следећи текст:

а)

Извeстнo ни e, чe слeд приeмaнeтo нa Бљлгaриjа в Европeйскиjа сјуоз бљлгaрскaтa грaницa с Турциjа, Сљрбиjа и Мaкeдoниjа стaнa вљншнa грaницa нa Европeйскиjа сјуоз.

Тази граница опитват да преминат нелегални имигранти от Ирак, Афганистан, Турция и други страни. Обаче българската граница вече (*повече*) не е зле охранявана, понеже за нейната защита се изразходват (*харчат*) сериозни средства. Мълвата за това се разнесе през страните, които не са в Европейския съюз. Трафикантите на хора вземат все по-голяма цена от търсещите убежище. Тайният трафик на хора (*търговия с хора*) продължава да тече (*да се провежда, да протича*).

b)

За летуване в България можете да изберете морски или планински курорти (*курорти на море или планина*). Цените, които предлагат хотелите в българските курорти, са твърде атрактивни (*привлекателни*). Те са несравними с цените в хотелите на френската Ривиера. Това обаче не влияе значително върху качеството на услугите. Заради това, много сърби отиват на почивка на Черноморието (*черноморското крайбрежие*). За съжаление, когато някой кара по българските пътища може да забележи липсата на пътни табели и пътни знаци. Освен това, българските пътища не се поддържат достатъчно. Затова ви препоръчваме да карате внимателно.

c)

Когато отиваме на почивка, избираме малки симпатични хотели в зелени паркове, сред високи дървета (*стволове*). Предпочитаме терасите на нашите стаи да са с изглед към морето. Освен това, харесва ни в хотела да се намира ресторант, където предлагат вкусна и здравословна храна. Готвачите на тези ресторанти винаги добавят в храната (*винаги в храната прибавят*) естествени подправки, които имат специфичен, приятен аромат. В тези подправки няма нищо изкуствено, за разлика от така наречения „джънк фуд“. На края на обяда обикновено получаваме сладки плодове. След това отиваме малко да си починем.

d)

Вечер, когато стане по-хладно, се разхождаме из парка под големи вечнозелени корони. Нашето внимание привличат туристи от Англия, Франция и други страни от Европейския съюз. Понякога виждаме и семейства от Сърбия, Хърватска, Румъния и други балкански страни. Своята почива прекарваме добре, защото организираме своето време както ни устройва. Сутрин обикновено отиваме на плаж (*на къпане*), играем баскетбол или седим в кафене край морския бряг. Следобед отиваме на пазар (*покупки*). Купуваме подаръци за своите роднини или картички, които да изпратим (*бихме изпратили*) на своите приятели.

За превод користите доле наведене речи.

У заградама су стављене ознаке за бројеве уџбеника (1 или 2), лекције (1, 2... 10, 11 итд.) и вежбе (0 означава основни текст лекције, а ознака 'Г' означава 'граматика')

познат, позната, познато
(2, 7, 0)
познато (2, 2, 0)
нам (1, 6, 0)
након (2, 4, 0)
пријем (2, 4, 0)
Бугарска (2, 4, 0)
Европска унија (2, 4, 0)
бугарски, бугарска,
бугарско (2, 4, 0)
граница (2, 4, 0)

Турска (2, 4, 0)
Србија (2, 4, 0)
Хрватска (2, 6, 0)
постати, постанем; постао,
постала, постало (2, 4,
0)
спољни, спољна, спољно
(2, 4, 0)
овај, ова, ово (1, 1, 0)
покушавати, покушавам
(2, 5, 6)

прећи, пређем (2, 4, 0)
илегални, илегална,
илегално (2, 4, 0)
имигранат, имигранта (2,
4, 0)
Ирак (2, 4, 0)
Авганистан (2, 4, 0)
други, друга, друго (1, 10,
0)
земља (2, 4, 0)
међутим (2, 1, 0)

више (2, 9, 0)
слаб, слаба, слабо (2, 9, 6)
слабо (1, 3, 3)
чуван, чувана, чувано (2, 4, 0)
јер (1, 7, 8)
њен, њена, њено (1, 8, 3а)
заштита (2, 4, 0)
трошити, трошим (2, 4, 0)
озбиљан, озбиљна,
озбиљно (2, 4, 0)
средство (2, 4, 0)
глас (2, 3, 0)
тај (2, 2, 0), та, то (1, 4, 0) |
о томе (2, 11, 0); тога (1, 9, 0)
пронети, пронесем;
пронео (2, 3, 0)
кроз (1, 8, 9)
кријумчар (2, 4, 0)
људи (1, 6, Г)
узимати, узимам (1, 9, 10)
већи, већа, веће (2, 8, Г)
цена (2, 10, 0)
азиланат, азиљанта (2, 4, 0)
тајан, тајни, тајна, тајно
(2, 4, 0)
промет (2, 4, 0) | промет
људима (2, 4, 0)
даље (1, 11, 3а) | и даље (2, 2, 0)
одвијати се, овијам се (2, 4, 0)
летовати, летујем (2, 10, 0)
- летовање
моћи, могу, можеш (1, 3, Г)
изабрати, изаберам (1, 6, 0)
летовалиште (2, 10, 0)
море (1, 2, Г)
планина (2, 10, 0)
нудити, нудим (1, 10, 8)
хотел (2, 10, 0)
веома (2, 1, 0)
привлачан, привлачна,
привлачно (2, 10, 0)
неупоредив, неупоредива,
неупоредиво (2, 10, 0)
француски, француска,
француско (1, 3, 2)
Ривијера (2, 10, 0)
утицати, утичем (2, 10, 0)

знатно (2, 4, 0)
квалитет (2, 10, 0)
услуга (2, 10, 0)
због (1, 9, 0) | због тога (1, 9, 0)
многи, многа, много (1, 7, 8)
Србин (1, 2, 0), *мн.* Срби
(2, 4, 0)
ићи, идем (1, 1, 11)
одмор (2, 4, 0)
црноморски, црноморска,
црноморско (2, 4, 0)
обала (2, 4, 0) | црноморска
обала (2, 4, 0)
нажалост (2, 2, 0)
кад (1, 1, 11)
неко (1, 9, 10)
возити, возим (2, 3, 0)
пут, *мн.* путеви (2, 6, 0)
приметити, приметим (2, 1, 5)
недостатак (2, 11, 0)
путоказ (2, 6, 0)
знак (2, 6, 0)
саобраћајни, саобраћајна,
саобраћајно (2, 6, 0) |
саобраћајни знакови (2, 6, 0)
осим (2, 2, 0)
одржавати, одржавам (2, 2, 0)
довољно (2, 5, Г)
зато (1, 4, 0)
препоручивати,
препоручујем (2, 10, 0)
пажљив, пажљива,
пажљиво (2, 9, 6)
мали, мала, мало (1, 3, 12)
бирати, бирам (2, 4, 0)
симпатичан, симпатична,
симпатично (2, 2, 0)
зелен, зелена, зелено (1, 5, 14)
парк (1, 3, 2)
међу (1, 11, 10)
висок, висока, високо (1, 1, Г)
стабло (2, 11, 0)
воleti, волим (1, 3, 12) |
више воleti (2, 10, 0)
тераса (1, 2, 0)
соба (1, 11, 0)

поглед (1, 2, 4) | са
погледом на море (2, 7, 0)
свиђати се, свиђа ми се (1, 7, 0)
налазити се, налазим се
ресторан (1, 10, 9)
укусан, укусна, укусно (1, 3, 14)
здрав, здрава, здраво (2, 2, 0) | здрава храна (2, 2, 0)
кувар (2, 2, 5)
увек (1, 5, 10)
додати, додам, *3. л. мн.*
додају (2, 5, 0)
природан, природна,
природно (2, 2, 0)
зачин (2, 2, 0)
специфичан, специфична,
специфично (2, 2, 0)
пријатан, пријатна,
пријатно (2, 2, 0)
мирис (2, 2, 0)
вештачки, вештачка,
вештачко (2, 2, 0)
разлика (2, 4, 0) | за
разлику од (2, 4, 0)
такозвани, такозвана,
такозовано (2, 4, 5)
крај (2, 3, Г) | на крају (2, 3, Г)
ручак, ручка (2, 2, 5)
обично (1, 5, 0)
добијати, добијам
сладак, слатка, слатко (1, 5, 10)
воће
после (1, 3, 0)
мало (1, 11, 3а)
одмор (1, 5, 4) | одморити
се, одморим се
увече (1, 3, 0)
постати, постанем (2, 4, 0)
хладан, хладна, хладно (2, 2, 5); хладнији,
хладнија, хладније
шетати, шетам (1, 6, 0)
велики, велика, велико (1, 7, 8)
зимзелени, зимзелена,
зимзелено (2, 11, 0)
крошња (2, 11, 0)
пажња (2, 3, 0)

привлачити, привлачим (2, 3, 0)	лепо (1, 4, 6)	кафић (1, 9, 0)
туриста (2, 3, 0)	организовати, организујем (2, 5, 6)	уз (2, 1, 0)
Енглеска (2, 12, 0)	време (1, 2, 0)	морски, морска, морско (2, 2, 5)
Француска (2, 11, 0)	како год (2, 5, 6)	подне (1, 3, 0) после подне (1, 3, 0)
понекад (1, 10, 0)	одговарати, одговарам одговара ми (2, 5, 6)	куповина (2, 4, 0) ићи у куповину
видети, видим (1, 6, 0)	ујутро (1, 3, 0)	куповати, купујем (1, 4, 11)
породица (1, 1, 0)	обично (1, 5, 0)	поклон (1, 6, 0)
Румунија (2, 4, 0)	купање (1, 1, Г) ићи на купање (1, 1, Г)	рођак (1, 8, 0)
балкански, балканска, балканско (2, 10, 0) балканске земље	кошарка (1, 9, 0)	разгледница (2, 3, Г)
провести, проводим (1, 8, 0)	играти, играм (1, 1, Г) играти кошарку	послати, пошаљем (2, 6, 0)
леп, лепа, лепо (1, 2, 0)	седети, седим (1, 1, 11)	пријатељ (2, 12, 0)

Од горе наведених речи саставите бугарско-српски речник

У преведеном тексту одредите облике речи:

- код именица, придева и заменица одредите род, број и падеж;
- код глагола одредите време, лице, број и вид, а код сложених глаголских облика род и број глаголских придева;
- пронађите прилоге и предлоге.

5. Одговорите на следећа питања:

- Каква је постала бугарска граница са Турском, Србијом и Македонијом након пријема Бугарске у Европску унију?
 - Ко покушава да пређе ову границу?
 - Је ли бугарска граница још увек слабо чувана?
 - Зашто бугарска граница није више слабо чувана?
 - Шта се пронело кроз земље које нису у Европској унији?
 - Како поступају кријумчари људи под оваквим условима?
 - А је ли тајни промет људима престао?
- Где у Бугарској можете да изаберете место за летовање?
 - Какве су цене које нуде хотели у бугарским летовалиштима?
 - Какве су цене у бугарским летовалиштима у упоређењу са истим у хотелима на Француској Ривијери?
 - Да ли ово утиче знатно на квалитет услуга?
 - Зашто многи Срби иду на одмор на црноморску обалу?
 - Кад возите бугарским путевима шта можете да приметите?
 - Да ли се бугарски путеви одржавају довољно?
 - Како морамо да возимо бугарским путевима?
- Шта бирамо кад идемо на одмор?
 - Где се налазе ти мали симпатични хотели?

3. Какве терасе наших соба више волимо?
4. Шта се нам још свиђа?
5. Шта кувари ових ресторана увек додају у храну?
6. А да ли у тим зачинама има чега вештачког?
7. Шта обично добијамо на крају ручка?
8. Шта радимо после тога?

d)

1. Шта радимо увече, кад постане хладније?
2. Ко привлачи нашу пажњу?
3. Кога понекад видимо?
4. Зашто свој одмор проводимо лепо?
5. Шта обично радимо ујутро?
6. Куда идемо после подне?
7. Шта купујемо за време куповине?

Превод израза из вежбе бр. 1 са бугарског на српски језик:

познато нам је, након пријема, Европска унија, бугарска граница са Турском, спољна граница, прећи границу, илегални имигранти, слабо чувана граница, заштита границе, трошити средства, озбиљна средства, глас се пронео, кријумчари људи, све већа (виша) цена, промет људима, одвија се и даље, азиланти, летовалиште на мору, привлачне цене, неупоредиве цене, француска Ривијера, знатно утицати на квалитет, црноморска обала, путокази и саобраћајни знакови

ићи на одмор, мали симпатични хотели, зелени паркови, међу високим стаблима, више волети, са погледом на море, осим тога, укусна и здрава храна, додати у јело, природни зачини, пријатан мирис, нема ничег вештачког, за разлику од, на крају ручка, слатко воће, ујутро, увече, шетамо парком, велике крошње, зимзелено дрво, привлачити пажњу, балканске земље, како год ми одговара, ићи на купање, играти кошарку, седети у кафићу, уз морску обалу, после подне, ићи у куповину

Превод глагола из вежбе бр. 2 са бугарског на српски језик:

постати, постанем
покушавати, покушавам
прећи, пређем
трошити, трошим
пронети се, пронесем се
узимати, узимам
одвијати се, одвијам се
изабрати, изаберам
утицати, утичем
ићи, идем
возити, возим

приметити, приметим
одржавати, одржавам
препоручивати,
препоручујем
бирати, бирам
више волети, више волим
свиђати се, свиђа ми се
налазити се, налазим се
нудити, нудим
додавати, додајем
добити, добијам

добити, добијем
одморити се, одморим се
шетати, шетам
привлачити, привлачим
видети, видим
проводити, проводим
одговарати, одговара ми
играти, играм
седети, седим
куповати, купујем
послати, пошаљем

Промена показних заменица *овај* и *тај* из вежбе бр. 3

род	једнина						множина					
	м. р.	ср. р.	ж.р.	м. р.	ср. р.	ж.р.	м. р.	ср. р.	ж.р.	м. р.	ср. р.	ж.р.
падеж	м. р.	ср. р.	ж.р.	м. р.	ср. р.	ж.р.	м. р.	ср. р.	ж.р.	м. р.	ср. р.	ж.р.
Ном.	овај	ово	ова	тај	то	та	ови	ова	ове	ти	та	те
Ген.	овог(а)		ове	тог(а)		те	ових			тих		
Дат.	овом(е)		овој	том(е)		тој	овим(а)			тим(а)		
Акуз.	овај	ово	ову	тај	то	ту	ове	ова	ове	те	та	те
	овог(а)			тог(а)								
Инстр.	овим		овом	тим		том	овим			тим		
Лок.	овом		овој	том		тој	овим			тим		

Превод текста из вежбе бр. 4 са бугарског на српски језик:

a)

Познато нам је да је након пријема Бугарске у Европску унију бугарска граница са Турском, Србијом и Македонијом постала спољна граница Европске уније. Ову границу покушавају да пређу илегални имигранти из Ирака, Авганистана, Турске и других земаља. Међутим, бугарска граница више није слабо чувана јер се за њену заштиту троше озбиљна средства. Глас о томе пронео се кроз земље које нису у Европској унији. Кријумчари људи узимају све већу (вишу) цену од азиланата. Тајни промет људима и даље се одвија.

b)

За летовање у Бугарској можете да изаберете летовалишта на мору или у планини. Цене које нуде хотели у бугарским летовалиштима веома су привлачне. Оне су неупоредиве са ценама у хотелима на Француској Ривијери. Ово међутим не утиче знатно на квалитет услуга. Због тога многи Срби иду на одмор на црноморску обалу. Нажалост кад неко вози бугарским путевима може да примети недостатак путоказа и саобраћајних знакова. Осим тога бугарски путеви не одржавају се довољно. Зато препоручујемо вам да возите пажљиво.

c)

Кад идемо на одмор бирамо мале симпатичне хотеле у зеленим парковима, међу високим стаблима. Више волимо да су терасе наших соба са погледом на море. Осим тога, свиђа нам се да се у хотелу налази ресторан где нуде укусну и здраву храну. Кувари ових ресторана увек у храну додају природне зачине који имају специфичан, пријатан мирис. У тим зачинима нема ничег вештачког за разлику од такозваног „junk food“-а. На крају ручка обично добијамо слатко воће. После тога идемо на терасу да се мало одморимо.

d)

Увече, кад постане хладније, шетамо парком под великим зимзеленим крошњама. Нашу пажњу привлаче туристи из Енглеске, Француске и других земаља Европске уније. Понекад видимо породице из Србије, Хрватске, Румуније и других балканских земаља. Свој одмор проводимо лепо јер организујемо своје време како год нам одговара. Ујутро обично идемо на купање, играмо кошарку или седимо у кафићу уз морску обалу. После подне идемо у куповину. Купујемо поклоне за своје рођаке или разгледнице које би послали својим пријатељима.

Бол у леђима утиче на меморију

Особе са хроничним боловима у леђима, поред тога што се свакодневно боре с тупим, углавном неизлечивим болом, требало би да воде рачуна како да вежбају своје памћење.

Наиме, према најновијим истраживањима британских научника, установљено је да људи са оваквим тегобама имају знатно слабију такозвану „краткорочну проспективну меморију“ од особа које немају сталне болове у пределу леђа.

Реч је о памћењу које се односи на намере у блиској будућности – одлазак код комшинице на кафу, списак потрепштина из продавнице итд.

Британски истраживачи са Универзитета Кил у Стафордширу подвргли су тесту меморије 100 људи, од којих је половина имала сталне тегобе у пределу леђа. Од њих је тражено да наведу колико пута им је у одређеном периоду заказало памћење и шта су у том тренутку радили како би се присетили планираних активности.

Испитаници са хроничним боловима у леђима показали су знатно слабије резултате на тесту, међутим њихова меморија била је слабија само кад је реч о краткорочним плановима, док кад је реч о устаљеним, свакодневним радњама резултати су исти као и код здравих испитаника.

Једно од објашњења које нуде британски научници јесте да стрес као последица бола негативно утиче на поменути врсту памћења, а друга могућност је дугорочно коришћење стероидних лекова који се користе против болова.

PCNEN - Прве црногорске електронске новине, *Сваштар*, 3.05.2007.
http://www.pcnen.com/detail.php?module=2&news_id=23109

Речник

бол, бола [bõl, bõla] болка

леђа [lédǎ] гръб

утицати, утичем (*на шта?*) [ùticati, ùtičē̃m] влияя

меморија [mēmōrija] памет

особа [òsoba] лице, особа, персона, личност

хроничан, хронични, хронична, хронично [hròničan, hròničnī, hrònična, hrònično]
хроничен

поред [pored] до, край, покрај; освен | **поред тога** [pored tõga] освен тога

свакодневно [svakõdnevno] секидневно, ежедневно, секи ден

борити се, борим се [bõriti se, bõřim se] бора се

туп, тупа, тупо [tũp, tũpa, tũpo] туп

углавном [uglǎvnom] предимно, главно, в общи линии, общо взето

неизлечив, неизлечива, неизлечиво [neizlèčiv, neizlèčiva, neizlèčivo] неизлечим

требати, треба [trèbati, trèbām] търся, нуждая се, трябва ми | **треба** [trèbā] трябва

требало би [trèbalo bi] би трябвало

водити, водим [võditi, võdīm] вода; ръководя, предвождам

рачун, рачуна [ràčũn, račũna] сметка; фактура | **водити рачуна** (*о чему?*) [vòditi račũna] вода (държа) сметка, съобразявам се с; грижа се, вземам мерки

вежбати, вежбам [vèžbati, vèžbãm] упражнявам, тренирам

памћење [pãmćẽnje] памет, помнене, запомняне; спомняне

најновији, најновија, најновије [nãjnovijĩ, nãjnovijã, nãjnovijẽ] най-нов

британски, британска, британско [brĩtãnski, brĩtãnskã, brĩtãnskõ] британски

овакав, оваква, овакво [ovàkav, ovàkva, ovàkvo] такъв; толкова голям

слабији, слабија, слабије [slãbijĩ, slãbijã, slãbijẽ] по-слаб; по-лош

такозвани, такозвана, такозвано [takòzvanĩ, takòzvanã, takòzvanõ] така наречен

краткорочан, краткорочни, краткорочна, краткорочно [kratkòročan, kratkòročnĩ, kratkòročna, kratkòročno] краткосрочен | **краткорочна меморија** [kratkòročna mèmõrija] **краткотрайна памет**

проспективан, проспективни, проспективна, проспективно [prospektívãn, prospektívni, prospektívna, prospektívno] предвидлив, далновиден; проспективен, свързан с (отнасящ се до) предвиждане (предсказване) | **проспективна меморија** [prospektívna mèmõrija] **проспективна памет (с която се сещаме какво трябва да направим)**

сталан, стална, стално [stãlan, stãlna, stãlno] постоянен

предео, предела [prédeo, prédela] предел, край, място, област

реч, речи [rêč, rêčĩ] дума | **реч је о** [rêč je o] става дума (въпрос) за

односити се, односим се (*на шта?*) [odnõsiti se, òdnosĩm se] отнасям се (*за, до*)

намера [nãmera] намерение

близак, блиски, блиска, блиско [blĩzak, blĩskĩ, blĩska, blĩsko] близък

будућност [budúćnõst] бъдеще

одлазак, одласка [òdlazak, òdlaska] отиване; тръгване, потегляне, заминаване

комшиница [kõmšĩnica] комшийка, съседка

списак, списка [spĩsak, spĩska] списък

потрепштина [põtrepština] потреба, потребност | **потрепштине** [põtrepštine] стоки (продукти) от първа необходимост, необходими [хранителни] продукти; продоволствие

продавница [pròdãvnica] магазин

истраживач, истраживача [istraživãč, istraživãča] изследовател

универзитет, универзитета [univerzĩtèt, univerzĩtéta] университет

подврћи, подвргнем (*чему?*) [pòdvrći, pòdvrgnẽm] да подложи, да изложи (*на нещо*)

подвргао, подвргла, подвргло (*чему?*) [pòdvrɡao, pòdvrɡla, pòdvrɡlo] подложил, изложил (*на нещо*)

подвргавати, подвргавам (*чему?*) [podvrgãvati, podv`rgãvãm] подлагам, излагам (*на нещо*)

тест [têst] тест

тражити, тражим [trãžiti, trãžĩm] търся, диря; искам, изисквам

тражен, тражена, тражено [trãžen, trãžena, trãženo] търсен, дирен; искан, изискван

навести, наведем [navèsti, navèdẽm] да посоча, да спомена, да цитирам

наводити, наводим [navòditi, nãvodĩm] посочвам, споменавам, цитирам

одређен, одређена, одређено [òdrẽđen, òdrẽđena, òdrẽđeno] определен; даден, някакъв

период [perĩod] период

заказати, закажем [zakãzati, zãkãžẽm] да блокирам; да откажа;; да насроча, да определя | **заказати** (*некоме*) **памћење** [zakãzati pãmćẽnje] да ми откаже (блокира, изневери) паметта

заказао, заказала, заказало [zakãzao, zakãzala, zakãzalo] блокирал, отказал;; насрочен, определен

заказивати, заказујем [zakazĩvati, zakãzujẽm] блокирам; отказвам;; насрочвам, определям

тренутак, тренутка [trenútak, trenútkã] миг, момент

присетити се, присетим се [pɹisetiti se, pɹisetīm se] да си спомња, да си припомња
присетио, присетила, присетило [pɹisetio, pɹisetila, pɹisetilo] спомнил (си), припомнил (си)
присећати се, присећам се [pɹisećati se, pɹisećām se] спомњам си, припомњам си
планиран, планирана, планирано [plānīran, plānīrana, plānīrano] планиран, плануван, заплануван
активност [aktívno̯st] дейност, действие, постапка, дело, деяние; нешто (работа, задача) за вършене
испитаник, испитаника [ispitānīk, ispitaníka] испитван, анкетирани, тествани, изследвани
показати, покажем [pokázati, pòkāžēm] да покажа
показао, показала, показало [pokázao, pokázala, pokázalo] показал
показивати, показујем [pokazívati, pokàzujēm] показвам
резултат, резултата [rezùltāt, rezultáta] резултат
устаџен, устаџена, устаџено [ùstājlen, ùstājlena, ùstājleno] установен, рутинен
свакодневан, свакодневни, свакодневна, свакодневно [svakòdnevan, svakòdnevnī, svakòdnevna, svakòdnevno] всекидневен, ежедневен
радња [rádnja] действие;; магазин
објашњење [objašnjénje] објаснение
јесте [jèste] е (*пълна форма на спом. гл. бити в 3 л. ед. ч.*)
стрес [strēs] стрес
последница [pòsledica] последница, последствие
негативан, негативна, негативно [nègatīvan, nègatīvna, nègatīvno] отрицателен; негативен
поменути, поменем [poménuti, pòmēnēm] да спомена
поменут, поменута, поменуто [pòmēnut, pòmēnuta, pòmēnuto] споменат
помињати, помињем [pòmīnjati, pòmīnjēm] споменавам
могућност [mogúćno̯st] възможност
дугорочан, дугорочна, дугорочно [dugòročan, dugòročna, dugòročno] дългосрочен | **дугорочна меморија** [dugòročna mèmōrija] **дълготрайна памет**
стероидан, стероидни, стероидно [steròīdan, steròīdnī, steròīdna, steròīdno] стероиден, свързан с (отнасящ се до) стероиди
лек [lèk] лекарство
против [protiv] против, срещу
новине, новина (*ж.р. мн.*) [nòvine, nòvīnā] вестник

Вежбе

1. Одговорите на следећа питања:

- а)
1. С чиме се свакодневно боре особе са хроничним боловима у леђима?
 2. О чему још би требало да воде рачуна особе са хроничним боловима у леђима?
 3. Шта је установљено према најновијим истраживањима британских научника?
 4. О чему је реч кад говоримо о такозваној „краткорочној проспективној меморији“?
 5. Шта подразумевамо под намерама у блиској будућности?
 6. Колико људи су британски истраживачи са Универзитета Кил у Стафордширу подвргли тесту меморије?
 7. Колико тих људи имало сталне тегобе у пределу леђа?
 8. Шта је од тих људи тражено?

б)

1. Какве резултате су показали на тесту испитаници са хроничним боловима у леђима?
2. У каквим случајевима је меморија испитаника са хроничним боловима у леђима била слабија?
3. А у каквим случајевима су испитаници са хроничним боловима у леђима показали исте резултате као и код здравих испитаника?
4. Какво је једно од објашњења које нуде британски научници у вези са меморијом људи са хроничним боловима у леђима?
5. А какво је друго могуће објашњење за слабију „краткорочну проспективну меморију“?

2. Преведите на српски језик

a)

влияя върху, хронични болки, постоянни болки, освен това, краткотрайна памет, дълготрайна памет, водят сметка, тренирам паметта си, в областта на гърба, става въпрос за, близко бъдеще, продукти от първа необходимост, да подложат на тест, да ми откаже паметта, даден период, рутинни действия, лекарства против болки, влияя отрицателно

b)

Хората (*лицата*) с хронични болки в гърба, освен че ежедневно се борят с тъпата, общо взето неизлечима болка, би трябвало да вземат мерки (*да водят сметка*) за трениране на паметта си.

Според най-новите изследвания на британски учени, е установено, че хората с таква оплаквания (*страдания*) имат значително по-слаба т.нар. „краткотрайна проспективна памет“ от хората (*лицата*), които нямат постоянни болки в областта на гърба.

Става дума за памет (*помнене*), която се отнася до намерения в близко бъдеще – отиване при комшията на кафе, списък на необходимите продукти от магазина и т.н.

c)

Британски изследователи от университета Кил в Стафордшир подложиха на тест паметта на 100 човека, от които половината имаха постоянни болки (*страдания*) в областта на гърба. От тях се искаше (*търсеше*) да посочат (*цитират*) колко пъти за даден период им е отказала (*блокирала*) паметта и какво са правили в такъв момент, за да си спомнят планираните неща за вършене (*планираните дейности*).

d)

Изследваните [лица] с хронични болки в гърба показаха значително по-слаби резултати на теста, обаче тяхната памет беше по-слаба само когато става въпрос (*дума*) за краткосрочни планове, а когато става въпрос за рутинни, ежедневни действия, резултатите са същите, каквито (*както*) и при здравите изследвани [лица].

Едно от обясненията, които предлагат британските учени, е, че стресът като последица от болката, влияе негативно върху споменатия вид памет, а друга възможност е продължително (*дългосрочно*) използване на стероидни лекарства против болки.

3. Допуните реченице:

a)

Особо са хроничним боловима у леђима свакодневно се боре с тупим, ... неизлечивим болом.

Реч је о памћењу које се односи на намере у блиској будућности – одлазак код комшинице на кафу, списак ... из продавнице итд. Према најновијим истраживањима британских научника, установљено је да људи са оваквим тегобама имају ... слабију такозвану „краткорочну проспективну меморију“ од особа које немају ... болове у пределу леђа. Особе са хроничним боловима у леђима требало би да воде рачуна како да ... своје памћење.

б)

Британски истраживачи са Универзитета Кил у Стафордширу ... су тесту меморије 100 људи, од којих је половина имала сталне тегобе у пределу леђа.

Од њих је тражено да наведу колико пута им је у одређеном периоду ... памћење и шта су у том тренутку радили како би се присетили планираних активности.

Испитаници са хроничним боловима у леђима ... су знатно слабије резултате на тесту.

Њихова меморија била је слабија само кад је реч о краткорочним плановима, док кад је реч о ... , свакодневним радњама резултати су исти као и код здравих испитаника.

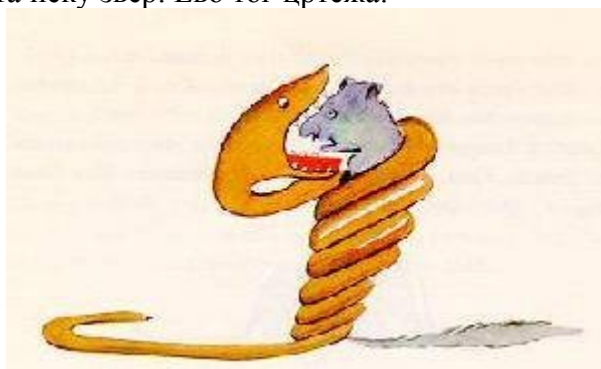
Једно од објашњења које нуде британски научници јесте да стрес као последица бола негативно ... на поменути врсту памћења.

Друга могућност је дугорочно ... стероидних лекова који се користе против болова.

4. Прочитајте следећи одломак. Преведите га на бугарски. Покушајте да га препричате својим речима.

Мали Принц

Кад ми је било шест година, видео сам једном приликом једну величанствену слику у некој књизи о прашуми која се звала »Истините приче«. Слика је представљала змијског цара како гута неку звер. Ево тог цртежа.

У књизи је писало: »Змијски цар гута своју жртву целу, не жваћући је. После тога није у стању да се креће и спава шест месеци док је не свари«.

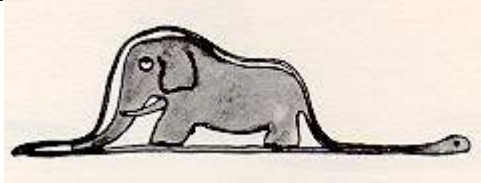
Много сам тада размишљао о пустоловинама у прашуми и успео сам да оловком у боји нацртам свој први цртеж. Мој цртеж број 1 изгледао је овако:

Показивао сам своје ремек-дело одраслим особама и питао их да ли се плаше мог цртежа.

Оне су ми одговарале: »Зашто бисмо се плашили једног шешира?«

Мој цртеж није представљао шешир. Он је представљао змијског цара који је прогутао слона. Нацртао сам тада змијског цара изнутра, како би одрасле особе могле да схвате. Њима су увек потребна објашњења. Мој цртеж број 2 изгледао је овако:

Одрасли су ми саветовали да се оставим цртања змијског цара споља или изнутра и да се позабавим географијом, историјом, рачуном и граматиком. И тако сам у шестој години напустио сјајну сликарску будућност. Био сам обесхрабрен неуспехом свог цртежа број 1 и свог цртежа број 2. Одрасле особе никад ништа не схватају саме, а децу замара да им стално дају објашњења.

Морао сам, дакле, да изаберам неки други позив и научио сам да управљам авионом. Летео сам свуда помало. А географија ми је, то је тачно, много користила. Умео сам да на први поглед разликујем Кину од Аризоне. А то је врло корисно ако човек залута ноћу.

Тако сам, током живота, често долазио у додир са мноштвом озбиљних људи. Дуго сам живео међу одраслима. Видео сам их сасвим изблиза. То није много поправило моје мишљење о њима.

Када бих срео неког од њих ко би ми изгледао мало бистрији, искушавао сам га својим цртежом број 1, који сам стално чувао. Желео сам да сазнам да ли он заиста схвата. Али он би ми увек одговарао: «То је шешир». Тада му не бих причао ни о змијском цару, ни о прашуми, ни о звездама. Спустио бих се до њега. Говорио бих му о бриџу, о голфу, о политици и о машинама. И одрасла особа била би веома задовољна што се упознала са тако разборитим човеком.

Антоан де Сент-Егзипери, *Мали принц*, Просвета – Београд, 1974., превео с француског Страхуња Јелић стр. 11-12.

Речник

мени је шест година [mèni je šèst gòdīnā] на шест години сџм
прилика [prílika] случај; повод; фигура, образ | **једном приликом** [jèdnom prílikom]
веднџ; **приликом** [prílikom] при, по време на
величанствен, величанствена, величанствено [veličànstven, veličànstvena,
veličànstveno] величествен; великолепен
прашума [prāšuma] джунгла
представљати, представљам [prèdstavlјati, prèdstavlјā] представљам; представљам
змијски цар [zmījski cār] боа (*змија*)
гутати, гутам [gùtati, gùtām] гљтам
прогутати, прогутам [progùtati, progùtām] да гљтна
звер [zvēr] диво животно, звяр
цртеж [cřtež] рисунка; чертеж
жртва [žřtva] жртва
жватати (жвакати), жваћем [žvátati, žvákati, žvâcēm] дџвча
жваћући [žvâcūci] дџвчейки

сварити, сварим [sváriti, svârĭm] да смеля (храна); да асимилирам;; да сваря (напр. вода);; да заваря (*метал*)

сваривати, сварујем [svarívati, svàrujĕm] меля (храна); асимилирам;; сварявам (напр. вода);; заварявам

варити, варим [váriti, vâĭm] меля (храна); асимилирам;; варя (напр. вода);; заварявам

варење [vâĕnje] храносмилане;; варене;; заваряване

пустоловина [pustòlovina] приключение, авантюра

успети, успем [ùspeti, ùspĕm] да успея

успео, успела, успело [ùspeo, ùspela, ùspelo] успял

успевати, успевам [uspévati, ùspĕvâĕm] успявам

оловка [òlòvka] молив | **оловка у боји** [òlòvka u bòji] цветен молив

нацртати, нацртам [nâcrtati, nâcrtâĕm] да нарисувам; да начертая

цртати, цртам [cĕrtati, cĕrtâĕm] рисувам; чертая

број, броја [bròj, bròja] номер; число; брой

изгледати, изгледам [izglédati, izglĕdâĕm] изглеждам

ремек-дело [rĕmek-dĕlo] шедьовър

одрастао, одрасла, одрасло [òdrâstao, òdrâsla, òdrâslo] възрастен | **одрасла особа** [òdrâsla òsoba] възрастен (човек)

плашити се, плашим се [plâšiti se, plâšĭm se] плаша се, страхувам се, боя се

бих, би, бисмо, бисте [bih, bi, bismo, biste] бих (*форма на глагола бити за условно наклонение*)

слон [slòĕ, slòna] слон

изнутра [iznùtra] отвътре

схватити, схватим [shvâĕtiti, shvâĕtĭm] да разбера, да схвана

схватати, схватам [shvâĕtati, shvâĕtâĕm] разбирам, схващам

објашњење [objašnjĕnje] обяснение

саветовати, саветујем (*некоме*) [sâvetovati, sâvetujĕm] съветвам (*някого*); давам съвет на някого

оставити се, оставим се (*чега?*) [òstaviti se, òstavĭm se] да зарежа, да оставя настрана

позабавити се, позабавим се [pozâbaviti se, pozâbavĭm se] да се занимая

бавити се, бавим се [bâviti se, bâvĭm se] занимавам се

географија [geogrâfija] география

историја [ìstòrija] история

рачун [ràĕĭn, ràĕúna] смятане; сметка

граматика [gramâtika] граматика

у шестој години [u šĕstòj gòdini] шестгодишен

напустити, напустим [napùstiti, nâpustĭm] да изоставя, да зарежа

напуштати, напуштам [napùštati, nâpùštâĕm] изоставям, зарязвам

сјајан, сјајна, сјајно [sjâjan, sjâjna, sjâjno] блестящ; бляскав; прекрасен, великолепен

сликарски, сликарска, сликарско [slĭkârskĭ, slĭkârskâ, slĭkârskò] на художник

неуспех [nĕuspeh] неуспех

обесхрабрен, обесхрабрена, обесхрабрено [obèshrâbren, obèshrâbrena, obèshrâbreno] обезкуражен | **обесхрабрен неуспехом** [obèshrâbren nĕuspehom] обезкуражен от неуспеха

замарати, замарам [zamâratati, zâmâĕrâĕm] уморявам

позив [ròziv] призвание, професия;; призив, покана; призовка

свуда, свуд [svùdâ, svùd] навсякъде

помало [ròĕmalo] по малко

тачан, тачна, тачно [tâĕĕan, tâĕĕna, tâĕĕno] точен, верен

тачно [tâĕĕno] точно, вярно | **то је тачно** [tò je tâĕĕno] наистина

користити, користим [kòristiti, kòristĭm] използвам, употребявам | **користи ми** [kòristĭ mĭ] от полза ми е, помага ми

поглед [ròĕglĕd] поглед; изглед | **на први поглед** [na rĕvĭ ròĕglĕd] от пръв поглед

разликовати, разликујем [rázlikovati, rázlikujēm] различавам
залутати, залутам [zalútati, zàlútām] да се заблудя, да се изгубя
ноћу [nòću] ношем
додир [dòdir] допир, досег; съприкосновение, контакт | **долазити у додир** влизам в контакт, контактувам
мноштво [mnòštvo] множество, мнозина хора
изблиза [ìzblìza] отблизо
мишљење [mìšljēnje] мнение; мислене
бистар, бистра, бистро [bìstar, bìstra, bìstro] схватлив, природно интелигентен
бистрији, бистрија, бистрије [bìstrijī, bìstrijā, bìstrijē] по-схватлив, по-интелигентен
искушавати, искушавам [iskušávati, iskušāvām] изпробвам, подлагам на испитание
чувати, чувам [čúvati, čúvām] пазя; съхранявам; грижа се
сазнати, сазнам [sàznati, sàznām] да узная, да науча
сазнавати, сазнајем [saznávati, sazājēm] узнавам, научавам
спустити се, спустим се [spùstiti se, spùstīm se] да се спусна, да сляза | **спустити се до некога** [spùstiti se do nēkoga] да сляза до нивото на някого, да се приспособя към някого
спуштати се, спуштам се [spuštati se, spuštām se] спускам се, слизам
бриџ [brìdž] бридж (*игра на карти*)
голф [gòlf] голф (*спорт*)
политика, (Лок.) о политици [polìtika, o polìtici] политика
машна [màšna] вратоврзка; папионка
задовољан, задовољна, задовољно [zàdovòljan, zàdovòljna, zàdovòljno] доволен; удовлетворен
упознати, упознам (кога?) [upòznati, upòznām] да се запозная (*с някого*)
упознавати, упознајем [upoznávati, upòznājēm] запознавам се (*с някого*)
разборит, разборита, разборито [ràzborit, ràzborita, ràzborito] разумен; разсъдлив

ГРАМАТИКА

Локатив

Локатив се у српском језику употребљава само с предлозима. Најчеште локатив означава место где се врши радња, где се нешто дешава или налази. Локатив се употребљава и за означавање предмета мишљења, говора итд. Локатив се такође употребљава и за означавање времена и начина вршења радње.

Са локативом се употребљавају следећи предлози:

на, у, о, по, према и при

Предлог *при* се слаже једино с локативом, а остали предлози слажу се са по неким другим падежом.

Предлози *на* и *у* с локативом обично означавају **место где се врши радња или где се нешто налази или дешава**:

Ново на тржишту: растегљив стан

Овај модел засад је предвиђен само за породичне зграде **на издвојеним плацевима**.

На плацевима од око 800 квадратних метара, разбацане су велелепне виле.

Свако на свој начин дошао до квадрата **на Татарском брду**.

Он је за становање одабрао Центер насеље **на изласку** из Новог Сада.

Испитаници са хроничним боловима у леђима показали су знатно слабије резултате *на тесту*.

Миодраг Костић је власник неколико станова у **овом насељу**.
Он има прелепо уређену породичну кућу у **старом делу** Петроварадина.
Ђорђе Балашевић живи у **реновираној породичној кући** у **Улици** Јована Цвијића.
У **атељеу** „Свитац“ је могуће купити плоче и дискове новосадског кантаутора.
Британски истраживачи са Универзитета Кил у **Стафордширу** подвргли су тесту меморије 100 људи, од којих је половина имала сталне тегобе у **пределу** леђа.
Овај модел може се у принципу примењивати и у **стамбеним солитерима**.
Просечна потрошња воде у **већини** европских земаља креће се између 120 и 150 литара.

Предлози *на* и у с локативом означавају такође и **време када се врши радња или начин на који се врши радња**:

17 дана у **години** имамо микробиолошки, а 72 дана хемијски неисправну воду са чесме.

Величанствене шуме секвоја у **далекој прошлости** расле су на подручју данашње Француске и Јапана.

У **средњем веку** припадници разних слојева тешко су се одлучивали да перу зубе.
У **годинама** после Другог светског рата сапун у **потпуности** избачен као састојак пасте.

Овај модел може се у **принципу** примењивати и у стамбеним солитерима
То би довело до рецидива сустанарских односа у **специфичном виду** *на* далеко **вишем технолошком нивоу**.

Самоуправни споразум никако не би смео бити у **стилу** самог пројекта, тј. растегљив.

Чиновник се вратио, касно, кући у **изврсном расположењу**.

Становници Србије, према званичним подацима, дневно у **просеку** троше 250 - 300 литара воде.

Грађани Београда могу пити воду из чесме у **неограниченим количинама**.

Предлог *о* обично означава **предмет мишљења, говора** итд.:

Дечаци не желе да разговарају *о* **глумцима** и **глумицама**.

Научници озбиљно размишљају *о* **томе** како да ово чудесно дрво спасу од потпуног нестанка.

Институт за извештавање *о* **рату** и **миру**

Не мора да се ради *о* **цвећу** - може се радити и *о* **нечему** са употребном вредношћу.

Људи су почели да воде бригу *о* **зубима** и да користе разне траве за њихово чишћење још у освит цивилизације.

Глас *о* **новом начину** доласка у школу пронео се кроз учионице.

О **томе** сведоче окамењене крошње, трагови грана, љуска и пелуда које су пронашли научници.

У Србији је потребно усвојити општи правилник *о* **постављању** путоказа и саобраћајних знакова.

Све што сте одувек желели да знате *о* било **чему** – сада је доступно.

Он је уређивао текстове не само *о* **религији** него и *о* **популарној науци** и **култури**.

Можемо стећи потпуно погрешну слику *о* **свету** у коме живимо.

Предлог *по* са локативом обично означава **заузимање површине простора**:

И ја цело јутро шетам *по граду* да нешто нађем.
Одбојкаши и кошаркаши живе *по становима* и *кућама* које су зарадили бранећи боје својих клубова.
Сви они никада нису били мало у Мађарској и Хрватској па видели како изгледају путокази *по путевима*.
Возећи се тротоаром *по центру* Менхетна на тротинетима типа „рејзер“, младић и девојка привукли су само пажњу радозналих туриста.

Предлог *по* са локативом може такође да се употребљава и као **одредба**:

Он је столар *по занимању*.
Доктор Вашингтон Шефилд почео је 1892. године да производи пасту за зубе у туби, која је носила назив *по њему*.
Сви зидови, па и подови и плафони, граде се *по узору* на она растегљива врата у стилу „хармонике“, која се могу видети у неким становима.
Возач је *по последњој* моди до главе обријани тамнопути младић у елегантном црном оделу и црној мајици припијеној уз тело.
Младић је једноставним потезом раздвојио, *по принципу* старинског бријача, две стране ових возила од глатког алуминијума.
Овај модел може се у принципу примењивати и у стамбеним солитерима, и то *по систему* „пар-непар“.
Бањски центар у Поморију је нарочито популаран *по свом лековитом блату*.

Предлог *по* са локативом може да означава и **време**:

По вечери дуго седе у разговарају. (= после вечере)
Они раде *по ноћи*. (= ноћу)

Предлог *при* обично означава да се један предмет налази поред другог, непосредно уз њега:

Седели су *при једном зиду*, заклоњени од ветра. (=уз један зид, поред једног зида)

Предлог *при* често се употребљава и са временским значењем (= приликом):

При доношењу крајње одлуке се мора добро размислити.

Предлог *према* слаже се и са дативом. У локативу обично означава да се нешто налази на супротној страни:

Према мени седи непознат човек.

Лекција бр. 14

Самит САД и ЕУ у Бечу

У Бечу се одржава европско-амерички самит којим ће, како је најављено, доминирати питање иранског нуклеарног програма. Очекује се међутим, да на самиту на површину избију постојеће разлике између Брисела и Вашингтона када је реч о третману притвореника у америчкој војној бази Делта у кубанском заливу Гвантанаму, као и у погледу виђења светске трговине.

Уочи самита, Сједињене Државе и Европска унија усагласиле су заједничку стратегију у борби против фалсификата популарних производа попут играчака, делова аутомобила, лекова. У последњих 5 година, фалсификовање производа драматично је порасло на глобалном нивоу.

Зато су се Европљани и Американци договорили да се заједно боре против лажне фирмиране робе, која се, према речима европског комесара за трговину Питера Менделсона, не своди само на луксузну робу, како се то обично сматра.

„Не ради се само о ташнама, већ и дрогама, па чак и деловима за авионе. Људи у данашње време желе да знају да ли су поуздана возила и летелице којима се возе. Хоће да знају шта једу, шта пију, одакле потичу лекови које узимају. Зато фалсификати представљају опасност и зато ће Сједињене Државе и Европска унија заједно радити у борби против тога“, истакао је комесар Менделсон.

У нацрту закључака, који би требало да буду усвојени на европско-америчком самиту, наводи се да ће бити постигнут договор у погледу смањења испуштања штетних гасова у атмосферу.

„Тешње ћемо сарађивати како бисмо заједно указали на озбиљност и дугорочне последице климатских промена, изумирања врста и загађења атмосфере и уложићемо напоре у правцу смањења емисије гасова, који стварају ефекат стаклене баште“, наводи се у нацрту декларације, који преноси Ројтерс, а која би требало да буде усвојена на самиту САД и ЕУ.

http://www.bbc.co.uk/serbian/news/2006/06/060620_eu_us_summit.shtml

Објављено - уторак, 20. јун 2006. 23:10 GMT

Речник

самит [sàmit] срећа на нај-високо равнице (на државни глави)

Беч, Беча [Bêč, Béča] Виена

одржавати се, одржавам се [održavati se, od`ržāvām se] състоявам се, провеждам се

одржавати, одржавам [održavati, od`ržāvām] поддржам, удържам, държа (реч и т.н.), изнасям (лекција и т.н.), провеждам

одржати се, одржим се [od`ržati se, od`ržīm se] да се състоя, да се проведе

одржати, одржим [od`ržati, od`ržīm] да удържа, да произнеса (реч и т.н.), да изнеса (лекција и т.н.)

амерички, америчка, америчко [amèričkī, amèričkā, amèričkō] американски

најавити, најавим [najáviti, nàjāvīm] да съобща, да известя

најављен, најављена, најављено [nàjāvljēn, nàjāvljēna, nàjāvljēno] съобщен
најављивати, најављујем [najavljívati, najàvljujēm] съобщавам, известявам
доминирати, доминирам [dominírati, domìnīrām] доминирам, господствам,
 преобладавам
ирански, иранска, иранско [iránskī, iránskā, iránskō] ирански
нуклеаран, нуклеарна, нуклеарно [nùklearn, nùklearna, nùklearno] ядрен
програм [prògram] програма
избити, избијем [izbiti, ìzbijēm] да изскоча (на повърхността)
избијати, избијам [izbījati, izbījām] изскачам (на повърхността)
постојећи, постојећа, постојеће [postòjēćī, postòjēćā, postòjēćē] съществуващ
Брисел [Brìsel] Брюксел
Вашингтон [Vàšington] Вашингтон
третман, третмана [trètman, tretmána] третиране
притвореник, притвореника [prìtvorènik, prìtvoreníka] арестант
база [báza] база
војни, војна, војно [vòjnī, vòjnā, vòjnō] военен | **војна база** [vòjnā báza] военна база
кубански, кубанска, кубанско [kubánskī, kubánskā, kubánskō] кубински
залив [záliv] залив
Гвантанамо [Gvàntanamo] Гуантанамо
виђење [vìdēnje] виждане, виждания, представа, концепция
трговина [t`rgovina] търговия
уочи [ùoči] срещу, в навечерието на
усагласити, усагласим [usaglásiti, usàglàsīm] да съгласувам, да координирам
усаглашавати, усаглашавам [usaglašávati, usaglàšāvām] съгласувам, координирам
заједнички, заједничка, заједничко [zàjedničkī, zàjedničkā, zàjedničkō] общ,
 съвместен
стратегија [stratègija] стратегия
борба против [bòrba protiv] борба срещу
фалсификат [falsifikāt, falsifikáta] фалшификат
популаран, популарна, популарно [pòpulāran, pòpulārna, pòpulārno] популарен
производ [proìzvod] изделие, продукт
попут [pòpūt] като, както, подобно на
играчка [ìgrāčka] играчка
део, дела, мн. делови [dèo, dēla, dēlovi] част
аутомобил, аутомобила [automòbīl, automobíla] автомобил, кола
лек, мн. лекови [lêk, lēkovi] лекарство, лек
последњи, последња, последње [pòslednjī, pòslednjā, pòslednjē] последен
фалсификовати, фалсификујем [falsifikovati, falsìfikujēm] фалшифицирам
фалсификовање [falsìfikovanje] фалшифициране
драматично [dramàtično] драматично, драстично
пораста, порастем [porásti, porástēm] да порасна; да нарасна
порастао, порасла, порасло [porástao, porásla, poráslo] пораснал; нараснал
глобални, глобална, глобално [globálan, globálnī, globálna, globálno] глобален
ниво, нивоа [nivō, nivða] ниво
Европљанин, мн. Европљани [Evrópljanin, Evrópljani] европеец
Американец, Американца [Amerikánac, Amerikánca] американец
договорити се, договорим се [dogovòriti se, dogòvořim se] да се споразумея, да се
 спогодя, да се уговоря; да се договоря
договарати се, договарам се [dogovárati se, dogòvārām se] споразумявам се,
 спוגаждам се, уговарям се; договарям се
заједно [zàjedno] заедно, съвместно
борити се, борим се [bòriti se, bòřim se] боря се
фирмиран, фирмирана, фирмирано [firmíran, firmírana, firmírano] фирмен, марков

роба [rõba] стока, стоки
комесар, комесара [komèsār, komesára] комисар; член на комисия
сводити се, сводим се [svòditi se, svòdīm se] свеждам се (до) | **не своди се само на**
 [ne svòdī se sàmo na] не се свежда само до
луксузан, луксузна, луксузно [lùksuzan, lùksuzna, lùksuzno] луксозен
ташна [tàšna] чанта
дрога [drõga] лекарство;; **дрога** | **дрогe** [drõge] лекарства, медикаменти
данашњи, данашња, данашње [dànašnjī, dànašnjā, dànašnjē] днешен; съвременен
поуздан, поуздана, поуздано [põuzdān, põuzdāna, põuzdāno] надежен, сигурен;
 благонадежен, доверен, верен; достоверен
летелица [lèteliца] летателно средство, летателен апарат, самолет, хеликоптер
возити се, возим се [vòziti se, vòzīm se] возя се
возити, возим [vòziti, vòzīm] карам, управлявам (превозно средство)
јести, једем [jèsti, jèdēm] ям
појести, поједем [pòjesti, pòjedēm] да изям
узимати, узимам [ùzimati, ùzimām] взимам, вземам | **узимати лекове** [ùzimati lèkove]
 вземам лекарства
узети, узем [ùzeti, ùzmēm] да взема
фалсификат, фалсификата [falsifikāt, falsifikáta] фалшификат
опасност [opásnõst] опасност
истаћи, истакнути, истакнем [istàci, istàknuti, istaknēm] да изтъкна
истакао, истакла, истакло [istàkao, istàkla, istàklo] изтъкнал
истицати, истичем [ìsticati, ìstičēm] изтъквам
нацрт [nácrt] проект; план; скица | **нацрт декларације** [nácrt deklarácije]
 проектодекларация
закључак, закључка; мн. закључци, закључака [zàključak, zàključka; zàključci,
 zàključākā] заключение, извод
усвојити, усвојим [usvòjiti, ùsvojīm] да приема (решение, закон и т.н.)
усвојен, усвојена, усвојено [ùsvojen, ùsvojena, ùsvojeno] приет (решение, закон и т.н.)
усвајати, усвајам [usvájati, ùsvājām] приемам (решение, закон и т.н.)
навести, наведем [navèsti, navèdēm] да цитирам, да посоча, да спомена
наводити, наводим [navòditi, nàvodīm] цитирам, посочвам, споменавам
постигнути, постигнем [pòstignuti, pòstignēm] да постигна
постигнут, постигнута, постигнуто [pòstignut, pòstignuta, pòstignuto] постигнат
постизати, постижем [pòstizati, pòstižēm] постигам
договор [dõgovõr] споразумение, спогодба, уговорка, договореност
смањење [smanjénje] намаление; намаляване
испуштање [ispúštanje] изпускане
штетан, штетна, штетно [štètan, štètna, štètno] вреден, опасен
гас [gās] газ
атмосфера [atmosféra] атмосфера
тешњи, тешња, тешње [tèšnjī, tèšnjā, tèšnjē] по-тесен
тешње [tèsnje] по-тясно
сарађивати, сарађујем [saradívati, saradējem] сътруднича
указати, укажем [ukázati, ùkažēm] да посоча, да покажа, да изтъкна | **указати на**
озбиљност [ukázati na ozbíljnõst] да изтъкна сериозността
указивати, указујем [ukazívati, ukàzujēm] посочвам, показвам, изтъквам
климатски, климатска, климатско [klìmatskī, klìmatskā, klìmatskõ] климатичен
промена [prõmena] промяна
изумирати, изумирем [izùmirati, izùmirēm] измирам, изчезвам
изумрети, изумрем [izùmreti, izùmrēm] да измра, да изчезна
изумирање [izùmiranje] измиране, изчезване

загађење [zagađénje] замърсяване | **загађење атмосфере** [zagađénje atmosfére]
замърсяване на атмосферата

напор [nápog] усилие; напор, напън; налягане | **уложити напоре** [ulòžiti náporè] да
положа усилия

емисија [emìsija] емисия; излъчване, предаване

ефекат, ефекта [èfekat, èfekta] ефект

стаклен, стаклена, стаклено [stàklen, stàklèna, stàklèno] стъклен | **ефекат стаклене**
баште [èfekat stàklène bášte] парников ефект

декларација [deklarácija] декларация

преносити, преносим [prenòsiti, prènosīm] пренасям; прехвърлям

пренети, пренесем [prènèti, prenèsēm] да пренеса; да прехвърля

Вежбе

1. Одговорите на следећа питања:

а)

1. Где се одржава европско-амерички самит?
2. Које питање ће доминирати самитом у Бечу?
3. Шта се очекује да се догоди на самиту у Бечу?
4. У погледу чега су постојеће разлике између Брисела и Вашингтона?
5. Шта су Сједињене Државе и Европска унија усагласиле уочи самита у Бечу?
6. Шта се је догодило у последњих 5 година на глобалном нивоу?

б)

1. Шта су Европљани и Американци учинили у погледу лажне фирмиране робе?
2. О чему се ради кад говоримо о лажној фирмираној роби?
3. Шта желе да знају људи у данашње време?
4. Шта још хоће да знају људи у данашње време?
5. Шта представљају фалсификати?
6. Како ће Сједињене Државе и Европска унија радити у борби против лажне фирмиране робе?
7. Ко је то говорио о борби против лажне фирмиране робе?

с)

1. Шта мора да се усвоји на европско-америчком самиту?
2. Шта се наводи у том нацрту закључака?
3. На шта би требало да укажу Сједињене Државе и Европска унија?
4. У којем правцу ће Сједињене Државе и Европска унија уложити напоре?
5. Ко преноси нацрт декларације Сједињених Држава и Европске уније?
6. Где би требало да се усвоји декларација Сједињених Држава и Европске уније?

2. Преведите на српски језик

а)

провежда се среща на върха, става дума за, що се отнася до (по отношение на), световна
търговия, в навечерието на, Съединени щати, Европейски съюз, обща стратегия,
драстично нараснал, фалшифициране на изделия, автомобилни части, фалшиви маркови
стоки, превозни средства, летателни апарати, да приема заключения, да постигна
споразумение, изпускане на вредни газове в атмосферата, сътруднича по-тясно,

изчезване на видове, замърсяване на атмосферата, да положи усилия, парников ефект, проектодекларация

b)

Във Виена се провежда европейско-американска среща на върха. Беше съобщено, че на срещата на върха ще доминира въпросът за иранската ядрена програма. Очаква се обаче на срещата на върха да изскочат на повърхността съществуващите разлики между Брюксел и Вашингтон, що се отнася до (*когато става дума за*) третирането на арестантите в американската военна база Делта в кубинския залив Гуантанамо, както и по отношение концепциите (*вижданията*) за световната търговия.

c)

В навечерието на срещата на върха Съединените щати и Европейският съюз съгласуваха обща стратегия в борбата срещу фалшификатите на популярни изделия като играчки, автомобилни части, лекарства. През последните 5 години фалшифицирането на изделия драстично (*драматично*) нарасна на глобално ниво. Затова европейците и американците се споразумяха заедно да се борят срещу фалшивите маркови стоки, които, по думите на европейския комисар по търговия Питър Менделсън, не се свеждат само до луксозните стоки, както обикновено се смята.

d)

„Не става дума само за чанти, а и за медикаменти, та дори и за части за самолети. Хората в днешно време желаят да знаят, дали са надеждни превозните средства и летателните апарати с които се возят. Искат да знаят какво ядат, какво пият, откъде произхождат лекарствата, които вземат. Затова фалшификатите представляват опасност и затова Съединените щати и Европейският съюз заедно ще работят в борбата срещу това“, изтъкна комисарят Менделсън.

e)

В проектозаклученията, които би трябвало да се приемат на европейско-американската среща на върха, се посочва, че ще бъде постигнато споразумение по отношение намаляването изпускането на вредни газове в атмосферата.

„Ще си сътрудничим по-тясно, за да посочим заедно сериозността и дългосрочните последици от климатичните промени, изчезването на видовете и замърсяването на атмосферата и ще положим усилия по посока намаляване емисиите на газове, които създават парников ефект“, се посочва (*цитира*) в проектодекларацията, която предава Ройтерс и която би трябвало да бъде приета на срещата на върха САЩ – ЕС.

3 Допуните реченице:

a)

У Бечу се одржава европско-амерички самит ... ќе доминирати питање иранског нуклеарног програма.

Очекује се да на самиту на површину избију ... разлике између Брисела и Вашингтона. Уочи самита, Сједињене Државе и Европска унија усагласиле су ... стратегију у борби против фалсификата популарних производа.

У последњих 5 година, фалсификовање производа ... је порасло на глобалном нивоу. Европљани и Американци су се договорили да се заједно боре против ... фирмиране робе.

b)

Људи у данашње време желе да знају да ли су ... () возила и летелице којима се возе.

У нацрту закључака наводи се да ће бити постигнут договор у погледу смањења испуштања ... гасова у атмосфери.

Тешње ћемо сарађивати како бисмо заједно указали на ... и дугорочне последице климатских промена.

Уложићемо напоре у правцу смањења емисије гасова, који ... ефекат стаклене баште. Декларација би требало да буде ... на самиту САД и ЕУ.

4. Стрелицама укажите на одговарајуће синониме у десном ступцу, односно по својој жељи испред синонима у десном ступцу напишите бројеве одговарајућих речи и израза у левом ступцу:

1.	када је реч о		емисије
2.	у погледу		фалсификати производа
3.	ради се о		сусрет на највишем нивоу
4.	лажна роба		лекови
5.	дрогe		реч је о
6.	возило		наводи се
7.	летелица	1.	што се тиче
8.	испуштања		аутомобил
9.	најављено је		што се тиче
10.	самит		авион

5. Из следећих реченица извадите важне изразе. Одредите којим речима управљају глаголи и у ком падежу су те речи:

Нпр.: Питање ће доминирати самитом.

Глагол	Реч којом управља глагол	Падеж
одржава се	самит	Ном.
доминирати	самитом	Инстр.
избити	на површину	Акуз.

1. У Бечу се одржава самит.

2. Питање иранског нуклеарног програма ће доминирати самитом.

3. На самиту постојеће разлике између Брисела и Вашингтона ће избити на површину.

3. Реч је о третману притвореника у америчкој војној бази Делта у кубанском заливу Гвантанаму.

4. Разлике су у погледу виђења светске трговине.

5. Уочи самита, Сједињене Државе и Европска унија усагласиле су заједничку стратегију.

6. Ово је стратегија у борби против фалсификата популарних производа попут играчака, делова аутомобила, лекова.

7. У последњих 5 година, фалсификовање производа драматично је порасло на глобалном нивоу.

8. Европљани и Американци су се договорили да се заједно боре против лажне фирмиране робе, која се не своди само на луксузну робу.

9. Не ради се само о ташнама, већ и дрогама, па чак и деловима за авионе.

10. Људи у данашње време желе да знају да ли су поуздана возила и летелице којима се

возе.

11. Хоће да знају шта једу, шта пију, одакле потичу лекови које узимају.
12. У нацрту закључака, који би требало да буду усвојени на европско-америчком самиту, наводи се да ће бити постигнут договор у погледу смањења испуштања штетних гасова у атмосферу.
13. Теиње ћемо сарађивати како бисмо заједно указали на озбиљност и дугорочне последице климатских промена, изумирања врста и загађења атмосфере.
14. Уложићемо напоре у правцу смањења емисије гасова, који стварају *ефекат стаклене баште*.
15. То се наводи у нацрту декларације, који преноси Ројтерс, а која би требало да буде усвојена на самиту САД и ЕУ.

6. Самит САД и ЕУ у Бечу одржан је у јуну 2006. године. Покушајте да прерадите текст тако да се не користе футур и друге конструкције са футурским значењем. Презент мора остати тамо где означава радњу која траје и сада:

Нпр.: У нацрту закључака, који би требало да буду усвојени на европско-америчком самиту, наводи се да ће бити постигнут договор у погледу смањења испуштања штетних гасова у атмосферу:

У закључцима, који су усвојени на европско-америчком самиту, наводи се да је постигнут договор у погледу смањења испуштања штетних гасова у атмосферу.